

283.
IO. PAVLLI KRESSII,
ICTI,

IN REGIA DV CALI IVLIA
ORD. IVRID. SENIORIS,

DE

PRIVILEGIIS
AGRICVLTVRAE
APVD GERMANOS,

Oder :

Von Freyheiten und andern Gerech-
tigkeiten des Ackerbaues in Teutschland.

LIBELLVS SINGVLARIS.

IENAE,

APVD IO. FRIDERICVM RITTERVM,
CIO IO CCXXXVI.

16
1712/13
18

16

1712

IO. PAULLI KRETSCH.
1071
IN REGIA BUCOCELLIVIA
ORD. IVRID. SENIORIS.

D. S.
PRIVILEGIIS
AGRICULTURAE
APUD GERMANOS

von Friedrich von und Grafen von
Lichtenberg und in Brandenburg
LIT. N. 10. 1711.

1711
VON IO. FRIEDRICH RITTERN
CIT. 1700. XXIV.

CAPVT I.

DE

IVRIBVS ET PRIVILEGIIS
AGRICVLTVRÆ COMMVNIS.

SECTIO I.

DE

PRIVILEGIIS AGRICVLTVRÆ COMMVNIS
E IVRE SACRO.

S. I.

Omines, qui in agris vivunt, sunt vel
nobiles vel inferioris gradus: sive sint
clerici *, sive laici; & quidem rur-
sus

* Non tantum pastores rurales vel regionarii *Cod. can. eccles. univers. can. CXCV. Vid. IVSTEL. pag. 65. Cod. can. eccles. p. 136. ap. Eund. 3* verum etiam religiosi, prae-
cipue Cistercienses, de quibus *vid. PETR. CLYNIAC. L. V. epist.*

sus vel in aliquo officio constituti **, vel sine eo ; an opificium *** calleant, an meram rem agrestem, non interest ; sufficit, quod non sit nobiles.

§. II. Enimvero in praesentiarum non de omnibus, qui ruri degunt, dicere animus est, sed potissimum de iis, qui agricultura vivere * jumentur.

V. epist. 16. & quos citat BARBOSA p. 534. n. 60. Benedictini, de quibus LEO Cardinal. Episcop. Ostiens. in chron. Cassin. TAMBVRLIN. de jur. Abbat. tom. 3. disp. I. nam de horum rurali vita noti sunt versiculi :

Bernhardus valles, colles Benedictus amabat.

** Ut apud nos saltuarii, venatores, *Forst- und Jagt-Bedienten*, eorumque praefecti, de quibus ZOANNETVS, MOHR, KHRAISSER, WAIZENEGGER, KYLLING, NOAH MEURER, EYBEN &c. In Saxonia venatorem Henricus IV. constituit comitem de Spiegelberg, *vid. MEIBOM. tom. II. p. 142.* Satis acerbe in venatores invehitur SPANGENBERG. *im Jagt-Teufel.*

*** Opificia proprie pertinent ad urbes, quae regulariter constant mercatura, opificiis, re cauponaria. Sed quod confusa sint hic omnia, queritur SECKENDORF. *im Teutschen Fürsten-Staat.* Quae nominatim opificia in pagis ferri, & quousque ea se civicis jungere debent, *es mit denen in Städten halten sollen, vid. Ord. Georg. Wilhelm. Duc. Brunsvic. gloriof. memor. Ao. 1605. d. 3. Maj.*

* Unde licet in pagis sint pastores, attamen hi non agri

bentur. Quare inspectio genuina erit, ut capite altero *agricolarum seu rusticorum* **, altero autem *nobilium* jura præcipua recenseamus.

§. III. Faciamus à *rusticis* initium & dispi-
ciamus, quid peculiaris cultor & cultura agri hic
contineant. Erit nobis hoc caput commune ve-
luti, eo sensu, ut simul frustatim generaliora pri-
vilegia vitæ rusticanae immisceamus, quamvis per
se ad rusticos non pertineant.

A 3

§. IV.

agri vel colendi, vel defendendi causa ibi morantur, ve-
rum ne agricolæ verbum Dei ignorent: Imo magis ad fu-
turam æternam vitam, quam ad seculi felicitatem ordi-
nantur. Nec monachorum institutum cœpit, ut agris
inde aliquid accedat, sed ut à rebus mundanis separati, de
misera hujus vitæ & corruptione querantur. Unde Hiero-
nymus dixit: *monachus est vox plangentis non docentis, qui
se vel mundum lugeat, & domini pavidus præstoletur ad ven-
tum. lib. 24. adv. Vigilant.* Plane recentiores, ut Franci-
scus & Ignatius suas asseclas ad oppida & urbes deduxe-
runt, inde illud: *Oppida Franciscus, magnas Ignatius urbes.*
Tandem licet venationi non sit locus in urbibus, ratio le-
galis nihilominus deficit, quæ venatores rus colere sva-
deat. Igitur naturæ rei vim non inferimus, si binis sectio-
nibus hanc tractationem absolvimus, obiter tantum de
aliis dicturi.

** Appellantur homines infimi subfellii in agris
non unis nominibus, usitatus est, quod attulimus, *rusti-*

COR 1770.

§. IV. Scilicet ad duas classes revocare licebit rei agrariæ * prærogativas, vel enim juri ecclesiæ, vel juri regni **, sive ut nunc efferimus, vel *juri canonico vel civili* *** debentur. Quamcumque illarum excutiamus, non inde inanes redibimus.

§. V.

corum. Longe plura recenset MALLEOL. in *dial. de nobil. cap. 32. rusticorum, rustinariorum* &c. dicuntur paucis: *Leute auf dem Lande R. I. 1500. 1530. 1548.* vel antiquius *Buringi* vid. du FRESSNE *voc. Buringi.* & FREHER. *ad constitut. Caroli Crass.* quæ extat ap. GOLDAST. *tom. I. Constit. Imper. p. 208.*

* Non adeo sollicitè enim hic ubique separabimus jura agrorum & agros colentium. Quare & in frontispicio vox agriculturæ adhibita fuit, quæ agrum & colonum includit. Satis erit nexum & bonum ordinem non neglexisse.

** Nihil certius & expeditius videbatur quondam, quam quod detur duplex potestas in regimine orbis terrarum. Hanc doctrinam inculcare ipsa scriptura S. firmiter credebatur; Christum enim fuisse Regem & Sacerdotem; Exinde extitisse regnum & ecclesiam. Vid. HINC-MAR. *de potest. reg.*

*** Sit nobis *Jus civile* ex definitione Justiniani §. 3. *de I. N. G. C. omne illud, quod civitas sibi constituit, & canonicum notet leges & regulas circa sacra.* Quod jus civile Romanorum attinet, illud in republica nostra Germanica
jam

iam pro norma facti seculo VIII. in condemnatione Thas-
 filonis, ubi fit mentio legis ex codice recitatae. Nam licet
 vocabulum: *Codici*, referri dicere velis ad legem Sali-
 cam, de qua ibidem; constat tamen ex iudicio Aquis-
 grani anno 1000 c. xviii. de Bernhardo habito: senten-
 tiam secundum leges ROMANAS & SALICAS fuisse
 dictam. In vetustis chartis, quas GOLDAST, tom. II.
Rev. Allemann. tit. de rer. tradit. p. 36. congeffit, extat num.
 XXXV. barbaro stylo conscriptum diploma, ubi sub an-
 num XXX. Dagoberti ita legitur: AQVILIANIS,
 ARCATIANIS *leges estibulationis, qui à omnium cartarum
 accommodata firmitatem &c.* & aliud *tit. de emt. vendit.
 num. XXXI. p. 35.* non magis elegans sub Ludovico, Lu-
 dovici Germanici filio, quod hæc recitat: AQVILIÆ
 & ARCHADIÆ *legis stibulatione subnixæ, qui omnium
 cartarum adcomodat firmitatem.* Paulo aliter habetur in
 litteris tom. III, *Revum Allemann. p. 47.* AQVILIANIS
 ACATIANIS *leges &c.* Meretur legi nota, quam ibi
 subjicit Vadianus Sanct-Gallenfis. Hæc de Allemannia,
 in qua juris civilis usus fuit ante obtentum à Francis Italiae
 regnum, à temporibus victorum Romanorum. Caven-
 dum tamen ne de usu universali, perpetuoque hæc capias.
 Nam ab Adolpho Imperatore demum impetrarant Co-
 mites de Wartenberg, *daß sie sich hin fubro gemeinen Keyserl.
 Recchts gebruncken mögen, vid. BESOLD. de lib. jur. cap. 9.*
 In Saxoniam quando migraverit jus civile, forte difficile
 est dictu. Sub Francis propriis LL. vivebant, non tamen
 sub unis, sed aliæ Ostfalæ, aliæ Angrivaræ, aliæ Westfa-
 lorum fuerunt, *vid. SCHAT. H. IV. p. 497.* Dedit & Caro-
 lus M. ipsas leges, quas primum è Vaticana edidit Pader-
 box.

bornensium Præsul FERDINANDVS, recitat autem SCHATEN. *p. 564. d. l.* Dicebatur lex: *EWA*, unde *eware* sacerdos, & nostrum: *Ebe ibid.* quin iis civilia admixta sint, negari nequit. Pleraque pars in poenis criminum & privilegiis clericorum, templorumque consistit. Congessit EYBEN varias formulas *p. 326.* in quibus sec. XIII. & XIV. renunciatur auxiliis juris civilis & canonici &c. sed nulla earum ad Saxones pertinet. Legitur apud SCHATEN. *in annal. Paderb.* in transactione de villa Monninghulsana inter Cunegundem de Hörde & Bernhardum Episcopum Paderbornensem, quod renunciat iubi oppositionibus & defensionibus juris tam canonici, quam civilis; sed id factum MCCCXXIV. In publicis negotiis Saxones in fine seculi XI. provocarunt adhuc ad leges Palatinas. *vid. Monach. Hersfeld. p. 774. tom. 1.* Scharf. Plura vide *in prolegom. Jurispr. mex.* Canones omni studio semper clericis inculcati sunt. Loca conciliorum, quæ huc spectant, *vid. apud CABASSY. notit. eccl. pag. 165.* In Germaniam itaque sine dubio pervenerunt cum ipsa religione. Erant præcipue Canonicis cura cordique, *vid. Northof. apud MEIBOM. tom. 1. pag. 407.* quare & in canonicis juris canonici peritiam præsumit BARBOS. *de canon. pag. 59.* Unde autem canonici & quando in Saxoniam è Bavaria advenerint, *vid. Chron. Mont. seren. p. 18. edit. MADER.* Martisburgenſium præpositus Bertholdus fratres Montissereni illud docere cœpit ao. 1206. *ibid. pag. 79.* imo integræ collectiones, ISIDORI, BVRCARDI &c. à Germanis olim trita sunt *vid. RHET. vol. II. diff. 21. scđ. 1.* Dicitur jam in ipsis capitularibus, quod iudicandum vel *secundum legem*, vel *secundum canonem conf.*

Corv.

§. V. In jure canonico nobis sistuntur *monachi, clerici*, sane utrique *officiis & commerciis secularibus* * abstinere jubentur. Neque enim

B vena-

Corv. de jud. 238. Ex dictis inferrem : 1.) jus canonicum *valere* coepit in Allemannia cum religione, jus civile ante religionem ; 2.) juris civilis tamen & canonici auxilii *renunciari* coepit fere eodem tempore, cum in Allemannia tum in Saxonia : adde 3.) quod nec ratione *academica institutionis* jus canonicum majorem antiquitatem jactare queat. Canonici Doctores leguntur in litteris inaugurationis Academiae Heidelbergensis *anno 1404.* ; civile *anno 1398. Erfurthi* docuit Ludolf de Pabenberg ; Tandem 4.) nondum satis probatum esse, quod in diplomatibus sub Francis jus civile notet semper Codicem Theodosianum ; quis enim dubitet, clericos, homines saepe Italos, non secum attulisse jus Justinianicum, siquidem in Italia semper valuit ? RHET. *pref. jur. feud. p. 8. prater allegatos in cit. prolegom. §. 5. vid. PAVL. VOET. de jur. civ. & can. EYBEN. diff. jur. can. p. 203. RHET. diff. de cod. argum.*

* Hoc sane exserte canonico jure exprimitur, quod monachi & clerici mercaturam & alia commercia secularia exercere nequeant. *c. 6. ne clerici vel monachi* ; imo sub depositionis & excommunicationis pena clericis, maxime Episcopis & Presbyteris haec sunt interdicta. Ratio in simul redditur *c. 1. cod.* quod nemo, militans Deo, se negotiis secularibus implicet ; & hoc jam in Concilio Carthaginiensi *L. can. 10.* statutum fuit.

** Ne-

venari **, *physicam* addiscere ***, *medicinam* & *chirurgiam* ****, vel *procuratoris* † officium

** Neque permittitur canonibus, ut Episcopi, Presbyteri reliquive clerici *canes aut accipitres ad venandum alant*, teneantve, licet recreationis gratia tantum venari velint. *c. 1. 2. de clerico venatore. CORVIN. J. Can. lib. IV. tit. 18.* si nihilominus in illa deprehensi fuerint, excommunicantur. *ibid.* etiam si proprios reditus in venatione habeant, arcamen venatio ipsis haud erit licita. *BARBOS. jur. eccles. l. 1. cap. 43. num. 27. CORVIN. cit. loc. ibique allegati.*

*** Idem dicendum erit de studio *physico* clericis & monachis pariter interdicto *c. 3. 10. ne clerici vel monachi*, quod & benefuit observatum in praxi, ut testatur *MONS. FLEURY dans le choix des études chap. 10. de toutes les sciences la physique étoit la plus imparfaite; dans le temps, où les Universitez se formerent - - - Et véritablement il n' étoit pas facile aux sçavans de ce temps là, de faire des expériences: ils étoient tous moines ou cleres enfermés dans les monasteres & dans des colleges; pauvre la plus part, ou par leur profession, ou par leur fortune.*

**** Multo minus *chirurgiam* cum incisione & aedustione, vel *medicinam* exercere licitum erat. *c. 3. 9. 10. ne clerici vel monachi c. 19. de homicid. TAMBVRIN. de jur. abb. tom. III. disp. 3. qu. 6. n. 32.* quoad *chirurgiam* tamen excipitur casus necessitatis; quoad *medicinam* casus pietatis. *TAMBVRIN. cit. loc. CORVIN. de person. eccles. lib. 3. tit. 12.*

† *Procuratoris* vel *advocati* munus in se recipere, clericis

ficiam exercere ipsis licet; *agricultura* †† tamen digna fuit iudicata, ut ab illis tractaretur. Unde satis apparet legum harum favor in hoc innocens vitæ genus.

§. VI. Evidentius nihilominus rei rusticæ privilegium est hoc, quod, licet diei dominicæ*

B 2 cele-

clericis fas non est, nisi superioris licentia & utilitas monasterii simul concurrant. *can. 35. caus. 16. qu. 1. c. 2. de postulando*: duplex igitur in casu permissionis requiritur conditio, nec sufficit alterutram contingere, quia text. citati utrumque conjunctim requirunt. *TAMBVRIN. de jur. Abb. tom. III. disput. 3. qu. 6. 27.* Plura, quæ clericis & monachis non licent *vid. ibid. c. 1. ne clerici.*

†† Præ his omnibus sola agricultura fuit electa & ita æstimata, ut à monachis & clericis exercentur, ne diabolus otiosos eos inveniatur. *c. 33. dist. 5. de consecrat.* neque clericus ob agriculturam sua amittit privilegia, *Specul. de cleric. conjug. §. 1.* quia laborare tenetur, & monachi tunc vere sunt monachi, si labore manuum suarum vivunt. *TAMBVRIN. c. lib. tom. II. p. 366.* Possunt & reliquos vendere fructus, licet alias mercatura ipsis sit interdicta. *CORVIN. de person. eccles. lib. 3. tit. 18. n. 6.*

* Cur dominica dicatur, facile constat, sc. in honorem Christi, quem antiquitas pia frequentissime *dominum* dicebat *ναρ' ἰσοχρῆν*; unde etiam appellatio *templorum dominicorum*, *Dom-Kirchen*, observante *HOSPIN. de templ.* Cœpit hic dies ex mente *THOM. II. 2. q. 122. art. 4. in resp.*

ad

celebratio omnibus LL. ** injungatur gravissime,

ad 4. alleg. PIRRHING. p. 164. tom. 2. §. 15. non ex vi PRAECEPTI legis divinae, sed ex CONSTITUTIONE ecclesiae. Majores nostri, ut est apud AVENTIN. l. 1. annal. p. 26. Sonntag, ab uxore Tuifconis, der Frauen Sonnen, quae praerant herbis, morbis &c. denominarunt. Cum sol occideret, fas non erat dicere: *sie gienge unter, sondern sie gienge zu Riist und Gnaden*, quod hodiernum superstitiosi observant. AVENTIN. *ibid.* Quae GOBELIN. PERSON. p. 81. ap. MEIBOM. tom. 1. affert, aliter quidem, sed nescio, an melius, rem explicant. Sunt hujus loci etiam, quae differit autor *speculi Svervic. c. V.* de sanctitate diei dominicae: *Des Sonntags ward unser Herr Jesus Christus gekündet von Gabriel unser Frauen sant Marie. Der Sonntag war der erste Tag, der ie ward, und wird auch der leyst Tag, als wir erstyn sollen &c.*

** Hujus diei celebratio omnibus fere praecipitur legibus; de Romanis l. 3. §. 11. C. de feriis, & de jure Canonico cap. 1. de feriis, jam non dicemus; idem tamen obtinet Langobardorum jure, tit. 49. lib. 2. & Francico seu Germanico. Sequamur hic è pluribus diligentiam GOLDASTI, qui tom. 3. p. 116. *const. Imper.* recitat decretum Childeberti & Clotharii ao. 539. in comitiis Colonienf. promulgatum: *Diem dominicum, similiter placuit observare, ut quicumque ingenuus, excepto, quod ad coquendum vel ad manducandum pertinet, opera alia praesumserit, si Francus fuerit sol. XV. componat, si Romanus VII. sol. servus autem tres solidos reddat, aut DORSVM suum componat.* Simile

time, ira, ut omnes iudices ***, omnisque urbana plebs, cunctarumque artium officia illo venerabili solis die quiescant; ruri tamen positi **** agrorum culturæ libere licenterque, ne-

B 3

ces-

male quid sancivit Gunthramnus Rex Francorum anno 588. ap. Eund. p. 650. Eum hac in re secutus est Pipinus anno 756. cuius decretum vid. apud GOLDAST. tom. 3. p. 650. In concilio Aquisgranensi præcipitur à Carolo M. ut à vespera usque ad vesperam dies dominica servetur. Capitul. Carol. M. anno 789. cap. 15. imo & ruralia opera die dominica sunt prohibita. *ibid.* cap. 18. vid. BALUZ. Patrem secutus est ob pietatem, ferme dixeram, ob superstitionem, celebris filius Ludovicus Pius idem hisce præcipiens verbis: *inter cetera admonitionis nostræ officia satis illud necessarium visum, ut populis fidelibus terribiliter denunciatur, ut diem dominicam, in qua auctor vitæ resurrexit à mortuis, honorabiliter & venerabiliter colant &c. capit. Ludov. Pii de anno 820. ap. Baluz.*

*** Jure Romano hoc sole clarius patescit: idem sancivit Carolus II. Imperator anno 853. *ut missi nostri per singulas parochias comitibus & reipublica ministris ex BANNO NOSTRO præcipiant, ne malla vel placita in exitibus & in atriis ecclesiarum & Presbyterorum mansionibus, neque in dominicis & festivis diebus tenere præsumant.* ap. GOLDAST. tom. 3. p. 275.

**** Præclare de licitis & illicitis in diebus sacris disputat ESPEN. *jur. eccles. p. II. tit. 17. c. 3.* AVGVSTINVS
IN COMM-

cessitate urgente, inserviunt eo die, quod multo magis de reliquis festis † dicendum.

§. VII. Sed quid iuvasset agricolas diebus festis citra ecclesiæ censuram fruges in horrea recondere, nisi & contra insultus turbulentorum ipsis fuisset prospectum? isthoc præcipue ævo, ubi ius ense

in commentar. ad Psalm. XCI. melius est, inquit, hoc die arare, quam saltare; & ad Psalm. XXXII. melius est hoc die fodere, quam saltare. Cum sabbathum à Deo sit præceptum: nec in eo exercenda proinde, quæ Deus prohibuit. Unde secundum praxin modernam non adeo difficiles esse debent clerici in concedenda venia circa res necessarias, uti prævit olim Constantinus M. l. 3. C. de feriis. Nec satis eum refellit Leo in Nov. 54. Consentit cum Constantino Elector Saxon. in Ord. Eccles. art. gen. 17. §. Es sollen auch Sonn- und Feyertage. CARPZOV. II. defin. 301. Plane à Catholicis nostrates, ubi iis subsunt, veniam segetes colligendi consequi norunt Svevi, Franconique.

† Quomodo gentiles sacerdotes olim politica negotia festis turbaverint, vid. ap. GOTHOFRED. ad C. Theodos. tit. de fer. ubi tamen consimilem querelam de numero festorum apud Christianos leges. Locum hic meretur gravamen nat. German. ap. GOLDAST. in R. H. Nachdem dem armen Volck nicht wenig, sondern hochbeschwerlich ist, daß soviel Feyertage gesetzt, und bey dem Bann zu halten gebohen werden: dann sich offte begiebt, daß den armen Leuten an Feyertagen, Ungewitters halben, ihre Krüschte auf dem Felde

ense dicebatur *, ubi diffidationes, invasiones
erant

Felde verderben, und schadhaft werden, die sie, so man nicht so viel Feiertage halten müste, anbeimfen konnten. Zudem, daß auch an den Feiertagen, die ohne Zweifel guter Meinung und GOTT zu Lob geordnet sind, in mancherley Weiß mehr Sünd und Laster, denn GOTTes Lob verbraucht wird, wie offenbahr am Tage lieget: Bedenken die Weltl. Stände, daß nütz und gut ware, solche übermäßige Feiertage abzuziehen.

* Vocatur das Faust-Recht, Kolben-Recht, Stiegreif &c. quamvis duo priora, quæ jus manuarium dicuntur, eo pertinerent, ut quis sua defendat, vel recuperet, vel debita sibi acquirat, ut sit veluti loco actionis. Ita enim LERCH. *de ordin. equ. fund. 2. num. 9. 1. in Mangel schleinigern bandhabigen Rechts hat ordo equestris sich juris belli und Faust-Rechts wieder die, so ihn bedrangen, allein und durch Helfers Hülf gebrauchet. Erathic processus nobilibus proficius, vel enim ipsa equitum denominatio, possessio castrorum circa vias, (castra habere est nota nobilitatis: unde die Erb-Manner zu Münster, vid. elect. jur. publ. 1. 722. urgent contra ordinem equestrem pro nobilitate sua probanda, daß sie auf BEGRABENEN Häusern gewohnet.) instituta parentum, ad bellum & vim invitabant. Nec dabatur in pagis fere alia occasio ditandi magis prompta. Notat idem LERCH. n. 12. d. l. daß die Städtischen Personen, so den Ritterl. valor geeiffert, oder die gerne mit Ruhe gewu- chert, solche actus des Adels verleumbdet. Unde urbes omnimodo laborarunt, ut hæc violenta litigandi ratio tolleretur, nobiles vero pro viiili morem receptum conser- vare*

erant res licitæ, & legibus publicis veluti in formam artis ** redactæ : inde & huic malo obviam eundem erat. Quare clericorum securitas plane extendebatur ad ruricolæ, & pace Dei *** muniebantur.

§. VIII.

vare studuerunt. DATT. lib. II. 99. *Stegreif, Stegreifs-Nab-
rung* autem olim de iis dicebatur, qui bellum inter artes
censebant, quibus vitam tuemur & necessaria acquirimus.
Inde hi non pugnabant & bellum inferebant, quia læsi e-
rant, sed pro stipendio & ex locato conducto quod alteri
pugnantium parti se associarent : qui mos, teste quoti-
diana experientia, nec hodie desit. Excusat eundem
LERCH. d. l. nos nec indistincte laudamus nec rejicimus
illum. Oriuntur quandoque hinc *Heckensfischer, Stauden-
reuter*, vid. eund. ib. *schädliche Leute*, de quibus consule L.L.
publicas apud DATT. L. I. c. I. n. 60. sequ.

** Prescribatur enim 1.) certum tempus, ut dif-
fidatio fieret non noctu & minimum tres dies ante invasi-
onem. vid. *constit. Frider. II. ap. GOLDAST. tom. 2. der
Reichs-Satzungen p. 17. 2.*) locus infinnationis, quem *A. B.
tit. XVII.* constituit, est diffidanti domicilium : 3.) nū-
cius seu certus fecialis. Solebat accedere CORDATA
subscriptio sociorum v. c. *Gerung von Emersbosen, das edle
Blut, das wenig bat, und viel wert hat.* vid. DATT. 118. n. 42.

*** Explicat pacem Dei peculiari libello FABROT-
TVS *de Treuga & pace*, add. DATT. L. I. c. II. Treuga e-
rant induciæ ad certas dies, unde sæpius oriebantur dis-
putatio-

§. VIII. Legum favor erga rusticos in sa-
cris tandem se exerit in *crimine presumta here-*
C
seos,

putationes de computo, vide quæ gesta sunt inter Comitem de Hoja & civitatem Osnabrugensem p. 258. *Chron. Osnabrug. ap. MEIBOM. tom. II.* Sed pro agricolis è LL. Germanicis subjiciamus pauca. Sic in conventu Alsatico ao. 1051. sub Henrico III. habito hoc sancitum: *pacem clericis omnibus & feminis & mercatoribus & causa orationis transeuntibus, & agricolis, dum operantur in agris, vel in agrum exeuntibus, vel redeuntibus concedimus. GOLDAST. tom. 2. p. 47. constit. imper.* Hoc & in sequentibus temporibus magis magisque corroboratum, uti ex *Ordnung des fünf-Jährigen Land-Friedens de ao. 1398.* videre est: *Auch soll niemand den Pflug mit synen Pferden und andern Vybe, wenig oder viel, zwoy Menschen zu dem Pflug gebærende, und gleicher Weise die Eygen und andere, si sin Mannen oder Wybe, die das Feld oder Wylngarten buwen, von dem Hufe biß off das Feld und Wylngarten, off dem Feld und Wylngarten, und von dannen heym in ire Heuser, vaben, angriffen, oder sic besche-digen, ap. GOLDAST. in Reichs-Han. II.* Cum jam dictis exacte concordat *Specul. Svecic. c. 194.* *Nu vernemet den andern Frieden, den Keyserliche Gewalt gesetzt und gestattet hat mit vvoelliger Kür in allen Teutischen Landen, mit der Fürsten und vweisen Meister, und ander vweisen Leute, die in dem Lande vwaren. Alle Tage, und alzyt solt haben Friid Pfaffen, und al geistlich Leut, Maget und Witirve, und alle Wylsen, Kaufleute und Juden an irem Libe und iren Gut, Kirchen und Kirchbæse, und iglich Bedarf in synen Zaunen, Mülin, und des Königs*

seos *, *perjurii, superstitionis*; ** ab his enim, horumque poena ordinaria, ceteris paribus, excusantur & liberantur.

SECTIO

Königs Straß an Wasser und Felde, dis sol alles steten Fried haben. Eadem fere habet verba *specul. Saxon. libr. 2. art. 66.* Idem repetit *Fridericus III. in R. I. Francof. ad Moen. ao. 1442. §. Wer in offenen Vebden gefreyes seyn soll.*

* Communis est doctrina, quod de rustico non praesumatur *haeresis & perjurium*, quodque à poena horum criminum liberentur. *FARINACIUS* quidem apud *SPEADEL in Spec. Jurid. voc. Bauren*, limitat dictam regulam, quod non procedat in errore circa articulum fidei; sed forsitan *Farinacius* sibi ipsi non constat, quid enim esset *haeresis*, si non esset (ex communi doctrina) error in articulis fidei; adeoque illa restrictio est nullius momenti. Sed si poenam *haereseos* perpendimus, facile constat, exiguum in *haeresi* subesse privilegium rustici: fidei enim cura ad magistratus leges criminales vix spectat, quicquid erendant subditi, Principis nil interest, modo turbæ & tumultus evitentur; *vid. commentar. meum ad PUFFEND. tr. de habitu religionis Christian.* Unde nescio, an in *jurisprudencia criminali protestantium* melioris conditionis sit ceteris *haereticis*. A Catholicis autem usum hujus praesumptionis pro rustico non inficiamur.

** *Als in Gauckeleyen und Seegensprechen*, quando *characteres, verba, herbæ & alia res* adhibentur, quæ natura sua nullam talem vim habent, quam tamen habere perhibent *deceptores*. *Jure Romano* tales *incantato-*
res

SECTIO II.

D E

AGRICVLTVRAE NON NOBILIS PRIVILEGIIS
E IVRE SECVLARI.

§. I.

L Argior, quam præcedente capite, se hic mes-
sis offert privilegiorum. Redeunt tamen for-
te ad has generatim classes, quod respiciant, ut
vox agriculturæ ipsa innuit, vel personam cultoris;
vel agrum colendum. Illuc refert testamenta rusti-
corum, contractus, delicta, actus in judiciis, licen-
tiam

C 2

tiam

res summo supplicio afficiebantur, i. e. bestiis objicie-
bantur, cruci affigebantur, vel vivi comburebantur. Quid
Ordinatio Criminal. in hos statuerit vid. art. 44. sequ. ibid.
Sed agricolæ ab hujus pœna gravitate sunt exempti. Ca-
sum notatu dignissimum de rustico nobis exhibet Speide-
lius, hic non solum in morborum curationibus supersti-
tiosissimis usus fuerat remediis, sed & alia insimul crimi-
na perpetraverat, cum alterius conjugæ concumbendo,
alienas nuptias sollicitando, sodomiam exercendo quo-
dammodo, perjuriumque committendo &c., quia tamen
rusticus erat, omniumque literarum ignarus, propter
hanc suam ignorantiam & rusticitatem pœna alias capita-
lis, tot concurrentibus delictis, ita fuit mitigata, ut, duo-
bus digitis amputatis, fustibus caderetur, perpetua supers
addita relegatione. SPEIDEL. Spec. voc. Seegensprechen.

* De

tiam suam persequendi *extra iudicium* & alia. Huc spectant dicenda *de agris, hortis, vineis* &c. de accessoriis horum naturalibus, ut *frugibus, arboribus* &c. industrialibusve *semine, aratro* &c. animalibus ad usum agri paratis. Addantur tandem quaedam coërcitiones ignavorum, & excitationes diligentium.

§. II. In *testamentorum* * *miseria* & *ni-*
mia, ut *Scævola* appellat, *diligentia* duo *rusticis*
 sunt remissa, 1.) *numerus testium septenarius*, ita,
 ut etiam *quinque* ** *sufficiant*; 2.) *subscriptio*
 à *fin-*

* De *testamentis* vetera *jura Germanica* nil dispo-
 fuerunt, cum *Germani* materiam *litium fertilissimam, te-*
stamenta, ignoraverint. Merito etiam laudantur hæc
 veterum *Germanorum* instituta à *CONRINGIO* in *prafat.*
3. ad Tac. p. 70. cui addas velim *LEHMANN. Chron. Spi-*
renf. libr. 2. c. 19. Cum *Christianismo* & *testamenta* in *Ger-*
maniam sunt invec̄ta; sed illis temporibus *infimi sub-*
fellii homines *testamenta* non condebant, uti hodie à
 quocunque fieri *experientia* nos edocet. *Vid. Specim. me-*
am Jurispr. pag. 209. §. 3.

** *Numerus testium septenarius* remissus est *jure ci-*
vili l. f. C. d. testam. & *Germanico*, *vid. Ordin. von Unter-*
richi der Notarien d. 10. 1512. tit. von Testamenten §. und fol-
len &c. *Jus Canonicum* quidem cum alibi, tum præci-
 pue *ruri habitantibus* subvenire voluit *c. 10. §. de testam.*
ult.

à singulis testibus propria manu adjicienda ***,
liquidem unus pro ignaris omnibus subscriptio-
nem testamenti interponere potest. Tandem &

C 3

omissio

ult. volunt. sc. testamentum posse subsistere statuens, mo-
do coram paroch. & binis vel tribus testibus sit condi-
tum; sed hujus validitas intra terras ecclesie includitur,
& apud nos hoc in passu non valet communis Dd. regula,
*quod jus canonicum in causa testamentaria juri civili prefera-
tur.* Praxi igitur quinque requiruntur testes, nisi con-
suetudo vel statuta particularia minorem testium nume-
rum concedant, uti in provinciis Ducum Saxonie (in E-
lectorat. Sax. jus civile sequuntur. CARPZOV. 3. 4. 30.)
rusticorum testamenta sunt firma coram paroch. & duo-
bus testibus, etiam non rogatis, condita. RICHTER. *dec.*
28. COLEK. p. 1. *dec.* 35. n. 4. vel etiam coram quatuor te-
stibus absque paroch. RICHTER. *ibid.*

*** Veteres leges testamentaria in observatione
solemnium admodum rigorosæ erant, subscriptionem à
singulis testibus sua manu adjiciendum requirentes. l. 22.
§. 4. *qui testam. fac. poss.* & si unus testis litteras ignora-
bat, ipsius erat ducenda manus. LVCAS DE PENNA *ad l.*
10. C. §. *omnia de num. actuar. & cartular. Specim. meum pag.*
224. §. 13. Rusticus habet privilegium, quod in suo te-
stamento, unus testis pro ignaris omnibus subscriptionem
interponere possit. l. f. C. *de testam.*

**** Hæc

omissio solemnium, quæ non maximi videntur momenti, testamentum non vitiat. ****

§. III. In *successionibus* porro *Prætoris* tempus agnoscendæ bonorum possessionis * ipsis non currit, adeo, ut eis liceat etiam post tempus edictis definitum ** illam petere. Imo jure patrio, quamvis *fiscus* hereditatem aliquam ad se pertractam, nullis extantibus heredibus, per integrum annum servaverit ***, *rusticus* hæres
jus

**** Hæc, uti & plura alia, quæ passim prostant & nos prætermittimus. *vid. apud RICHT. dec. 28. n. 9.* ubi & præjudicium.

* *Vid. Spec. Jurisprud. pag. 786. §. 21.* neque mirum est, quod tempus agnoscendæ bonor. possess. rusticis non currat, originem enim trahit unice ex jure prætoris, merisque subtilitatibus est repleta, quas tamen rusticus, omnium litterarum ignarus, simplicitatemque amans, capere haud valet.

** Tempus petendæ bonorum possessionis in parentibus & liberis est anni spatium, in reliquis vero sive agnatis sive cognatis centum dies utiles.

*** Communis alias est regula, quod tunc *fisco* deferatur hereditas, nullis extantibus heredibus, postquam illam per annum & diem heredibus expectatis conservavit iudex, uti *ex art. 28. & 29. lib. 1. Spec. Saxonici liquet: Was solches Dings Erbluß stirbt, als Heergewette, Erb, oder*

jus suum ignorans, tamen eandem à fisco repetit. ****

§. IV. *Hæc de negotiis ultima voluntatis, & successiombus.* Ex actibus inter vivos, eminent contractus, in quibus à variis varie peccatur, pluresque occurrunt poenæ. Ast agricolarum simplicitas, ne dolose egisse credantur, ipsis ubique adjur-

oder Gerade, das soll man antworten dem Richter oder Fronboten, ob er es heisset nach dem Dreyßigten. Das sol dann der Richter behalten Jahr und Tag unverthan, und warren ob sich iemand darzu ziehen wolt mit Recht. Komt da niemand, so kehre es der Richter dazu seinem Nutz.

**** Uti apprime patet ex glossa ad art. 23. lib. 1. Spec. Saxon. ibi queritur, quid sit statuendum de ignorante, hereditatem sibi esse delatam, an hic post annum & diem hereditatem à fisco repetere possit? Glossa distingvit inter ignorantiam facti & juris, an sc. ignoraverit mortem alterius, & tunc illum repetere posse, inquit, res hereditarias intra annum & diem à tempore scientiæ; an vero ignoraverit jus suum, seu hereditatem sibi deberi, de hoc ita pronunciat: *wusste er aber seines Rechtes nicht, das entschuldiget in nicht, denn ein ieglicher sol sein Recht wissen. Doch sind dreyerley Leute, den man hilfe, ob sie ireds Rechts nicht wissen, als Rittern und Kindern, und Frauen, und Bauern dürfen auch ihre Recht nicht wissen oder können.* Ut adeo ex hisce verbis videre liceat, rusticos hereditatem à fisco repetere posse.

* Gra-

adjumento est. Unde non censentur *usurarie* * contraxisse; sicuti & in *pacto anticbretico* superfluum frugum, legitimum usurarum modum superans, forti non imputant **, emtaque re quadam

* Graviter *usurae enormes* Recess. Imper. sunt prohibita, quineuncesque tantum permittit, R. I. d. ao. 1654. Hanc igitur legem, ut quidam everterent, cautela loco pactum de retrovendendo adhibere svadent, putantes hoc modo legem publicam circumiri posse: species talis esse potest: Titius, pecunia indigens, rogat avarum Mevium, ut sibi mutuo det centum; Mevius, quineunce usurarum haud contentus, initio hoc ipsi denegat, mox vero promittit, modo plus usurarum det, quam consuevimus. Quia vero avarus ille simul timet, se propter nimias usuras totam perditurum sortem, resolvit mutuum in retrovenditionis pactum, vi cuius Titius agellum suum, qui jam valet 120. pro 100. vendere Mevio, intraque anni spatium à Mevio 120. redimere cogitur. Sed talpa coecior videt, tale pactum esse usurarum pallium, merasque R. I. cavillationes continere, ut adeo hoc modo contrahens idem agat, ac si aperte contractum usurarium inivisset. Hoc tamen in rustico partitur exceptionem, hujus enim pactum de retrovendendo non praesumitur contractus usurarius. SPEIDEL. in *Spec. Jurid. voce Bawren*, p. 114. ANDLER. *corp. const. Imp. tom. 2. P. 2. p. 721.*

** Veteribus Germaniæ temporibus semper obtinuit, ut fructus rerum oppignoratarum creditori cederent,

rent, neque hic de illis ad rationes reddendas teneretur, uti patet ex formul. 50. tom. 2. Marculphi ap. BALVZ. p. 463. Domino fratri illo ille. Ad petitionem meam mihi non denegasti, nisi ut in summa necessitate mea argento vel amicto valentes solidos tantos in manu mea ad prestitum beneficium mihi prestitisti. Propterea OPPIGNORO tibi vineam proprietatis mee in pago illo, in loco, qui dicitur, illo, ari pennos tantos. Subjungit de ambobus lateribus & ambobus frontibus terra lui, intra ipsa terminatione & mensura ad integrum, & VS QVE ANNOS TANTOS FRVCTVM, quem ibidem Deus dedit, ad parte tua elidia tum habere debeas, & per temetipsum ipsa vinea condingere facias, & quomodo ipse FRVCTVS TANTOS ANNOS TRANSACTOS habueris, & debito tuo reddidero, cautionem meam per manibus recipiam, stipulatione subnixa. Actum illo &c. Et in formulis Sirmondicis form. 13. ap. BALVZ. tom. 2. p. 475. talis extat: Magnifico fratri illo ego ille. Ad meam petitionem vestra decrevit voluntas, ut mihi beneficium de rebus vestris illis INTER ANNOS TANTOS facere deberetis, quod & iste fecistis. Et ego probujus merito beneficii OPPIGNORO tibi lecellum, rem proprietatis mee nuncupantem illum, situm in pago illo, cum omni sua integritate vel soliditate. Ea vero ratione, ut quomodo jam dicti anni adimpleti fuerint, & tu FRVCTVS ipsius terra PER QVINQVE ANNOS TANTOS exinde collegeris, ego supra dictum debitum tuum tibi desolvam, & rebus meis, una cum cautione mea de manibus tuis recipiam. Et si negligens aut tardus exinde apparvero, supra scriptum debitum tuum in DVPLVM partibus tuis sum redditurus. Quod & adhuc hodie in agrorum frugibus juris est; hi enim fructus admodum sunt incerti, unusque annus alterum saepius compensare debet:

D

debet:

quadam contra juris prohibitionem, pretio soluto non privantur. ***

§. V. In *contractu feudali* potro hoc rusticis est indultum, quod, licet investitura renovationem intra tempus consuetum non petierint, feudis tamen haud priventur *: parili modo in *emphyteusi*, ob neglectam hujus contractus renovationem, non ita graviter, ut alii, eos puniri posse, censeo: quod multo magis in *decimis* ex agro haud per solutus, obtinet. **

§. VI.

debet: accedit, quod fructus isti plurimum industriae ejus debeantur, cui fundus in antichresin est concessus, ut adeo in sortem regulariter non imputentur. RICHTER. *dec. 74. n. 13. CARPZ. 2. 30. 40.*

*** *Vid. Accurs. in l. quemadmodum C. de agricol. et censu.* Casus evenire poterat olim, si rusticus rem litigiosam emerat, ubi alias emens rem restituere tenebatur, pretiumque simul perdebat solutum pro illa re empta.

* Jure quidem communi feudali hic nil remissum est rustico, ideoque & ille sub poena feudi amittendi renovationem petere debet. ROSENTHAL. *de feud. c. 6. concl. 32.* Moribus tamen, praesertim Saxonice, obtinet, quod rusticus amissione feudi, ob neglectam investiturae renovationem, haud puniatur, sed tantum poena aliqua arbitraria. WESENBE *C. d. feud. cap. 25. n. 7. CARPZ OV. 2. 45. 21. RICHTER. dec. 84. n. 7.*

** Vocantur haec decimae alio nomine *Bet. Garben*
oder

§. VI. Olim majores nostri in *puniendis delictis* * fere ubique memores erant humanæ imbecilli-

D 2

becilli-

oder Bet. Korn, quia antiquitus frumenti fasciculi precatio in recognitionem dominii dati fuerunt. *MVNDIVS d. muner. & honor. c. 2. num. 422.* Mart. *MAGER. de advocat. armat. c. 17. n. 213.* Cum enim priscis seculis agricolæ potentiorum injuriis premerentur, sese in nobilium servitutem quodammodo addicebant pro tempore, iisque annua vitro munuscula porrigebant, uti de rusticis Galliarum refert Julius Cæsar. *libr. 6. de Bell. Gallic.* Quorum numerum nonnulla postmodum detorta sunt in necessitatem, ut adeo, quod initio erat beneficium, postmodum fieret debitum, & ex *bitten* ortum sit *gebietben*, ex *betben*, *Geboth*. *BESOLD. thes. pract. voc. betbe.* Magistratus igitur, ejusmodi decimas exigens, modice illud peragat, imprimis adversus tenues, neque statim ad pœnam festinet, ne industriæ bellum indici videatur; potissimum vero cum aratoribus, qui alienos agros non suos colere consueverunt, mitius agatur. *KLOCK. de arar. libr. 2. c. 1. n. 72. ap. DN. THOMAS. dissert. de jure circa frumenta cap. 4. num. 26. seq.*

* Audiamus Tacitum: *lucitur*, ait *cap. 21. de M. G.* etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem uivversa domus. Magis in universum de pœnarum mitigatione pronunciat Vadianus Sancti Galli. *L. I. de orig. monaster. German.* Rarum illis supplicium capitis, & in totum malefactorum pœna levior, maximis criminibus arariis furtis, quæ hodie ferme sanguine & morte vindicantur.

becillitatis, nec facile crimen ultimo supplicio lue-
batur; successu temporis creverunt variis ex **
causis pœnæ, testes sunt historia & leges. Nihilo-
minus

cantur. Certius autem hæc probabimus per ipsas leges.
In LL. Salicis c. XLIII, §. 1. multa dicitur homicidæ;
non aliter fere in LL. Ripuar. c. 8. Bojuaric. c. 8. 9. & Ale-
mann. c. 49. 97. de furibus ferarum est in Spec. Saxon. L. II.
art. 61. *Da Gott den Menschen schuff, gab er ihm Gewalt über
alle wilde Thier. Darumb haben wir das eine Urkunde, daß
niemand seinen Leib noch sein Gesind an diesen verwircken ma-
ge.* In eo tamen major rigor apparet, vel potius constan-
tiæ laus, quod non frustra statuerent pœnas, sed statutas
omnino exequerentur. Docet hoc itidem Tacitus cap.
XIX. in crimine adulterii, inquit, nulla publicæ pudicitie ve-
nia. *Nemo illic vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi secu-
lum vocatur.* Hodie alicubi leges iram leonis, executio
autem torporem ovium referunt, ut unice sint timidis &
simplicibus formidini.

** Præcipua est in proverbio: *crescentibus delictis
exasperande sunt pœnæ.* Hic vellem scire à viro sapiente,
quaratione olim magistratus rem aggressus fuerit, quod
delicta isthoc ævo non creverint, crescant autem nostro.
Imo in pœna homicidii dicta parcemia plane nequit alle-
gari, quia hoc olim erat frequentius, mitior tamen obti-
nuit pœna. *Vid. LL. Salic. Capit. Ludovici Pii; sententiam
Ottonis IV.; statuta Academ. Lipsienf. Vid. defens. Bircken-
ner. p. 16. & p. 137.*

*** Agit

minus hodiernum ratio solet haberi agros colentium sive rusticorum, *** ut *levius in illos animadvertatur*. Cujus lenitatis exempla & supra è jure ecclesiastico attulimus.

§. VII. Non continetur autem hæc indulgentia intra leviora delicta, verum extenditur etiam ad *atrociora*. Plane in sævissimo *perduellionis* * crimine, respectu rusticorum, clementiæ rationem fuisse habitam è legibus edocemur

D 3 pu-

*** Agit de hoc capite TIRAQVELL. *de pæn. remper. caus. XI.* Ratio est, quod credulitate, imperitia, rusticitate delinquere præsumantur: quamvis rei veritate inspecta, hoc privilegium magis ignorantæ in genere, quam speciatim rusticæ vitæ debeat. Nihilominus manet privilegium ea ratione, quod ipsa ignorantia facilius toleretur in rusticis, quam in aliis hominibus. *Vid. Ant. MATTHÆI de crimin. tit. de pæn. c. 5. n. 10.* Accedit variis in locis acerba & afflicta rusticorum conditio, quæ æque ut diu incarcerationum ærumna, veniam mereri videtur.

* Habetur hoc crimen pro atrocissimo, unde plurimè in hoc judicio singulariter constituta annotantur. *Vid. MATTHÆI de crimin. tit. de læsa majest. cap. 4. per tot.* Et Frider. II. *in conslit. ad capit. regn.* ait: quod inflat pietatis sit in hujusmodi sceleris correctione fuisse crudelem. Meretur integra constitutio lectionem, ut odium hujus criminis diffeas; jungetamen lectioni finita *Modest. in l. 7. §. 2. ad L. Jul. Majest.*

*** Ita

publicis. ** Adjiciunt juris interpretes in hoc argumento varias restrictiones speciales *** , quæ forte felicius prudentis judicis inferioris vel summi arbitrio relinquuntur definiendæ.

§. VIII.

** Ita enim *Recess. Imper. d. 10. 1526.* in tumultum rusticorum statuit : *Es soll auch eine jede Obrigkeit gegen den, so der baurischen Aufruhr halben ausgetreten, nach Gelegenheit eines jeden Verhandlungen, dermassen erzzeigen, dass man soviel sich immer leyden will, MEHR GNADE UND GUTIGKEIT, denn die Scherze und Ungnade spühren und finden moege.*

*** v. c. Distingvunt 1.) inter delicta contra jus naturæ commissa & reliqua. Sed hic varia moneri possunt, v. c. quod non conveniat inter doctissimos, quænam crimina sint contra jus naturæ, disputatur de incestu sane, polygamia ; &c. deinde licet rusticus sciat hoc esse prohibitum jure naturæ, potest tamen ignorare, quantum sit crimen & quæ ejus pœna in foro statuta : tandem si quis cogitet, quanta vis sit consuetudinis & morum pravorum, facile colligit, quod etiam idæ maximorum criminum possint extingvi in mente humana &c. 2.) Distingvunt, an rusticus clam deliquerit, an palam, ibi dolum præsumi putant, hic vero minus. Sed nec hoc generatim dici potest, rustici è pudore rustico etiam licita celant. 3.) Distingvunt inter rusticum sagacem & simplicem, atqui si nil hic monendum esset, vera tamen erit assertio, quod res committenda arbitrio judicis, nam quomodo alias quæso simplicitas sagacitasque distingventur.

* Causam,

§. VIII. Circa *processum* optare solemus, ut sit brevis & minus sumtuosus. Sane rusticis sat cito & sat bene suo jure potiri licet. Nam illorum processus est *summarius**, vilisque pretii.

§. IX. Sed generalia veluti privilegia prudentiæ legislatoriæ non suffecerunt, verum quædam speciatim exprimere & nominare, è re vilum est,

* Causam, quare rusticorum lites summarie, sine strepitu & judicii figura, sola facti veritate inspecta, sint decidendæ, ut longinque petamus, non opus; quilibet enim videt, quod rustici sint homines plerumque inopes, ignari & in fatali quasi miseria viventes. Accedit, quod rei publ. multum interfit, ne rustici per diuturnos processus ab agrorum cura abstrahantur. LL. igitur jam dum Romanæ *Nov. 80. cap. 1.* hoc bene perpenderunt, & talem rusticorum processum efformarunt. Vestigia harum LL. legerant multa multarum provinciarum ordinationes. De observantia in Saxoniam testis est *CARPZ. libr. 6. Resp. uli. §. process. lib. 1. art. 1. n. 69.* LEYSER. *Jur. Georg. cap. 27. n. 31.* Idem obtinet in ducatu Saxo-Gothano vi *Ordinat. part. 2. cap. 1. vers. als da sind Sachen die zwiischen Bauern freitig.* Item, *Reformat. Francof. ad Moen. part. 9. tit. 7. §. 3. vers. es sollen alle die an das Acker. Gerichte gebœrige Sachen summarie & de plano verhandelt, &c.* Vid. plur. MARTINI *commentar. forens. rubr. n. 109.* In ducatu Brunsv. Luneb. Cellensi idem sancitum, judicesque primæ instantiæ, causa rustici ad aulam Principis delata, informatio-
nem

est, quod rusticus *citatus* *, si non comparet coram competente iudice, non statim contumacia accusari puniri que debeat. Si autem fuit citatus, coramque incompetente iudice litem contestatus, *exceptio fori*, alias tantum dilatoria, etiam

nem statim adungere debent, quo, iustitia causa cognita, sententia cito ferri possit. *Ord. Polit. Cellens. cap. 10. Sereniss. Dux Brunsvic. Georg. Wilhelmus statuit in der Amts-Ordnung. §. 7. it. In der Resolution der Nojischen Landtschafft erttheilet ao. 1697. it. in der Resolution denen von Adel im Danneberg. erttheilet ao. 1682. quod processus des Land-Gerichts etiam esse debeat brevissimus, & quo hoc facilius possit obtineri, protribunal debet haberi a praefecto & aetuario. Haud alia est ratio der Meyerdinge in inferiori Saxoniam, quae nomine Principis per commissarios und die eltesten Meyer habentur: ab horum sententia appellare ad superius iudicium, haud est permissum, ne quidem ad Cameram Imperialem, uti hoc apparet ex attestato Episcopatus Hildes. de anno 1664.*

* Hoc privilegium maxime favorabile est ideo, quia rusticorum labores saepius ita sunt comparati, ut illis certo tempore omissis, totius anni spes praecidatur *vid. l. 2. ff. si quis in jus vocatus*. Exinde DD. concludunt, quod rusticus non comparens contumaciae illico accusari nequeat. Praxi obtinet, quod rusticus, si sub poena comminatione citatus fuit, statim comparere teneatur.

** Jure

iam post L. C. ei salva remanet **. Si denique multitudo rusticorum est citata, citatio jure Justiniano dicitur nulla. ***

§. X. A citatione pervenimus ad *libellum*; nunquam enim alterum frustra citari petimus, verum ut ille ad petitionem nostram respondeat, quam sæpius includimus libello: sed quid si libellus fuerit ineptus? non est admittendus; secus tamen in rustico *, ubi res ex bono & æquo sunt

E

deter-

** Jure civili eum *competentem judicem*, qui alias non erat, facere quis potest vel consensu expresso vel tacito; posterior ex L. C. colligitur ejus, qui forum declinare potuisset. l. 4. C. de *Jurisdicct.* l. 2. pr. ff. de *judic.* Et quanquam de praxi jurisdictionis prorogata multi dubitent, illam tamen adhuc hodie in usu esse satis evinco *specim. Jurispr. p. 503.* sed ab hac regula rustici sunt excipienda, his enim exceptio fori, alias tantum dilatoria & ante L. C. opponenda, etiam post L. C. salva semper remanet. Vid. Matth. de *Afflictis in constit.* Neapol. de *revocand. trans-eunt. ad alienam habitationem.*

*** Per *Novell. 80. Cap. 2. NEVIZ. cons. 61. n. 24. ap. LEISER. Jur. Georg. libr. 3. c. 5.* ratio in apriço est, ne scilicet agricultura negligatur.

* *Ineptus libellus* jure non debet admitti. Gail. *lib. 1. observ. 66.* imo glossatores statuunt, quod judex istiusmodi libellum dentibus dilacerare debeat. Innocent. *in cap.*

determinandæ. * Si alter petitionem negat, rustici actoris est, ut suam petitionem *probet* **, hoc fit plurimum vel per *testes* vel per *instrumenta*; si per *hæc*, tunc ex duobus instrumentis prolatis, sibi invicem contrariis, unum repetere potest ***: si per

cap. examinata. de judiciis n. 2. Rusticis tamen aliquid est indulgendum in hac re, imprimis, quando lis adhuc coram iudice primæ instantiæ ventilatur, ubi citissime & sine mora est dirimenda. §. 1. *autb. de questor.*

** Hisce difficilibus probationum generibus veteres Allemanni sapius carebant, præsertim si lis erat de agro quodam vindicando. Hic enim comes sive iudex cum partibus litigantibus ad locum, de quo lis erat, procedebat, remque oculari inspectione bene explorabat cum suis assessoribus, si difficultates eluctari non poterat, actor & reus, manipulum terræ, ex agro vindicando desumptæ, comiti porrigebant, hic glebas linteo involutas assessori custodiendas tradebat. Proximo iudicii die partes litigantes comparebant, clypeo gladioque armatz, dataque fide, glebæ in medium ponebantur. Has quilibet mucrone gladii tangens, Deum ut testem & vindicem invocabat. His peractis res duello decidebatur, victorique fundus addicebatur. *L.L. Allemann. c. 83. DOEPLER. sbeatr. poenar. p. 1. cap. 1. §. 232.*

*** Alias producens duo instrumenta contraria probationem reddit vel nullam vel communem *CARP. 209. part. 1. const. 7. def. 7. STYCK. introd. ad prax. forens.*

si per *testes*, tunc rusticus testis, contraria dicens, non dolo, sed per simplicitatem deposuisse præsumitur †.

§. XI. Etiam si jure Romano nemini privatorum permissum fuerit, ut judicis obiret munus, *sibi ipsi jus dicendo*, licet justissimam haberet causam *, ne graves in republ. oriantur tumultus : Jus tamen patrium iudicibus, utpote ex malitia vel negligentia auxilia sua sæpius differentibus, parum fidens, hoc certis quibusdam casibus con-

E 2 cesit

rens. cap. 19. §. 6. In rustico tamen hoc secus, qui unum ex duobus instrumentis contrariis repetere potest ex opinione Baldi *in l. scriptura C. de fide instrumentor.*

† *Vid. SPEIDEL. specul. Jurid. voce : Bauren pag. 114. & ANDLER. corp. conslit. Imper. tom. 2. part. 2. p. 721. & sic probatio non evanescit. Limitatur quidem hoc privilegium, quod non valeat, si de dolo, aut de manifesta contrarietate constat ; sed hoc optime judicis arbitrio committitur, qui rusticorum simplicitatis memor esse debet.*

* *v. c. Si quis putabat rem esse suam, sibi que deberi, & privata occupabat autoritate, tunc, licet res esset sua, tamen propter id, quod sibi ipsi iudex fuisset, amissione juris sui vel rei puniebatur. l. 7. C. unde vi. l. 13. quod met. causa.*

** *Pigno.*

cessit rusticis, uti hoc ex *pignoratione* ** sole meridiano clarius patescit.

§. XII.

** *Pignorationem* *DAS PFÄNDEN* originis Germanicæ esse, ex vetustissimis Germaniæ legibus fati evincitur. In LL. Visi-Gothorum *libr. 8. tit. 3. l. 13.* illa jam fundatur his verbis: *Si quis caballum aut pecus alienum in vinea, messe, prato vel horto invenerit, non expellat iratus, ne, dum de damno expellit, evertat: sed ad domum suam inclusurus adducat, & dominum caballorum vel pecorum faciat certiores, ut presentibus his, aut vicinis, eorum damnum, quod illatum fuit, æstimetur.* LL. Burgundionum *tit. 23. l. 1. & 3. ac tit. 49.* Longobardorum *tit. 19. l. 21, tit. 24. l. 1. 2. & 6.* eandem pignorationem corroborant. Idem egit apud Francos, horum Rex Faramundus I. in suis LL. ap. GOLDAST. *tom. 3. p. 2.* nec ab ea abhorrent LL. Salicæ *tit. 10. l. 5. 9. 10.* ut transeam silentio jura Saxonica & Alemannica, illa enim *lib. 2. art. 27. 40. & libr. 3. art. 20. Spec. Sax. hæc cap. 221. Spec. Sæv. nostris dictis calculum adjiciunt.* Mirum hinc non est, quod Jcti asserant, pignorationem, tanquam consuetudinem universalem, valere per totam Germaniam, cum jam olim ea ubique vim suam exeruerit. In eo vero errare videntur plerique Jctorum, quod dicant pignorationem esse consuetudinis, cum tamen per LL. patrias sit introducta: exin videre poteris exemplum legis sub consuetudinis nomine latentis, insimulque usum quendam, quem ex veterum LL. Germanicar. perscrutatione diligenti haurire possumus. Potest vero fieri pignoratio sine judicis consensu. *Spec. Sax. l. 2. art. 28. & lib.*

3. art.

3. art. 20. Idem extat in *Spec. Svecic. cap. 221.* Sed quid si pignorati alter refutat? hoc sane non fert impune, sed mulctatur propter hoc, *Spec. Sax. l. 2. art. 27. webren sie denn das Pfand wider Recht, man bekümmere sie mit dem Gerüste, so müssen sie bessern das Gerüste mit dreyen Schillingen, und auch das Pfand lassen mit Recht.* Longe gravior poena in hujusmodi repugnantem legitur ap. GOLDAST. in *constit. Imper. tom. 3. p. 26. Si aliquis Saxo caballos in sua messe invenerit, & ipsos caballos inde ducere pro suo damno ad comprobandum voluerit, si quis liber homo ei contradixerit, aut aliquod malum pro hoc ei fecerit, tripla compositione secundum legem, & secundum EVLA EA emendare studeat, & insuper bannum dominicum solvat, & manum perdat, pro eo, quod inobediens fuit contra preceptum domini Imperatoris, quod ipse pro pace statuere iussit. Si servus hoc fecerit, secundum suam legem omnia in triplum restituat, & disciplinae corporali subiaceat.* Concessum vero est hoc jus, ne iique damnus passus sunt, opus habeant, propter minutias sapius cum tadio & pudore ad judicem currere, si quidem pignorati hoc remedio adiguntur, ut damnus citius refarciant. SCHEPLIZ. ad *consuetud. Brandenburg. part. 4. tit. 21. n. 6.* Accedit, quod laesio sapius non repararetur, nisi tale quid concederetur, cum iudices quandoque munus suum negligant, quandoque etiam non statim praesto esse possint. *vid. gloss. ad art. 28. libr. 2. Spec. Saxon. und dis darum, daß dis allermeist geschieht von weg fertigen Leuten, die unmöglich weren anders zu Recht zu bringen.* Laesio, ad quam reparandam LL. pignorationem concesserunt, fit in rebus rusticis praecipue, v. c. quando quis per alienum agrum equitat, vehiculum ducit, gramen, segetem vel fructus alienos secat, proster-

§. XII. Privilegia, quæ rusticis competunt ratione personarum, excipiunt nunc ea, quibus gaudent ratione rerum, & quidem *immobilium*, ut sunt domus, agri, horti, vineæ. Et in genere quidem harum rerum tantus favor, ut leges Germanæ earum *venditionem* * certo modo interdixerint, quo

nit, perdit, vel plane aufert, item si quis hortum intrat alienum, poma decerpit, arbores cadit, limites movet, alienum defulcat agrum, vicinorum depascit prata & sata, ac quæ sunt ejusdem generis centum alia, uti ex inspectione Speculorum Saxonici & Svevici, nec non LL. veterum Longobardorum & capitularium Regum Francorum videre est. Cum vero istæ res ad agriculturam mere spectent, haud immerito etiam medium eas servandi custodiendique, pignorationem puto, ut favor agriculturæ potest considerari. Capiuntur vero in pignoratione, equi, boves, carrus, aratrum, ligones, bipalia & alia instrumenta & mobilia. Cavendum vero, ne res pignoratæ enormiter excedant pretium damni dati; sic non integer grex, sed quædam tantum pecudes sunt pignorandæ. MEV. p. 1. dec. 34. n. 17. Facile mihi esset plura addere, sed hoc modo integer Harprehti tractatus de hac materia esset exscribendus, vel etiam FELTMANNVS *de inclusione animalium*. Plura quoque videri possunt in LEISER. *jur. Georgic. lib. 1. c. 11.* & FLORINI *œconomio prudent. & legali lib. 3. c. 3. §. 3.* MEVIO *de arrest. c. 8.*

* Sic in Germania *bona immobilia*, quæ illo tempo-

quo eadem familiis serventur. Ex his vero rebus speciatim eminent *case & villa* rusticorum; hæ in omnibus turbis adeo sunt *secura* **, ut *pax Dei* olim eas comprehenderet. Non vero minus damnum rebus rusticorum imminet à deportatione *fluminum*, quam ab invasione *hostium*, veteribus diffi-

re plurimum in agris, hortis &c. consistebant, sine heredum consensu *alienare* nefas putabatur. *Spec. Sax. libr. 1. art. 52.* & his consentientibus alienatio tamen non indistincte concedebatur, sed quando adhuc tantæ supererant vires ut *nobilis* equo insidere, & *rusticus* agellum arare posset: *ein Bauer mag vergeben, als er einen Umgang verpflegen mag. Gloss. ad cit. art.* Idem egerunt ferme *Lubecensium jura*, his bonorum hereditariorum alienatio itidem prohibita *libr. 1. tit. 20. art. 6.* Sub his vero tantum immobilia intelligi probat *MEV. part. 6. dec. 238.*

** Harum *casarum securitatem* veteres LL. etiam atque etiam commendarunt, læsionemque earum fati prohibuerunt. Quid LL. Longobardorum fanciverint *ex libr. 1. tit. 18. ap. GOLDAST. tom. 4. p. 26.* videre est: *Si quis pro injuria sua vindicanda super quemcunque hominem manu armata, aut cum exercitu ad IV. homines IN VICVM INTRAVERIT, ille pro illicita presumptione moriatur, aut componat solid. DCCCC, medium Regi, & medium ei, quò injuriatus passus est, & illi, qui cum ipso fuerunt, si liberi sunt, unusquisque componat solid. LXXX, medium Regi, & medium ei, qui injuriam passus est.* Imo *pax Dei* ad domus & vicus rusti-

diffidationum temporibus; ut igitur & illud advertatur, statutum est, ut *aggeres* à possidentibus prædiorum vicinorum sub amissionis pœna *** reparentur, negligentesque coërceantur. Eodem fervore coërcentur illi, qui *horticulturam* †, non plantan-

rufficorum extendebantur, adeo ut ullum in illis violare nefas haberetur. *Spec. Sax. libr. 2. art. 66.* Cui verbotenus consentit *Specul. Svecicum cap. 194.* Hinc etiam non licet eas domus incendere, vel pro hujus redemptione contributiones exigere, five pacis five belli temporibus, *vid. Constit. Frideric. III. de anno 1442.*

*** In hoc duo Specula Germaniæ exacte consentiunt, ideo ex speculo Svecico, ad dicta corroboranda, verba quædam adduxisse sufficiet, hoc vero *cap. 403.* ita: *Wellich Dörffer bey dem Wasser ligen, unt die ein Fürschlacht, oder einen Graben solten machen, daß in das Wasser icht Schaden thu, des soltent helfen alle Dörffer, mit alle die Leut, zu den man sich versicht, daß in das Wasser geschaden müg, ob es usgat. Unt wer das nit thut, den sol der Land-Richter darzu netben: unt wer darüber nit hilft, dem soll man vor dem Land-Richter syn Gut verteilen, daß er bewaren solt vor dem Wasser, das soll sich der Richter unterwinden, und sol davon buwen, als wil das Gutt angebürt.*

† Est autem locus circumseptus five in urbibus, five in villis rurique, in quo arbores & herbæ plantantur vel oriuntur. Et hujus cultura adeo necessaria, ut sine ea agricultura vix perfecta esse possit. Hinc non immerito

plantando arbores, negligunt, quæ ipsis tamen à superioribus graviter fuit in juncta. Post hos de-
mum veniunt vineæ, †† his ne noceatur umbra,
intra certum spatium in iis ædificare prohibitum;
neque tignum, licet furtivum, vitibus junctum
vindicari potest.

F §. XIII.

ruto prudentes Principes sub certa pœna subditos cogunt,
ut arbores frugiferas plantent, hortosque colant, quale in
Electoratu Brandenburgensi, Saxonico, & in Germania
passim obtinet. In ducatu Württemberg. ut quilibet sub-
ditus noviter receptus arborem frugiferam plantet, statu-
tum est. Vid. SPEIDEL. voc. Garten. Laudabilis quoque
est Ordin. Saxo-Gothana p. 2. c. 3. tit. 25. und da einer oder
mehr in demselben Jahr nichts gepflanzet, oder gepropffet
hätte, da er es doch der Gelegenheit seiner Güter halber wohl
zu thun gehabt, derselbigen soll ein jeder, so manches Jahres
geschicht, einen Gulden zur Straffe geben. In hortorum quo-
que favorem sancitum est, ut, si sepimentum est commune,
alter alterum possit cogere sub pœna ad illius refectio-
nem; vel si alter vicinorum solus impensas in refectio-
nem fecit, ut portionem vicini repetere possit; sique in-
terea temporis damnum alter passus fuit ex incursionibus
animalium vel hominum, ut negligens ad damni restitu-
tionem teneatur. LEISER. Jur. Georg. lib. 3. cap. 7. n. 30. 31.

†† Hoc jam LL. XII. tab. introductum erat; quod
postea à reliquis Romanarum Legum-latoribus confir-
matum

§. XIII. Multum præterea his rebus quibusdam in locis concessum videtur eo, quod *peculiare* habeant *judicium* *, quod appellatur *das Feld-Gericht*,

matum. l. 1. pr. ff. de tign. junct. vid. plur. LEISER. l. 3. cap. 8. n. 10. 11. & 12.

* In omni Germania olim talia peculiaria judicia his rebus fuisse constituta, satis est vero simile. Vocantur *Feld-Gerichte*, *Dorf-Gerichte*, in Silesia *Dreyding*, *Ding* enim notat judicium & vocabulum *drey* ideo fuit adhibitum, quia ad illud constituendum tres requirebantur personæ; primo advocatus provincialis, qui in judicio præsidebat, dein scultetus, qui ab advocato provinciali constituebatur, & tandem dominus villæ, in cujus pago judicium exercebatur, de hoc judicio vid. SCHIFFORDECKER. lib. 3. tract. jur. 23. qu. 2. ap. LEISER. jur. Georg. lib. 3. c. 5. n. 18. SPEIDEL. spec. jurid. voc. *Dreyding*. Ex his dictis jam videre est, quod horum judiciorum procedendi modus ab hodiernis multum abeat; hoc ut fiat clarius, de judicio paganico Corbejensi quadam afferam. Hoc judicium ante Caroli M. tempora jamjam celebre, & à Ludovico Pio concessum fuisse dicitur monasterio Corbejensi, quod ab illo extractum erat in loco, ubi pater ipsius destruxerat Irmenfulam. Constabat id XVI. personis, ex quibus senior erat supremus Comes sive judicii præses, junior vero nuntius *oder Frobnbohe*. Quærelam igitur suam rusticus, ratione agrorum, horrorum, competentem, deferere ad Præsidem duobus adhuc judicibus præsentibus: hic sole adhuc splendescente & sub
dio

Gericht, Dorf-Gericht, coram quo lites obortæ
 F 2 sunt

dio omnibus assessoribus & liberis hominibus sub veteri pœna (i. B. *Wachs und werbergischer Pfennig*) injungebat, ut proximo sabbathi die, tanquam die judiciali, in hac vel illa parte campi coram folio regali (*Königs-Stuhl*) comparerent. Erat autem *der Königs-Stuhl* locus quadrangelus cespitosus in longitudine & latitudine 16. pedes complectens. Constituebatur autem his ceremoniis, ut fieret thronus regalis: cavernula in medio illius loci fodiebatur, & singuli iudices manipulum cineris, carbonum, lapidumque in illam conjicientes, scrobem rursus replebant terra. In hunc locum sella comitiis semper debebat poni, atque adeo credebatur necessarius, ut omnes alibi pronuntiatæ sententiæ essent invalidæ & nullæ. Sed rursus ad tramitem: veniente die sabbathi omnes iudices & liberi ad senioris Comitis ædes confluebant, quibus hic se jungebat. Ibant in campum ad solum regium; nemini tunc fas erat intrare in viridem & cespitosum illum locum sub pœna supra memorata, sed corona illum cingebant. Silentio imposto nuntius interrogabat Præsidem, num sellam, quam ex illius adibus ipse appor-taverat, in locum illum deponere posset, hoc annuente, ille illum locabat, iudice ad jus dicendum exhortato. Per-tica etiam XVI. pedum in solum regale posita, omnes XVI. iudices ad illius rectitudinem stabant ibidem. Post- ea nuntius perebat licentiam mensurandi solum in latitu-dine & longitudine; ac tunc si aliquid isti deerat, hoc qua-rebatur in vicinorum agris, inventusque aliquis, qui plus habebat,

sunt breviter decidendæ, ne rustici sapius cum
agri-

habebat, quam ipsi competeret, multabatur, & assessor quidem pœna dupla. His peractis Comes in sella sua sedens omnibus permittebat rhythmis, (nam & antea omnia peragebantur rhythmicè) ut querelas suas ad ipsum perferrent. Tunc quilibet causam perorabat suam, assessores & iudex illam decidebant secundum votorum pluralitatem, nullam neque contradictionem, neque appellationem ad ullum superius iudicium admissuri. Probationem vero, ut haberet sufficientem, actor curare debebat, alias enim incurrebat multam. *Vid. plur. DOEPLER. theatr. pœnar. libr. 1. cap. 1. §. 209. RESOLD. thesaur. voc. Feld-Gerichte p. 735.* Hæc vero iudicia, mutato Germaniæ statu, etiam mutata fuerunt, & sensim in desuetudinem abierunt, ita ut illorum quædam tantum adhuc supersint vestigia. Sic in Bavaria quidem superest *das Dorf-Gericht*, quod de rebus minoribus ad agriculturam pertinentibus iudicat, sed multam supra 72. nummos irrogare haud valet teste Wiguleio HUNDIO *im Bairischen Stammbuch part. 1. fol. 401. ap. DOEPLER. cit. loc. §. 197. sqq. SPEIDEL. voce: Dorf-Gericht.* In terris Brunsvicensibus celebratur adhuc *das Land-Gericht*, cuius processus est summarius & à commissariis nomine Principis tractatur. Nota etiam sunt *die Erb-Meyer-Güter* in Saxonia inferiori & Westphalia, quæ etiam peculiare habent iudicium, peculiaremque processum, ita ut appellatio à sententia in hoc iudicio lata ad nullum superius iudicium permittatur, *vid. Stephan. HAHN. tract. vom Erb-Meyer-Recht.*

agriculturae impedimento diu de litis eventu esse debeant solliciti.

§. XIV. Plurimæ vero lites oriuntur ob *lites* * *turbatos*, hinc est iudicium, ut eos non

F 3

minus

Recbt. cap. 17. n. 42. seqq. ubi integer procedendi modus. Francofurthi ad Mœnum etiam adhuc reperitur *das Acker-Gericht*, vid. *Reformat. Francofurt. part. 9. tit. 3.* In aliis locis hæc iudicia plane evanuerunt. Quædam tamen ipsos rusticos iudicare posse statuunt Jcti, cum homines suæ communitatis multare eis sit permissum in tribus solidis, aut etiam in una vel altera amphora cerevisiæ. *Spec. Sax. lib. 3. art. 64. wettes man um 6. Pf. die werden den Bauren zuvertrincken gegeben.* COLER. *process. execut. p. 2. c. 1. n. 12.* LEISER. *d. l. n. 38.* Casus fere tales sunt 1.) quando rusticus ad negotii alicujus communis deliberationem vocatur, & non comparet; 2.) quando per plurima suffragia decretum fuit, pecunia ad necessarias impensas esse colligendam, unusque in persolvendo debito suo esse negligens; 3.) quando animalia alterius segeti damnum intulerunt; 4.) quando per aliena arva vehiculum ducit, vel arbores cadit &c. vid. KOEPPEN. *dec. 40. n. 7.*

* Varii sunt limites, prout nimirum considerantur agri. Horum consideratio est vel in univcrsum, unde *Weichbild, Stadt- oder Dorf-Fluhren*, vel ut singulorum, unde *Privat-Græntzen, versteinigte Aecker* &c. Ex utrisque graves quandoque nascuntur lites; hinc in *Ordin. Prov. Magdeburg. cap. 32. & Saxo-Gothana P. 3. C. 3. tit. 25.* statu-

minus curent, quam leges id exigunt, &, ut in eos, qui limites evertunt, pœnam ** in finium favorem

statutum ut pagi fines suos bene distingvant adhibitis dominis jurisdictionis, juratisque agrimensoribus. De privati re adhuc integra, SECKENDORF. *in addit. des Teutschen Fürsten-Staats p. 46.* prudens suggerit consilium, quomodo ejusmodi lites præcaveri possint, sc. ut nomen cujusque fundi, in qua campi parte jaceat, quos proximos vicinos habeat, quot jugerum sit, &c. in librum referatur, & certo tempore renovetur. Huc etiam facit limitum tam publicorum quam privatorum inspectio & visitatio, cujus requisita *vid. ap. LEISER. Jur. Georg. libr. 3. cap. 6. n. 29.* Plures limitum distinctiones in *Land-Gerichts-Jagd-Grantzen*, vide apud eos, qui ex professo de limitibus scripserunt, ut sunt: OETTINGER, HIERON. DE MONTE, IVL. FRONTINVS, & FRITSCHIVS &c.

** Non noviter gravis in eos statuta est pœna, qui limites evertunt, neque necesse est, ut ad LL. Romanas recurramus, sed nostras Germanicas tantum perscrutabimur. Apud Gothos tertia bonorum parte vel plane capite plectebatur is, qui dolo limites obscuraverat vel turbaverat: *qui effodiunt, inquit Theodoricus Gothorum Rex, terminos, vel exarant limites, sinem sc. designantes, aut arbores terminales evertunt, si servi sunt, aut coloni, & sine conscientia domini fecerint, puniantur. Si vero hoc imperante domino factum esse constiterit, idem dominus tertiam partem bonorum suorum perdat, sibi viribus profuturam: servo ipsi aut coloniq. nihilominus capite puniendo. Vid. edict. Theodorici*

§. 104.

vorem statutam strenue exequantur. Ubi vero
tales

§. 104. ap. GOLDAST. tom. 3. p. 26. Legibus Longobardorum in dominum multa pecuniaria, in servum vero itidem ultimum statuebatur supplicium, si vitam pecunia redimere non poterat, ita enim illa: *Si quis liber homo terminum aliquem corruperit aut exterminaverit &c.* Et paulo post: *Si quis liber homo arborem, ubi THECLATVRA facta est, inter fines discernendos, incidit, aut deleverit, sit culpabilis LXXX. solid. medium regi, & medium ei, in cujus sine fuit terminus vel arbor: Si quis vero servus alienus terminum antiquum ruperit, aut exterminaverit, mortis incurrat periculum, aut solid. XL. redimatur.* LL. Longobard. tit. 27. apud GOLDAST. *const. Imper. tom. 4. p. 39.* Jure Saxonico & Svevico poena erat XXX. solid. oder es gienge ihm zu Haut und Haare, i. e. crines ipsi amputabantur vel evelebantur: *Spec. Svevic. c. 217. Saxon. lib. 2. art. 28.* Imo Saxones etiam poenam mortis delinquenti hujusmodi dictitarunt. *Gloss. ad cis. art. 28.* In Centenicis ordinationibus olim caput scienter terminorum motoris aratro defulcabatur: *Wo einer Marcksteine ausgrabet, dem soll man in die Erde graben bisz an den Hals, und soll denn nehmen 4. Pferde, die das Ackern nicht gewohnet sind, und einen Pflug, der neu ist, und sollen die Pferde nicht mehr gezogen, und der Encke, i. e. agaso oder Treiber, nicht mehr geabren, und der Pflughalter nicht mehr den Pflug gehalten haben, und ihm nach den Hals abren, bisz so lange er ihm den Hals abgeabren hat.* Vid. PHILIP. *us. pract. libr. 4. tit. 17. &c. leg. 19. n. 13.* SPEIDEL. *voc. Marcksteins.* DOEPLER. *ibent. poen. part. 2. cap. 13.* Hodie, qui
termi-

tales limites non sunt, nihilominus providere debent, delinquentes multando, ne alter alteri agrum defulcet ***. Species finium est etiam *sepes* †, hujus idem favor est ac limitum reliquorum.

§. XV.

terminum, lapidem, fossas, arbores, vel quicquid distinguendorum dominorum causa fit, mutavit, effodit, transposuit &c. is pro atrocitate criminis, præcipue, si tale quid in terminos publicos commissum, & pro circumstantiarum ratione, vel capitali supplicio, vel mitius plecti potest. *Ord. Crimin. art. 114.*

*** In illum, qui arando vicini agrum occupat, jure Romano pœna dupli est statuta, quia non solum id restituere, tenetur, quod demit, sed tantundem de proprio. *l. 4. C. fin. regundor.* Jure Germanico solum tribus solidis talis puniri potest, & agrum alteri restituere tenetur. *Spec. Sax. lib. 3. art. 86.* Si vero ager judicialiter alteri est adjudicatus & tamen alter sibi agrum afferere conatur, tunc pœna est amputatio manus: *Mit Ackernmag niemand etwas verwürcken, es sey denn also, daß das Land vor Gericht behebt sey, und er das weyße, und der Richter synen boten daruf bab geben, und inen Fried darauf geboten hab, SO VERLEVRET ER DIE HANT.* Idem fere habet *Speculum Saxon. lib. 3. art. 20.*

† Cum *sepes* sit species limitum privatorum, eadem etiam pene jure antiquo obtinuisse videtur pœna. Jure Longobardico pœna erat levior sc. VI. solid. *LL. Longobard. tit. 20. §. 26.* Gravior paululum statuta est à Faramundo

§. XV. *Sepes* vero non ponitur frustra, verum ne à quocunque horti vineæque invadi desolarique possint, vel potius ut arbores, harum fructus, atque gramina scenumve custodiantur. Facile igitur quilibet cogitare poterit, quod non impune sit laturus, qui in contrarium tale quid audet. *Hortos, agros, vineas* enim qui invadit & desolatur *, ita puniatur, ut in posterum alii deterreantur:

G

munido I. Francorum Rege hoc modo: *Si quis propter inimicitiam aut superbiam sepe[m] alienam aperuerit, & testibus fuerit convictus, ei, cujus labor est, estimationem reddat, & insuper ICC. denar. qui faciunt solid. XXX. culp. jud.* Et paulo post: *Si quis tres virgas, cum quibus sepes superligata est, vel retortias, quibus sepes continetur, capulaverit, aut tres contortas exercitarit DC. denar. qui faciunt sol. XV. culp. jud.* vid. LL. Faramundi apud GOLDAST. tom. 3. p. 2. Jure Saxonico nil peculiare de sepe statutum invenio, quia forsitan eadem, qua alias terminorum motor, tenetur poena. Hodie idem statuitur in talem delinquentem, quod supra infligebatur terminos dolose moventi. *Ord. Crim. cit. art.*

* Sive homo sive brutum terras desolaverit, tamen id coercetur. Sic Luitprandus Rex Longobardorum permisit, ut ex porcis in prato alterius fossias facientibus, unus impune occidatur. LL. *Longobard. tit. 24.* Si homo damnum intulerat, æstimabatur, & triplum ejusdem solvere, & bannum dominicum componere, servus vero,

antur: *arbores* ** qui lædit cingendo, deglabrando,

vero, loco banni, fustibus se subicere cogebatur. *LL. Longobard. tit. 15.* Majore rigore Fridericus II. Imp. hos judicare præcepit, quo in casu simili delinquendi materia ceteris interdicitur; rescribit enim, ut, si masculus aliquis cujuscunque conditionis vel ætatis in tali fragranti deprehendatur maleficio, judici sit addicendus, neque sine Principis rescripto liberandus; serva vel alterius conditionis mulier publice fustibus subiciatur. *Vid. Rescript.*

ap. GOLDAST. consl. Imp. tom. II. pag. 56.

** Utin hac materia paululum accuratius procedamus, varii separandi sunt casus, an scil. quis *ligna casa* abstulerit, an vero *arbores stantes* ceciderit, & an istæ *arbores* fuerint *frugifera*. *Primo casu* Saxo & Sævus dicitur, si furtum fuerit nocturnum, *daß man über ihn mit der WTD richien solle*, i. e. deberi suspendi; si vero furtum fuerit diurnum, *da soll es ihm zu Haut und Haar geben*, *Spec. Sax. l. 2. art. 28. Sævic. cap. 205. Ordinatio criminalis cap. 168.* illam, qui ligna secta furto aufert, furtum revera commisisse, illiusque poena dignum esse dicit. *Secundo casu*, quando quis ligna ipsa cecidit, vel perdidit, cinxit, deglabravit, evulsit &c. pro varietate populorum & temporum varia fuerunt sancita. Leges Gothorum damnum in quadruplum æstimarunt, quod forsitan est assumentum ex jure Romano. *Vid. edict. Theodoric. Goibor. Reg. apud GOLDAST. tom. 3. p. 30. Jur. Sævico III. solidos cap. 217. Saxonico XXX. solidos solvere debebat, lib. 2. art. 28. & insuper æstimationem arborum casarum, ac judici supremam*

brando, cædendo, vel plane furto auferendo, pro circumstantiarum ratione fustibus cædi adjecta regulatione perpetua, vel capite plecti potest.

G 2

§. XVI.

mam multam *das höchste Gewette* sc. 60. solid. SPEIDEL. *voce Baume pag. 103. ibique allegati.* Quod & in Electorat. Saxon. *per constit. 37. p. II. renovatum*, sed adhibita distinctione, ut illi, qui lucri causa arbores cædunt, pena furti ordinaria teneantur. Carolus V. *in Const. Crim. cap. 168.* nil novi sancivit, sed, ut delinquentes ex moribus cuiusque regionis & loci puniantur, præcepit. Hoc in jam memorati constitutione notatu dignum, quod gravius censetur delictum, si quis cædenda materia tempus annum vel menstruum non observavit. Tandem de *tertio casu*, si quis perdidit arbores frugiferas, est dispiciendum. Jure Longobard. pro qualibet castanea, vite, nucæ, piro, malo III. solid. erant læso solvendi, *vid. LL. Longobard. tit. 20.* Francico erant XV. solid. excep. cap. & dilat. *vid. LL. Faramund. I. tit. 8.* Saxonico arbores frugifera præ reliquis nil habent præcipui. *Specul. Sax. libr. 2. art. 28.* nisi quod vidua dotalitium suum, frugiferas arbores cædens, amittat, modo arbores ad dotalitium spectent. *Ibid. art. 21. libr. 1.* Sed Svecicum jus majorem harum arborum habuit curam: siquidem hoc jure fructus cuiuslibet arboris cæta per 12. annos computantur & æstimantur, quorum dein pretium solvere, aliamque arborem frugiferam plantare debet; si vero arbor recens confita exarescit vel nullos profert fructus, rursus aliam arborem serere illum oportet. *Spec. Svecic. cap. 220.* In E-

lecto-

§. XVI. Maxima arborum compendia ex ipsarum colliguntur *fructibus*; ne igitur his ablatiis, dominum spes totius anni frultretur, huiusmodi fures * poena furti ordinaria afficiuntur, ita ut & ultimum supplicium dictari possit, inprimis si furtum fuerit nocturnum. Idem & de *gramine* ** *faenore* pronunciandum. §. XVII.

lectoratu Brunsvicensi si quis quocunque modo arbori dolose damnum intulit XX. thaleros solvat, qui denuncianti præmii loco sunt concedendi. *Vid. Sereniss. Elect. Consil. d. 1. Maj anno 1695. vom Baum-Plantagen: & repetitio ejusd. Const. d. 7. April ao. 1696.*

Iure Mosäico fruges de alterius arboribus vitibusque decerpere & ad satietatem usque aliquis comedere poterat. *Deuter. 23. v. 24.* Cui proxime accedit Jus Longobard. *tit. 28.* quod concedit licentiam decerpenti tres uvas de vite aliena; si quis vero supra tres abstulerat, VI. solid. componere debebat. Jure Francico, si quis hortum alienum ad furandum tantummodo ingressus fuerat, XVI. solid. culpabilis judicabatur. *Vid. LL. Fararum d. tit. 29.* Ordinat. Crim. *art. 167.* decernitur, ut quis pro ejusmodi furto, pro persona conditione & rei qualitate, civiliter secundum locorum consuetudinem & statum puniatur; si vero quis noctu poma decerpserit aliena, poena ordinaria vel etiam ultimo supplicio ut plectatur. *Vom Feld-Diebstahl und dessen Bestrafung* vide plura apud BERLICH. *tom. 5. concl. 53.*

** Hic velim distingvas, an quis gramen alienum fecerit

§. XVII. In hos quidem fructus non adeo multum impendunt laboris, cum sua sponte à benigna natura proveniant; ubi vero plus operæ impertiunt, v. c. in agro colendo, eo plura etiam

G 3 habent

fecuerit ipse & dein abstulerit, an vero gramina defalcata, five fœnum furto amoverit? Priori casu Faramundus ita sancivit in LL. suis tit. 29. Si quis partem alienum secaverit, laborem suum perdat, & insuper DC. den. qui faciunt solid. XV. culp. jud. Et si inde fœnum ad domum suam in carro duxerit, & discargaverit IDCCC. den. qui faciunt sol. XIV. culp. jud. exc. cap. & dil. si vero tantum tulerit, quantum in dorso suo portare potuerit CXX. den. qui faciunt sol. XV. culp. jud. exc. c. & dilat. Idem prohibuit Carolus M. in capitul. de ao. 778. ap. BALVZ. Saxonibus & Svevis hoc veritum erat sub pœna III. solidorum. Spec. Saxon. lib. 2. art. 28. Svecvic. cap. 217. Constitutione Crimin. pœna furti ordinaria obtinet. Posteriori casu si quis gramen defalcatum furatus est, eidem eadem manet pœna ac ligna casu auferenti, de quovid. supr. & Spec. Sax. & Svecvic. cit. loc. Weicbbild. part. 1. cap. 1. dist. 26. Hodie indistincte talis fur pœna furti plectitur, etiam si diurno tempore ex alienis agris & campis gramina sint amota. Const. Crim. art. 167. ibique Remus, BERLICH. part. V. concl. 53. n. 9. seq. ANDLER. Corp. constit. Imper. tom. 2. part. 2. p. 652. Qui pascua sive prata inficit veneno, nullumque subsecutum fuit damnum, fustigatur perpetuoque relegatur; si vero venenatio attulit aliquid damni, venenator igne cremandus. Const. Elect. August. part. IV. cons. 18.

*Hoc

habent privilegia, siquidem sancitum ut 1.) ut *merces* * *pro fundobene curando* in creditorum concursu *ad primam referatur classem*; 2.) ut *impensæ*, ** *ob agrorum culturam factæ*, habeantur pro *necessariis*; 3.) ut *mercenariis rusticis merces promerita cotidie solvatur* ***, licet operas ad longum locaverint tempus. Ac ne justo defraudentur agricolæ laborum præmio, prohibitum est, fruges in agro & aristis adhuc extantes † emere.

* Hoc quod ita obtineat, & statim post eos, qui res suas adhuc extantes ex jure domini vindicant, merces pro colendo agro in concursu veniat, testatur CARPZ. p. 1. *const.* 28. *def.* 37. MARTIN. in *comm. process. tit.* 42. S. 4. n. 23. 24. ubi pluribus hanc confortat sententiam.

** Vid. Fritsch. *rom. 1. consil.* 52. n. 7. SPEIDEL, *continuat. voce: Acker. pag.* 10.

*** Alias nemo cogitur alteri mercedem solvere, nisi integro labore finito: ast excipi, dicunt DD., rusticos, quibus merces quotidie est solvenda. *arg. l. 2. C. de locat. & arg. l. 12. §. fin. ff. mandati.*

† Jure Justiniano valide & licite quis segetem separatim vendere potest l. 78. §. 3. *de contrab. empt.* Sed ab hoc plane recedit jus patrium, non solum modernum, sed jam antiquitus hoc ita fuit statutum, ne vili pecunia incauto miseroque agricolæ à callidis avidisque dardanariis auferatur annona, unde se alit, lucrumque sibi comparat. Sic

te. In omni tandem Germania olim, hodie in locis, ubi Saxonicum viget jus, fruges †† cedunt pro cultura & cura feminanti vel ejus heredibus.

§. XVIII.

Sic in LL. Longobard. lib. 2. tit. 21. talis frugum venditio fuit prohibita: & Carolus M. aliquoties repetit, quod nemo propter pecuniæ cupiditatem, aut propter avaritiam suam prius det pretium, aut futuram conventionem de his frugibus sibi præparet. Vid. GOLDAST. tom. 3. p. 122. const. imper. Idem hoc egit in synodo Neomag. ao. 807. his verbis: *quicumque tempore messis, vel tempore vindemie, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum, verbi gratia, de duobus denariis modium unum, & servatur dum iterum vendare possit contra denarios quatuor aut sex seu amplius, hoc turpe lucrum dicimus &c.* Vid. capitulare hoc ap. GOLDAST. tom. 3. p. 151. const. imper. Hoc in sequentibus temporibus semper ita fuit practicum, & per Recess. Imper. de ao. 1548. & 1577. rursus renovatum, novumque pondus additum. His accesserunt etiam variæ Ordinat. provincial. v. c. Bavarica tit. 13. §. 3. rubr. *von Beschlagung der Früchte auf den Halmen.* Würtembergica tit. 6. & noviss. generale rescriptum d. 5. Decembr. 1692. Badenſis part. 5. tit. 3. p. 98. Vinarient. tit. 46. Magdeburgensis cap. 50. & Ducatus Bremensis von wacherl. *Constracten*, Cellensis cap. 4. ubi etiam latius explicatur, quid sub voce *frugum* in aristis extantium intelligatur, gramen sc. in pratis, lana in ovibus, linum, cera &c.

†† Secundum parcemiam: qui serit, metit, vel: *was die Egde bestrichen, und die Hacke bedeckt, das folget dem Erbe.*

§. XVIII. Sed omnis agri præparatio, omnisque hujusmodi labor est inutilis, nisi etiam agris

Erbe. Et versantur hæc non solum in omnium ore, sed fundantur etiam in *Spec. Sax. l. 2. art. 58. Svedico. c. 222.* Rationem desideras, *quare jus patrium aliter pronunciet ac jus Romanum?* in promptu est: *Romani* unice ad solum, veluti partem principalem spectabant, & tunc applicabant illorum tritissimam regulam, quod accessorium sequatur suum principale. *Germani* vero, agriculturæ rei que pecuariæ maxime dediti, respiciebant ad culturam, habebantque illius rationem potiorem, quam soli, quo magis magisque homines ad agros bene curandos excitarentur, si fructus laborum suorum non ad extraneum aliquem pervenirent, sed vel ad ipsos vel ad eorum heredes. Cumque itaque Germani ad culturam agrorum attenderint, facile est, ut concludamus, hoc non debere extendi ad fructus naturales, v. c. gramen, poma &c. neque ad fructus quotidianos v. c. habitationem ædium, venationem &c. cum hic ratio cesset. Hartm. PISTOR. libr. 1. qu. 24. n. 84. CARPZ. p. 3. const. 32. def. 9. Sequuntur ergo fructus agrorum & hortorum tantum laborem, modo accesserit occupatio, nam *des Mannes Saat, die er mit seinem Pflug würcket, die ist verdienet, als die Egde darüber gebet, und des Garten, als es gesähet, und gehacket ist.* *Spec. Sax. libr. 2. art. 58.* In vineis idem procedit, si pastino fuerint subactæ, licet ultima cura *die Rubr* nondum sit adhibita; cumque ea opera circa diem Urbani seu 25. Maji (cujus diei in cit. art. 58 fit mentio) fieri soleat, instar fixi termini

ni

gris inspargatur *semen*. Hoc ut inopes agricolæ eo facilius ab aliis obtinere possint, illi, qui alteri frumentum dant ad serendum, in concursu ha-

H

bent

ni ille habetur, ita, ut, elapso eo, vinearum reditus pertinent ad heredes. H. PISTOR. *d. l. n. 93.* Et hoc verum est tam in bonis allodialibus quam feudalibus. *Spec. Sax. libr. 3. art. 158. lib. 2. art. 76.* non solum in usufructu, quando, agro confito, fructuarius moritur, ut fructus ad heredes ejus pertineant; sed & in omni jure ei simili. Sic fructus dotalitii ad uxoris heredes spectant. Jac. THOMING. *dec. 3. n. 3.* it. fructus feudi in agris stantes ad mortui vasalli heredes allodiales perveniunt, non ad successores feudales. *Lebn-R. cap. 6. ibique gloss.* Ex eodem principio fluit, quod hujusmodi fructus reputentur inter res mobiles, uxoreque mortua quod maritus eos, ut heres mobilis, lucretur. FINCKELTHAUS. *observat. 54.* fluit etiam exinde, quod, si fundi possessor eum excoluerit & conserverit, postmodum vero ille evincatur, fructus nihilominus laborem sequantur, & hic victori census tantummodo prestare cogatur. *Spec. Sax. l. 2. art. 46.* Hæc dicta secundum allatam paroemiam olim in universa credo valuisse Germania; de Saxonico jure certum est, cum expressis verbis habeatur *l. 2. art. 58.* sed de Svevico aliquis dubitare posset, illud tamen etiam per *c. 222.* asserere non erubescō. Hæc vero duo jura fere omnes olim sub se comprehendebant Germaniæ populos. Hodie cum Jurisprudencia nostra per introductum jus Justinianeam

sit

bentjus pralationis *; imo si frumentum ad agrum seminandum comparatur, nullum de eo solvitur *veftigal* **. Semine sparfo latæ procrefcunt fegetes, quæ à LL. fanète custodiuntur, ftatuentes graves pœnas in eos, qui eas quocunque modo lædunt ***. Fiunt tandem maturæ, & hinc

fit multoties mutata & adaucta, laboris hujus præmium fimile quid etiã est perpeffum, ita ut plurimis in provinciis exulat, & Saxonis ferme includatur.

* Quod jus Pralationis ei competat, qui alteri frumentum ad ferendum dat mutuo, auctoritate fua probant CARPZ. *lib. 4. refp. 77. n. 21. & part. 1. conf. 28. def. 38.* MARTINI *in commentar. forenf. tit. 42. §. 4. n. 23. 24. ubi etiã allegat Ordinat. Saxo-Gothan. part. 1. c. 18. §. 17.* FLORINUS *in œconom. prudent. & legal. libr. 3. c. 11. ubi Ordinat. Bavariæ vom Gand Proceff. tit. 2. art. 11.*

** Frumentum ad fationem deftinatum à datis & impoffis immune effe, afferit MEVIUS *part. 7. dec. 121.* THOMAS. *difert. de jure circa frument. cap. 4. n. 53.*

*** Damnum fegeti variis modis poteft inferri vel ab animalibus depafcentibus illam, vel ab hominibus ipsis. Si animalia fegeti nocent, tunc damnum ab illorum domino efi refarciendam, & pœna infuper efi folverenda; jure Francico XV. folid. *Vid. LL. Favamund. l. 1. ap. GOLDAST.* Saxonico pœna erat tantum III. folidorum, *Spec. Sax. l. 2. art. 40. & 47.* Svevico damnum duplicato æftimatum refituebatur, adjecta III. folid. pœna *cap. 221. Spec.*

hinc feræ judiciales sunt introductæ, † quo eo
 H 2 melius

Spec. Svec. Imo poterant animalia pignorari, vel si capi nequirent, canibus impune à lafo dilacerari & interfici. *Spec. Sax. libr. 2. art. 40.* Cui respondet constitutio præfecturæ Peilsteinens. ap. GEISEN. *im Teutschen Corp. Jur. lib. 4. c. 30. §. 10.* Wer Gänse in seinem Schaden findet, der mag sie todt schlagen, die Zaunstecken aufspalten, die Hälse darinn stecken, und die Schnäbel heraus kebren. Ne vero protervia ipsorum hominum, segetes lædentium, sit impunis, variis pœnis coercetur præter reparationem damni. Jure Gothorum damnum quadruplo erat restituendum; *vid. edict. Theodorici. ap. GOLDAST. tom. 3. p. 40.* Longobardorum LL. *tit. 15.* injungebant restituere triplum damni dati, & liberum hominem banno dominico, servum vero disciplina corporali subjeciebant. Edicta Francorum coercabant eum, qui carrum per alienam messem, postquam in culmum erigitur, sine via traxerat, multa XV. solidorum. GOLDAST. *tom. 3. constit. imper. de LL. Faravundi I. tit. 36.* Jure Saxonico & Svevico damnum erat reparandum & nummum pro qualibet rota curri, cum hoc per alienum agrum transiens, dare cogebatur. *Spec. Sax. l. 2. art. 27. Svecv. cap. 216.* Quod hodie maxime redit ad arbitrium judicis, qui damnum æstimat, & pœnam aliquam dicitat. Si denique quis segetem vel frumentum furto plane aufert, tunc idem est pronunciandum, quod supra diximus de furto graminis defalcati, *vid. cit. LL.* ita ut id repetere, superfluum foret.

† Hoc tempore maximus sane est agricolarum labor,

melius à rusticis, judiciorum strepitu minus impeditis, in horrea reportari possint.

§. XIX. Sed ager nec præparari, nec semen subigi potest sine *instrumentis*, quæ igitur etiam suis non destituuntur juribus. Omni enim fruun-

bor, ideoque eo minus impediendi, neque ad alia onera trahendi, *vid. resolut. gravam. Elect. Joh. Georg. I. de anno 1607. & 1609. Wenn dann unsere Meinung nicht ist, die Untertanen mit unrer egl. Diensten, und zwar zu solcher Zeit, da sie mit den ibrigen selbst zu schaffen haben, zu beschweren &c. so wollen wir, daß das Holzschlagen jedesmahl zeitlich ebe die Leute in der Fleu-Ernde oder im Schutte zu thun bekommen, angestellet werde.* Hoc jam regnante Domitiano Romæ bene fuit perpensum *vid. Stadius Papinius lib. IV. sylvar. cum feriis judicialibus tempus messis annumeraretur. Competant hæ ferie agricolis primario, reliquis tantum secundario, quare & Brunnemannus in process. illas unice ad rusticos voluit restringere. Quam diu vero durent, videre est ex gloss. ad art. 10. lib. 2. Spec. Sax. die Tage beginnen und enden sich nach jegliches Landes Weise und Wehlung. Hinc inspiciendæ sunt ordinationes process. In Camera feria durant ab 8. Jul. die usque ad 14. August. Vid. Orden. Camer. d. ao. 1555. tit. 15. part. 2. In ducatu Magdeburgico à die Margaretha usque ad diem Bartholomæi. Vid. Ord. prov. Magdeb. In ducatu Saxo-Vinariensi à die Jacobi, qui est 25. Jul. usque ad diem Bartholomæi. Vid. WILDVOGEL in tr. de Chronoscop. legal. dissert. V. c. 3. §. 2. 399.*

* Hæc

fruantur *securitate*; olim pax Dei * ad ea pertinebat, præcipue ad *aratrum*, hinc qui minimum de eo furabatur, ultimo afficiebatur supplicio **.

H 3

Neque

* Hæc securitas Jure Germanico satis fundatur, ut non opus sit ad antiqui juris Romani recurrere fontes. Fridericus II. Imperator in *auth. agricultores C. que res pignor. obliq. possunt* jamjam prohibet, ne quis tam audax sit, ut agrorum instrumenta, aut quid aliud, quod ad agrorum operam rusticam pertinet, invadere, capere, aut violenter auferre præsumat, nisi ablatum in quadruplum restituere, infamiam notam incurrere & animadversione imperiali puniri velit. Latius etiam his rebus prospectum fuit eo, quod pax Dei ad ea extenderetur, *text. juris German. huc spectantes vid. supra sect. I. §. 3.*

** Præ reliquis instrumentis rusticis eminet *aratrum*, cujus titidem insignis favor in LL. German. ratione securitatis & pacis Dei. Ubique, ubi pacis Dei fit mentio, aratrum verbis expressis inseritur, & de illo aliquid auferre idem est, ac templa spoliare. *Vid. Spec. Sax. l. 2. art. 13. Svecic. cap. 115. §. 3.* membraque illius, qui MINIMUM de aratro abstulerat, rota confringebantur, *cit. text.* Vulgo quidem Jcti aliter statuunt, ac si tunc de minimis pena rotæ dictata fuisset, quando equi & boves aratorii fuissent abacti. *Vid. HEIG. p. 2. qn. 3. n. 2. COLER. part. 1. dec. 148. n. 2. DOEPLER. in theatr. pœnarum, & fundant se in eo, quod Elector Sax. Augustus p. IV. consi. 35. ita interpretetur vetus jus Saxonicum. Verum illorum senten-*

Neque possunt talia instrumenta in executione

sententiæ repugnat, quod Specul. Saxon. indeterminate locutum fuerit, neque illis temporibus pretium furti hoc in casu fuerit determinatum; imo jus Svevicum aperte contrariatur. *cap. us. §. 4. die den Pflug berauben, so er des Morgens von dem Haus febrt uf den Acker, und so er wieder beym febrt, und den Gebauren, und ir Gesinde icht thut, oder nimmet DAS DRETER PFENNING werib ist, man sol in Radtbrechen.* Neque juvantur *dict. constit.* August. Elect. nam compilatores illarum constitutionum Juris Romani peritissimi, jus patrium non satis inspexerunt, regulamque tenebant tenaciter, quod inter poenam & furtivam rem debeat esse proportio; ac secundum hanc regulam vetus Jus Saxonicum interpretati fuerunt. Hinc nostra opinio firmo adhuc stat talo, minimum de aratro auferentis crura debere rota confringi secundum illa iura. Hodie talem furem suspensio puniri posse pro circumstantiarum ratione, *scribunt BERLICH. p. 5. conclusio. 59. n. 6. 14. 16. CARPZ. prax. criminal. p. 2. qu. 88. n. 47. FLORIN. in æcon. prudent. & legal. lib. 3. c. 4.* Secundum jus Sax. Elect. respicitur, an quis prima, an vero iteratis vicibus tale furtum commiserit, priori casu multa pecuniaria, carcer, vel relegatio temporalis dictari potest; posteriori casu, si quis non supra V. Ungaricos furatus, suffigatione & perpetua relegatione punitur, si vero supra & equi forte simul fuerunt abacti, pœna gladii, vel etiam quandoque rotæ, obtinet. *Vid. Const. Elect. part. IV. conclusio. 35.*

ne *** capi, uti & oppignorationibus sunt exempta; si denique ad agros colendos emuntur, à *vechtigalibus* † persolvendis sunt immunia.

§. XX.

*** In hoc quidem omnes Jcti consentiant, quod non statim executio in instrumenta rustica fieri debeat. PECK. *de arrest. c. 5. n. 22.* BERLICH. *p. 1. concl. 8. n. 41. 42.* MARTINI *tit. 51. §. 8. n. 25. ibique allegati.* Si vero queritur, an in subsidium, deficientibus aliis bonis, in executione capi possunt, tunc multi etiam hoc affirmant, ut COLLER. *process. p. 2. c. 3. n. 189.* & CARPZOV. *process. tit. 25. num. 14.* MEVIUS *de arrest. cap. 19. n. 53. Et.* Quia vero omni desituntur legis fundamento, & l. 7. 8. *Et auct. agricultores C. que res pignor. generaliter loquantur,* quod in hæc instrumenta executio fieri nequeat, mihi contraria aridet opinio, *vid. LYNCKER. analect. ad STRUV. S. 7. C. lib. 42. tb. 18.* ubi etiam allegat BERLICH. *1. concl. 20.* nisi per Ordinat. provincial. aliud sit statutum, uti factum per Ordinat. curiæ provine. Zellenf. *part. 3. tit. 2. §. 3.* Ord. Brunfv. Luneb. Hanov. *de ao. 1663. tit. 36. §. 8.* Gvelferbyt. *de ao. 1651. art. 76.* Saxonie. Elector. Saxo-Goth. *part. 1. c. 17. §. 5.* Ord. cur. prov. Jen. *c. 35. §. 5.* Ord. Magd. *c. 46. §. 8.* Ord. Megap. Gustrov. *part. 2. tit. 39. §. 1.* Ord. jud. summi Regal. Wifmar. *part. 3. tit. 2. §. 1.* Reformat. Francof. *p. 1. tit. 45. §. 11.* apud MART. *in commentar. process. tit. 39. §. 5. n. 27. seqq.* Idem pronuncies velim de oppignoratione, STRUV. *Syntagm. Jur. civil. exerc. 26. tbes. 18.*

† Hoc probant KLOCK. *de jur. vechtigal. tbes. 61. lit. b.* SIXTIN. *de regal. lib. 92. c. 6. n. 127.* RVLAND. *de commissar.*

§. XX. Plurimorum vero rusticanorum instrumentorum usus esset vel plane nullus, vel admodum exiguus, nisi adhiberentur *jumenta*. Quo autem eo melius rusticus his uti posset, securitati horum jumentorum itidem prospiciendum; quod & factum, cum pax Dei * ea etiam comprehendat; cum oppignorationibus & executionibus ** sint exempta, cumque invito agricola ad aliud quam agriculturæ obsequium non sint trahenda ***.

§. XXI.

p. 4. c. 5. n. 76. EINSIEDEL. de regal. c. 3. n. 41. SPEIDEL. contin. voce, Acker. ANDLER. in corp. Recess. Imp. tom. 2. p. 2. pag. 1819. FLORIN. in œconom. prudent. & legal. libr. 3. cap. 2.

* Vid. c. 10. X. de treuga & pace; ibi: *innovamus, ut rustici euntes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & ANIMALIA, QUIBVS ARANT, & semina portant ad agrum, congrua securitate latentur.* It. Ordinat. pac. quin. iun. nal. de ao. 1398. *ausb soll niemand den Pflug mit synen Pferden, und andern Viehe, wenig oder viel, & c. vaben, angreifen, oder sie beschedigen, in deheyne Wjse.* Vid. GOLDAST, in Reichs-Handlungen.

** Repete hic ea, quæ diximus §. preced. de instrumentis rusticis, & adhuc annota, quod tale quid jam LL. Longobardorum obtineat, hæ enim tit. 21. c. 6. & 8. prohibent, ne quis caballos domitos, aut boves, aut vaccas jugo domitos pignoret SINE JUSSIONE REGIS.

*** Vid. l. 1. & 2. C. ne rustican. ad ult. obseq. & SPEIDEL.

DEL.

§. XXI. Cum igitur leges tanta tamque speciosa concedant privilegia, merito etiam laborent rustici, ut se iisdem dignos per diligentiam suam exhibeant, atque per hoc communem salutem promoveant. Si qui vero desidæ nihilominus litantes agros negligunt, illorum graviter coercetur pigritya *.

I

§. XXII.

DEL. voce *Acker*, & Constantinus M. sanxit, ne boves aratorii etiam deficientibus iis, qui cursui publico sunt destinati, ab iis, qui iter faciunt, abstrahantur. *l. i. C. Theod. de curs. publ.* quod & ad vecturam bellicorum impedimentorum & tormentorum produci posse, asserit LEISER. *Jur. Georg. lib. 2. c. 13. n. 2.* Sed praxis ubique hic clamat contrarium.

* Alias ex natura dominii fluit, LLque Romanis æque ac aliis congruum est, quod quis re sua uti, abuti ad ipsius placitum, vel plane eam perdere & negligere possit; at in agricultura res secus se habet. Apud Romanos enim si quis agrum suum passus fuerat sordescere, neque illius habuerat curam, tunc censorium meruisse iudicium, ex Gellio & Plinio probat LEISER. *in jur. Georg. l. i. c. 27. n. 32. & cap. 46. n. 1. seqq.* Romanis etiam in hac re non cedunt Germani; siquidem Ludovicus pius constituit, ut illi, qui agros dominicos excolere negligunt, ne nonas exinde persolvant, pænæ loco ipsam nonam de tribus annis cum sua lege persolvat. *Vid. Ludovici Pii capitular. d. 40. 823. §. 12. & 40. 832. ap. GOLDAST. const. imper.*

§. XXII. Diligentes contra non solum securius jam recensitis fruuntur privilegiis, sed & si arva, à desidiosis neglecta, per biennium colunt, ea sibi

per. tom. 3. p. 253. & 267. Idem ferme sed adhuc generalius sancitum est posteriore aeo à Sigismundo Imp. in reformat. sua, quæ hujus tenoris: *item ein Paumann soll seinen Acker bauen, ein Rebmann seinen Weingarten &c. Wer es übersehbet, ist es auf den Lande, so nimt ein Zwing-Herr die Puff on Genad. Vid. Reformat. Sigismund. apud GOLDAST. in Reichs-Handlungen.* Hinc non est dubitandum, quod magistratus etiamnum hodie rusticos, rerum suarum negligentis, ad agros melius excolendos cogere possit. Hoc multo magis de iis provinciis dicendum, ubi principes hoc denotio exegerunt, uti in Palatinatu superiori & ducatu Wurtembergico; ibi magistratibus injungitur, ut quosdam homines eligant ac constituent, qui in Palatinatu denominantur *die Feld-Sebauer, oder Peltz-Meister*, in Wurtemberg. *die Feld-Stützer*: hi debent jurare, se velle diligenter inquirere, num agri & vineæ illius districtus, cui præficiuntur, bene excolantur, nam agricolæ opportuno tempore arva sua præparent, conferant, vel annon plane illa negligant; quo casu socordem pro circumstantiis ignavia punire, neminique parcere debent; sed potius cogunt negligentem pauperem, ut agros suos mediocri pretio aliis locet. *Vid. Ord. provinc. Bavar. tit. 15. §. 3. ap. FLORIC. in conc. prud. lib. 3. c. 2. & Ordin. Wurtemberg. tit. 47. & BESOLD. ad eandem.*

* Vid.

ca sibi acquirunt *. Et sicuti, si per eorum diligentiam creverunt frumenta, illa non possunt**

I 2

arve-

* Vid. l. 8. C. de omni agr. desert. ubi clare habetur, quod ille, qui per biennium agrum, ab altero neglectum vel desertum, coluit, illum suum faciat, nisi dominus intra illud biennium eum repetat, tunc vero omnes impensas restituere tenetur. LEISER. jur. Georg. lib. 1. cap. 46. Et hoc adhuc hodie liberum est, cum semper pro observantia juris, & contra legis mutationem præsumatur. MEVIUS P. II. dec. 162. KLOCK. de arar. lib. 2. cap. 1. EYBEN. in oper. p. 73. b. OBRECHT. im Politischen Bedencken. tit. II. n. 28. seqq. Insuper ejusmodi occupatores agrorum desertorum aliquot annos omnibus oneribus & præstationibus sunt immunes, v. c. in Electorat. Saxon. & Brandenburg. 6. annos. Vid. Recept. provincial. March. Brandenburg. de ao. 1653. §. 41. Vid. plur. STRYK. dissertat. de agris desertis.

** Ne fruges sc. per tempestates vel per mures vel per fures lædantur, id executionis genus, quo domino frugum eas ex agro devchere non licet, piis magistratibus displicet. Vid. Fritsch. dissert. de jure messis; & hoc ita etiam constitutum est in ducatu Magdeburgico ao. 1688. Als ermahnen wir Kraft dieses mannigl. seiner Schulforderung halber nicht biß auf die letzte Stunde der Erndzeit, sondern in Zeiten gebärgigen Orts zuklagen, und die Hülfe zu suchen. Wir verbieten auch die Bekreutzigung in unserem Hertzogthum Magdeburg und der Graffschafft Mansfeld, Magdeburg. Hobeit gantzl. Vid. plur. WILDVOGEL. in chronoscop. legal. dissert. 5. cap. 3.

*** Prin-

arrestari in agris; ita & venatio, *** iis in agro adhuc stantibus, est suspendenda, vel si exercetur, & segetes fuerunt prostratae, damnum illis est refarciendum. Ac licet tandem ab aulae proceribus plerumque despiciantur, sufficit tamen, quod à legibus ipsis defendantur, cum ex omnia de iis praesumant

*** Principes, quibus salus subditorum curae cordique est, quando messis ante Bartholomaei diem penitus absolvi nequit, etiam adhuc venationes leporum &c. ad tempus debent suspendere, ne stantibus in agro fructibus damnum inferatur. *Vid. FRITSCH. de jur. messis. Dn. WILDVOGEL. cit. loc. §. 32. vel si in venatione segetes fuerunt prostratae, vel alias damnum à feris datum, illud est à domino hujus regalis refarciendum. Vid. GAIL. lib. 2. obs. 68. n. 10. ibique allegatos: LUDWELL. Exerc. IV. obs. 5. lit. C. Spec. nostrum Jurispr. p. 94.*

*** Romani cum virum bonum laudabant, eam bonum agricolam, bonumque colonum appellabant. Neque Imperatoribus Romanis, gentium domitoribus, opprobrium erat, manibus triumphalibus colere agros; eadem diligentia metiebantur arva, qua castra, & eadem cura exercebant ligones, qua gladios. *Vid. LEISER. Jur. Georg. libr. 1. cap. 1. Hinc forte est, quod pro rusticis militum praesumptio bonitatis apud Romanos, arg. l. 7. §. 4. ff. de Jurisdic. quod à Germanis receptum, cum hi rei agrariae & pecuariae valde etiam essent dediti. Vid. ANDLER. tom. 2. part. 2. p. 221. SPEIDEL. voce: Bauren p. 114.*

† Hoc

sumant bona ****, eos à tutela † oneribus eximant, mitigationemque †† pœnæ superaddant.

CAPVT II.

DE

PRIVILEGIIS AGRICVLTV-
RAE NOBILIS.

§. I.

Cum nobilitas * apud diversas gentes ** diverse *** fuerit aestimata, merito dubitatum

I 3

† Hoc refertur à Manzio aliisque per l. 6. §. ult. de excusat. tutor. inter agriculturæ privilegia; sed hoc non potest indistincte procedere: æquum enim est, ut illi, qui habent hereditatis commodum, ferant etiam onus tutelæ: accedit, quod, hoc privilegio universaliter valente, pupillis rusticis nunquam possint dari tutores, quod tamen absolum. Imo in cit. l. 6. extat vocula: INTERDVM, quid vero opus fuisset hanc adjicere, si omnibus rusticis daretur se excusandi licentia. Circumstantia igitur sunt attendendæ, inprimis, num rusticus sit diligens in agris colendis; propter industriam laudabiliter exhibitam rusticus & agrimensores justam se excusandi à tutela habent causam. l. 26. ff. de excusat. tutor. Vid. THOMAS. dissert. de jure circa frument. cap. V. n. 64. seqq.

†† De hac materia jam supra latius egimus Sect. II.

§. 7.

tum ****, an liceat definitionem excogitare, quæ
ad

§. 7. nil igitur amplius addimus, quam ut & hic Iudex *diligentiam rusticæ delinquentis* inspiciat, cum & hæc causa esse possit, cur mitigatio pœnæ sit quandoque indulgenda.

* De verbo sive titulo nobilitatis arduo labore multa ex usu curiæ veteris & recentioris conquirit. EYBEN. *dissert. de titul. nobil.* Præcipuum existimo, quod hæc compellatio Principibus, Comitibus & omnibus proceribus fuerit communis, & aliquatenus etiamnum habeatur. *Vid. EYBEN. p. 828.*

** Non nego, quod hic multæ ineptiæ cumulentur de variarum gentium nobilibus. Hujus census sunt, quæ de Judæorum, Ammonitarum, Edomitarum, Turcarum coacervavit SPANGENB. *L. VI. im Adels-Spiegel*, imo quam male Persarum, Ægyptiorum & Græcorum insutura cum nostris ordinibus equestribus misceantur docet PALTHEN, *de nobil. civil.*

*** Unde Romani nobilitatem censuerint, egregie describit PWFENDORF. *J. N. G. L. VIII. c. 4. §. 28.* & ante eum REINER. REINEC. *von des Adels Herkommen. p. 218. 132.* qui simul aliorum mores exponit. Constituit p. 208. quatuor summa nobilitatis genera, virtutis, officiorum, generis & beneficii superioris. Quæ magis ferri possunt, quam distinctio OSORII *de nobilit. Christi. L. III.* quod sit vel *theologica* vel *philosophica* nobilitas. Vel *gentis, mentis, physica, metaphysica*, uti est ap. PHARETR. *cap. 4. de nobil.*

**** Unde BODINVS *de republ. libr. 2. c. 8. n. 350.*
nun-

ad omnis reipubl. nobilitatem quadret genuina ratione †.

§. II. Nobis in praesentia cura cordique est, non generatim * & in universum de nobilitate philosophari, sed ad Germanicam ** oculum

nunquam potest una popularis omnibus conveniens nobilitatis definitio afferri. Idem tenet TIRAQUELL. *de nobilit. pr.* & qui eum allegat GOTHOFRED. ANTON. *de feud. p. 46.*

† Nam definitio, quam HENR. AGRIPPA *cap. 80. de vanit. scientiar.* effingit, quod nobilitas sit *robusta improbitas & scelere quaesita dignitas*, seuticam meretur, non prolixius examen. Non aliter ac illa, quae *ficum* describit *calamitatem subditorum.*

* Non quasi existimaremus, quod ab aliis v. e. NOLDENIO, TYPOTIO, OSORIO, de CYRTILI, MALLEOLO, GARCIA, HUMFREDO, de la ROCQUE, MATTHAEI, TIRAQUELLO, FRIZIO, PHARETRATO & aliis scriptoribus, nobilitatis celebrioribus aut obscurioribus hoc argumentum sit satis excussum; verum, ne oblitus agriculturæ parum inepte ad alia evagari videamur. Alias enim constat, nobilitatis eminentiam pertinere ad famam non simplicem, sed intensivam in civitate. Quam obscura autem sit adhuc *de fama* doctrina, discere possumus à viro summo CHRISTIANO THOMASIO *in differt. de existim.*

** Praiverunt quidem hic aliquatenus MAVRITI-

vs &

lum adjicere, quæ secundam classem hominum, agros colentium, constituit.

§. III. Ut vero ordinem servemus, redigemus dicenda ad hos articulos: de *nobilium* in Germania *origine*, de *nova ratione nobilitandi*, de *nobilium divisione*, de *privilegiis prædiorum nobilium*, de *feudis oblatiis*, de *castris & jure venandi*, de *privilegiis nobilium in ecclesiasticis*, de *privilegiis in militaribus*, de *privilegiis in comitiis provincialibus*, *judiciis*, de *nobilium tutela*.

§. IV. Nobiles in Germania fuerunt, quamdiu fuit ipsa Germania *, uti ex lectione Cæsaris **, Taciti ***, & aliorum patet. Hinc frustra inferre

vs & B. HEBTIUS ille in *dissert. de nobilit. præcipue German.* hic de *feudo nobili*, rem ita tamen exponemus, ne incidamus in vitium, Germanis à Monzambano impactum, quasi apud eos alios exscripsisse novus liber habeatur.

* Nobiles sunt quasi aborigines, ab antiquissimis Germanis, harum regionum incolis, orti, inquit REINHARD. DE GEMMING. in *lit. ad BESOLD. v. Reichs-Stand.*

** Quamvis hic magis de vicinis Gallis loquatur, *vid. l. 6. c. 10. de B. G.* De Cæsaris navis *conf* quæ ex Asinio Pollione, Asinio Quadrato, & Strabone notat CLUVER. *L. I. Germ. antiqu. c. III.*

*** Miscuisse Tacitum mores Romanorum cum Germanicis, & multa tradidisse de statu politico patriæ nostræ

meretur opera, si quis certum annum, quo nobilitas coepisset, indagare **** & definire vellet.

§. V. Nobilitas Germanorum in praediis fundata * non adeo inepte dicitur, si recta accedit interpretatio **.

K

§. VI.

nostrae parum cohaerentia, observat PALTHEN. §. 31. de nobilitate.

**** Illud quidem operae pretium esset, si quis sub singulis Germaniae Imperatoribus distinctius inquireret, quid circa nobilitatem accidisset. Ceterum aperte ineptiunt, qui ab officiis, Principibus & Praelatis exhibitis, nobilium originem deducunt. vid. STUMPF. in Chron. Helv. L. IV. c. 29. cum tamen his omnibus sint antiquiores. Similis error est illorum, qui cum feudis coepisse nobilium ordinem existimant. Debetur hoc commentum CVIAC. 2. F. 50. At satis illud explofit REINH. de GEMMINGEN.

* Noscitur proverbium: nobilis est ille, quem nobilitat sua villa. Unde SANDIVS pr. de feud. Geldr. dicit: nobilitas Geldriae est militaris, feudalis, (de qua infra) hereditaria, patrimonialis frustra disputatur de eruditione, virtute, de officiis &c. Eadem asserunt de Britannia ARGENTR. ad consuet. Britann. art. 56. gloss. 1. de Burgundia CHASSAN. II. 19. 1. 27. de Gallia Molin. ad consuet. Paris. X. 3. de Germania vero, quos allegat BESOLD. p. 428. thesaur.

** Sc. assertio non ita capienda est, quasi nobilitas sit glebae pretium, ut hujus possessio homini non nobili conferat nobilitatem, uti forte putarunt autores adducti.

Nec

§. VI. Isthæc autem prædia fuerunt *rustica**,
non

Nec ita, quasi olim fuissent primitus Principes, dein autem ex horum beneficiis & dationibus in feudum cœpissent fieri ignobiles, ut quidem *CVIACIVS ad 2. F. 50.* qui ignobiles omnes esse putat, qui non investiti sunt de beneficiis. Verum sanus nostri principii sensus est, quod possessio prædii ruralis liberi, secundum analogiam juris Germanici, sit præclarum nobilitatis indicium, & quod, animadvertente *PALTHENIO d. l.* optima nobilitatem conservandi ratio visa sit, prædia veluti libera in hunc usum separare.

* Si conjecturis locus est, dicendum, amorem libertatis, venationem & latrociniorum, sedes ruri nobilibus commendasse. De primo dubitare non sinit oratio *Tencterorum ad Ubios. l. 4. hist. ap. Tacit. ut amicitia, dicunt, societasque nostra in æternum rata sint, posulamus & vobis, muros colonie, munimenta servitutis detrabi: etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur &c.* * *Venandi studium, Casare auctore, nostris tribuitur lib. 6. de B. G. vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consistit, a parvulis duritiei & laboribus student.* Quæ licet alibi in dubium *Tacit. c. 15. de mor. Germ.* vocare videatur, quasi bella non ineuntes Germani, non multum venatibus, plus per otium transigant, dediti somno ciboque. Nihilominus tradita *Casaris* longe melius cum reliqua descriptione Germanorum cohærent, quam *Taciti*, qui nec ipse contradictionem *in seqq.* diffidetur. Quousque excursioniones & latrocinia amaverint, jam verba *Casaris* docue-

non urbana & muris ** circumdata, quod cum
ex LL. Henrici *** & aliorum Imperatorum, tum

K 2 ex

cuerunt, parallela habent TACIT. c. 14. Hæc autem è
diametro obfunt vitæ urbanæ & mercatoriæ. vid. supra.

** Nota sunt feommata hodiernum, quod cives
dicantur: *Eingemauerte Bauren &c.* Nec forte à sola nobilitate inferiore hæc proferuntur, sed & plane antiftites
facri his argutiis delectantur; ita enim Archi-Episc. Colon. Dux Bavar. Maxim. Henr. in litteris ad Cæsarem: *Allergnedigster lieber Herr, und Herr Vetter. Nur verdreust mich, daß auf* (Colonienfes cives putat) *die eingemauerte Bauren mehr consideration, als auf einen treuen Chur-Fürsten &c.* Uti autem fieri solet, ut provocatus se ulciscatur, sic à civibus vicissim nobiles appellati sunt: *sammte Bauren.* Quod dictionem celeberrimus Dn. BURGMEISTER p. 341. explicat non de nobilibus antiquis, sed, *von Innhabern der Ritter-Güter, oder von denen, so sich für das Geld adeln lassen.* Aliter EYBEN. *elect. feudal. c. 8. inf.* Hic enim putat, istam locutionem, nil contumeliosi continere, cum à SAND. c. 1. n. 21. c. 3. num. 12. It. SIGBERT. GEMBLAC. latine reddatur: *agrarii milites.* Ast inspectio Sandii & Sigberti docebit, quod ibi nil habeatur, de hoc Germanico dictione.

*** Sapientissimus hic Rex merito Germanorum
Theseus appellatur. Vid. CONRING. *de urb. Germ. p. 83.*
& pressius adhuc WITTEKIND. CORBEIENS. ap. MEI-
BOM. p. 636. *quanta prudentia vigilaverit, inquit, in munienda patria & in expugnando barbaras nationes, supra no-*
stram

ex historia omnis aevi, etiam ante Henricum †, abunde probatur.

§. VII. Meretur imprimis annotari introductio * *hastiludiorum sive torneamentorum* Henrici,

stram est virtutem edicere. Præcipuum institutum, quod hujus loci, est, quod hic M. Rex curatius definierit habitationem nobilium in agris, sanciendo, ut non ad torneamenta admittatur, qui mercatura in urbibus, & re cauponaria vitam tueatur. Unde proverbium: *Ein Edellmann mag vormittage zu Acker geben, und nachmittage in Turnier reiten.* CRVS. *annal. Svecic. L. II. c. 13.* Prospiciebat sic prudentissimus legislator urbium splendori & agriculturæ conservacioni. Vita cultior & magis secunda ad urbes homines, laudes fortitudinis & alia prærogativa ad agros invitabant. Laudem quoque meretur industria politica Henrici, quod sine sumptibus & sine onere rei publicæ nobilium militantium officia titulorum & honorum eminentis pensaret. *Vid. MONTAGNE L. VII. chr. 7. essais,* ubi plura de hoc arcano politico.

† Loca Casaris & Taciti jam occupavimus.

* De origine torneamentorum varie disputatur. Multi ea faciunt non admodum antiqua; sic BRUNNERS in *annal. Bojov. tom. 3.* ea adscribit Lothario II. qui Noribergæ anno 1127. torneamenta habuisse dicitur. Du Fresne eadem tribuit Godofredo de Bouillon, *vid. plur. FRAVN. in Adel. Europa. p. 708.* Quidam Henricum Aucupem inventorem jacitant, v. c. PONTANVS in *bistor. Geldr.*

nici, quæ non tantum insignem eminentiam agrariis ** militibus sive nobilibus conciliavit, sed & solidissimum fulcimentum conservationis *** prosapia nobilis per plura secula fuit.

K 3

§. VII.

Geldr. CVSPINIANVS in vita Henrici &c. Verum hi omnes minus recte sentire videntur. Nithardus enim scriptor coævus scribit, quod filii Ludovici Pii post disensionem, reconciliatione inter eos facta, tale torneamentum adornaverint Wormatiæ. Interim Henrico I. debetur horum ludorum introductio in Germaniam magnam: antea enim non legimus ibi fuisse habita, neque Wormatiæ situs movere nos potest: cum Wormatia eo tempore ad Galliam spectaret. *Vid. Witichind. l. 1. annal.* qui dicit de Henrico: *in exercitiis quoque ludæ tanta eminentia superabat omnes, ut terrorem ceteris ostentaret: & alibi: Henricus militem habebat equestri proelio probatum.*

** Nobiles enim in urbibus habitantes, ibidemque sese ad onera communia adstringentes, contra dignitatem nativam egisse visi sunt, hinc ab exercitiis hæcicis excluderentur. Ita enim in lege Heidelbergensi, *vid. STRUV. dissert. de ludis equest. c. 6. §. 8. statutum: Es soll keiner, der in Statten gebürgert ist, zum Thurnier gelassen werden, er habe denn zuvor seiner Bürger-schafft abgesetzt.*

*** Pura enim servabatur prosapia nobilitatem per torneamenta, nam à matrimonio cum ignobilibus detererantur per exclusionem ab honore torneandi. Opus enim erat, ut nobilis ad torneamenta admitti cupiens,

pro-

§. VIII. Cum vero conjugia * promiscua
sepa-

probaret, se suosque majores ex nobili sanguine esse natos. Probabatur vero vel per testes, vel per iuramenta, vel per litteras post torneamenta datas, uti in Tygurino Gvelfico extat: *darnach ließ sich ein jeder, der geturnieret hat, einschreiben, und nahm seinen Thurnier-Brief.* Sed quot majores requirebantur? Variarunt in hac re: ex primo instituto videntur suffecisse quatuor. *Vid. GOLDAST. in polit. Imper. part. XV.* In Dresdeni articulo sedecim fuerunt requisiti. *Vid. STRVVI differt. de lud. equestrib. ubi & plura alia habentur.*

* Magna olim dignitas uxorum in Germania, plane ut ex Tacito *de M. G.* constat in gravissimis negotiis in consilium adhibebantur, & huic sexui aliquid sancti inesse credebatur. Unde sub regibus Francis, ceu ex *HINC MARO* probatur, administratio rerum Cameralium ipsis credebatur. Imo sub Saxonibus in diplomatumibus pene multis habetur, quod in donationibus regis mentio fiat reginae & ejus consensu. *Vid. diplom. ap. SCHATEN. in annal. Paderborn. sub Saxon.* Otto I. in donatione Adelheidæ conjugii facta, consortem regnorum appellat Adelheidam suam. *TOELNER. C. D. p. 19.* Neque in alienationibus tantum ita observatum, sed etiam in acquisitionibus. Sane Leo cum Ottoni M. redderet bona ecclesiastica, addidit: *Dieses alles geben und ordnen wir dir Keyser Ottoni und Adelheide deiner Hans-Frauen, &c. vid. GOLDAST. R. S. tom. 2. p. 4.* De Comitibus exemplum Comitum de Müntzenberg. habes in *deduct. ord. Cister. monaster.*

separationi ordinum nimium quantum obsint **, fuit & hic nobilitati prospectum & constitutum ***, ne nobilis alii, quam nobili, matrimonio jungeretur.

§. IX.

monaster. Arnsb. de comite Girardo & ejus uxore Adela, vide sis tabulas donationum apud MIRAEVM in donat. Belgic. c. 23. p. 50. Dodico Comes sub Henrico II. ao. 1021. plane matris consensum adiecit. vid. s CHAT. ad ann. 1021. Inter nobiles consimilia obtinuisse deprehendet, qui fundationes monasteriorum executiet, hujus loci est formula apud TOELNER. p. 92. Ich Francke von Kronenberg erkenne für mich und meine Ebliche Huß-Fraue und alle meine Erben, Sobne und Töchter &c.

** Quod nec Romanus latuit, t. C. de marit. Ord. Nam per maternum genus certius longe propagatur nobilitas, quam per paternum. Quare PVFENDORF. J. N. G. observat, alicubi in regnis filium sororis regis successisse.

*** Leguntur in hunc sensum plures LL. In LL. Salicis L. I. tit. 14. §. 11. habetur: *si quis in genus ancillam sibi junxerit alienam, addicetur in seruitute* Legem Sax. adducit Adamus Brem. locum dabimus paulo post. *vid. plura ap. PRAVN. in Adel. Europa, p. 24. SCHILTER. in par. ag. p. 3. §. 3. In chronicis hæc observavi: Ingenuus ingenuum ducit, quod nobilibus semper licet. Monach. Herveld. apud SCHARD. p. 711. Comes Frid. Sax. anno 1122. non inferioris nobilitatis gradus dominam sibi junxit, ait Chr. Montis serenæ p. 207. Otto, frater Guilielmi Marchionis, matrimonio impari*

impari natus, apud Bohemos exulari iustus est. Herveld.
p. 702. ibid. Omnium clarissime Adamus Bremensis *p. 192.*
quatuor differentiis gens illa consistit (Saxonica sc.) nobilium,
liberorum, atque servorum. Et id LL. firmatum, ut nulla pars
in copulandis conjugis conjugis propria sortis terminos transfe-
rat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam &c. Si
vero quispiam horum sibi non congruentem & genere præstantio-
rem duxerit uxorem, cum vite suæ damno componat. Inde
 forte est, quod SPANGENB. *p. 114. b.* scribat, apud Hol-
 latos conjugium nobilis cum non nobili capitale fuisse.
 Successu temporis autem ordines misceri cœperunt, ra-
 tiones politicas habet perillustris THOMAS. prudent. judi-
 ciar. cap. 7. Sic ao. 1485. Bambergæ à nobilibus constitu-
 tum, daß nemlich obige Gesetze und Gewohnheit von Verbey-
 ratung mit gemeinen Handwercks-Leuten &c. zu verstehen;
 hingegen soll man keinen von Adel verargen, sondern ihn und
 seine Kinder reiten lassen, iedoch daß man sie SCHLAGEN
 möge, wenn derselbe eines ebrbaren Bürgers unverlornidete
 Tochter, wenn selbige ihm wenigstens 4000. fl. zubrachte, bey-
 ratben würde. Vid. BVRGMEISTER l. c. p. 132. Seculo
 præcedente ao. 1601. in eundem finem deliberatum, &
 plane de concluso, rescripto imperatorio muniendo, co-
 gitatum, licet sine effectu. Rex Borussiae ao. 1697. rese-
 sione feudi careant nobiles, die Bauren- oder geringenStan-
 des-Tochter beyratben. A qua lege exemerunt Halenses
 in Resp. ap. Eund. filiam bibliopecti, quorum interpretatio-
 ni favet, quod nobiles Franconia, ceu vidimus, permit-
 tant matrimonium mit eines Ebrbaren Bürgers-Tochter,
 quamvis iidem VERBERASSENT ejusmodi gene-
 rum bibliopecticum.

* Loca

§. IX. *Dignitas nobilium militaris est **,
L quod

* Loca Taciti & Caesaris jam adduximus. Idem docemur LL. Francicis. Milites nobiles appellat Carolus M. ap. GOLDASTVM *Const. Imp. Tom. III. p. 120.* Ad militiam ire jubentur ingenui in variis capit. quæ recitat LEHMANN. p. 115. Eadem repetierunt Reges Saxones in suis legibus, sub his nobilis & agrarius miles synonymice usurpantur. *vid. Sigbert. Regin. Wittichind. Idem institutum militare nobilium sub Svevis durasse, testis est GVNTH. LIGVR. L. II. v. 43. seqq. Plane ap. Ursperg. lex Friderici I. in hunc sensum extat: Ne rusticorum & clericorum filii adsumantur ad militiam. Unde, ceu observat SPANGENB. p. 40., dicuntur nobiles olim Degen, Degen, vel à virtute bellica, daß sie, ut hodie dicimus, taugen, gelten, ut ipsi visum, vel à gladio, ut EBENIYS de vit. nobil. p. 598. 599. contendit. Cui derivationi lucem affundit ARNOLD. LVBESENS. L. VII. cap. 9. qui gladii signum in vestibus nobiles gessisse annotat. Non autem constabat exercitus meris nobilibus, sed etiam aliis hominibus. Ex quo distinctio est inter EQVITES sive nobiles & EQVITANTES sive gregarios milites. Quod satis demonstrat Fulcherius Carnotensis *bist. Hieros. c. 31. Milites, inquit, erant quingenti, exceptis, qui militari nomine non censebantur, tamen EQVITANTES.* Propius hujus loci est distinctio, in RR. I. observata, inter *Reisige Knechte, und edele Knechte. vid. DATT. p. 787. 788.* Plura peti possunt ex NICOLAO VPTON. *de offic. milit.* Qui aliis passim laudatur HERMANNVS HVG. Jesuita, a me com-*

quod antiquissimo Germaniæ statui & moribus
bellicosæ gentis nostræ debetur. Præcipue *eque-*
stris militia, & equitis nomen ad nobiles jam diu
pertinuerunt**. Licet negari nequeat, hic inter-
dum mutationem contigisse, ut nobiles ad studia
& clericatum*** se applicuerint †.

§. X.

commendari nequit, cum in libro suo de militia equestri
oppido pauca habeat, quæ ad Germanici juris cognitio-
nem faciunt.

** Idem institutum in equestri delectu observa-
runt Romani à primis reipubl. initiis, testimonia Haly-
carnassi. Livii &c. recitat HUGO p. 38. seq. d. l. Apud nos
hodiernum *Adel & Ritterschafft* synonyma sunt. Seculo
XIV. ao. 1389. noscitur constitutio Wenceslai, quam ex-
hibet LEHMANN. l. 7. c. 63. ubi p. 740. ita: *auch soll sich nie-*
mand reisig machen noch seyn, er sey denn zu dem Wapen ge-
hobren.

*** Studia & clericatum merito jungo, nam cleri-
catus commoda, & cleri technæ olim studia nobilium
provocarunt. Antiquitus nobiles litteras parum curæ
habebant, non allegabo Tacitum & veteres in hanc rem,
fit mihi instar omnium recentior quidem, sed veterum
cogitata exacte referens, CASPAR LERCH a DÜRR-
STEIN, qui P. II. n. 24. f. 86. ad marginem scripsit: *Die*
Buch-Kunst schiebet die Blut-Tugend. Invehitur ibi in Politi-
cos togatos, *dass sie ihre rubige aëtus, oder vermeinte indu-*
striam oder Labores dem militärischen Schweiße vorsetzen. Ne-
que

que vero opus erat pristino awo diffusa eruditione, nobilitas, quæ juri dicundo præerat à teneris, ex ipsarum rerum argumentis addiscebatur juris patrii simplicissimi scientiam. Ut rem vetustam è nostris moribus æstimare possimus, sint nobis exemplo hodierni milites gregarii, qui ex usu mox intelligunt sua jura militaria, quæ tamen sapius plus capitum continent, quam LL. quondam Germaniæ.

† Extant quidem apud Joannem de Janua etiam milites JUSTITIÆ, sed ea propter dicta non sunt immutanda. Sc. artibus cleri, uti jam dictum, è nobilibus castrensisbus orti sunt nobiles quasi castrenses. Finis omnium hominum tantummodo triplex est, honor, divitiæ, delicia. Media licet homines ament diversissima, amant tamen omnes brevissima & minus tædiosa. Jam vero instituamus comparationem, militia proponit opes, honores, delicias. Clerus proponebat honores, opes, delicias; utraque propositio est ad gustum nobilium, utpote hominum. Hactenus itaque optime cum Marte Pallas conspirabat. At dispiciamus de mediis, Mars vulnera, cicatrices, mutilationes & truncationes membrorum, imo præsentissimam mortem, oculis exhibebat. Pallas clericalis libros mitissimos, lucubrationes quietissimas, vitam in extremum senium productam non sine tropis & verborum figuris ostendebat. Stipes fuisset nobilitas, si Palladi dicam in universum scripisset. Itaque recte notat LEHMANN. p. 153, quod multi nobiles, ad declinanda militia pericula & incommoda, vitam clericalem fuissent amplexi. Ne autem hæc gratis fingere videatur, adducit bina insignia capitularia, prius extat *L. I.*

cap. 120. de liberis hominibus, qui ad seruitium Dei se tradere volunt, aut prius hoc non faciant, quam à nobis licentiam postulant: hoc ideo quia audivimus, aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse, quam pro exercitu, seu alia regali functione vitanda. Alter locus est ap. ANSEGIS. L. 5. t. 29. c. 3. placuit nobis, ut homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipubl. utilitatem, ingeniose res suas ecclesia delegant &c. Euius vero licet è natura propensionum humanarum immutatio vitæ nobilium aliqua ex parte deduci satis perspicue possit: non tamen negligi merentur alia doctorum virorum observationes. CONRING. *dissert. de urb.* notat ita: *istæ autem animorum mutatio ferè cum abjecto demonum cultu capit, ad lenissimi salvatoris exemplum mitigata nonnihil prisca feritate.* Consimilia tradit MONZAMBAN. cap. 3. §. 9. *At vero, inquit, postea per religionem Christianam mitigati animi cultiorem vitam patientius ferre didicerunt.* Itaque cum lege Francica d. l. tantum quibusdam nobilibus tribuendum est, quod non adeo bona mente militiam deseruerint. Plures vero similiter fuerunt, qui immutata in sacris & profanis rerum facie, cum nunc ex utroque Casarem fieri, & tam ex studiis pacis quam belli ad honores adspirare ingenuos viderent: ordini suo expedire crediderunt, ut nullam emergendi occasionem pratermitterent. Unde nova nobilium regula exorsa: *Das Studiren druckte kein Pferd, vid. SPEIDEL. verb. Adel.* Accedebat prorsus necessitas bonis literis dandi operam. In aulis, quas frequentabant, varia exoriebantur munia, Cancellariorum archicapellanorum &c. quæ sine eruditione obiri non poterant. Ipse Carol. M. ap. GOLDAST. *Const. Imp. Tom. I. p. 149.* pro excitanda nobi-

§. X. Meruerunt hinc nobiles * ut in
L 3 bene-

nobilium diligentia Senatorum, Pratorum, patrum curia, Pontificum dignitate ostentat. Dein nobiles gesserant munus judicum ab omni ævo, ast ex quo civilia & canonica jura in curiis allegabantur, sede sua & tribunali suo excussi fuissent nobiles, nisi jurisprudentiam excoluissent. Unde dedecori & opprobrio ignorantiam sibi duxerunt; sane BALTHASARVS de CVLLINGEN, Sveciæ eques, quarebat Tubingæ ex ignaro nobili: *Wilt du allein ein Wiesen-Wesserer werden?* BVRGM. p. 301. Neque vero rara sunt exempla illorum, qui gradum capefferunt doctrinæ. vid. WAGENSEIL. *de offic. Imp.* p. 39. BHERT. in *progr. auspicali* Dni. Waldneri de Freundstein, præcipue autem BVRGMEISTER. p. 121. seq.

* Variæ causæ ex analogia historiæ Germ. adduci possunt, quare nobilibus in collegiis & dignitatibus sacris primæ debeantur. Nam initio tenendum, quod nobilitas jam olim fuerit fons omnis dignitatis. Quæ deinceps accedebant Ducum, Comitum nomina, notabant nihil aliud quam nobilem cum suo officio. Hoc sensu capio, quod Suffridus Petrus annotavit *orig. Frisc. L. 3. cap. 5. p. 314. ante Carolum M.* inquiens, *nobiles omnes ejusdem generis.* Imo deinceps nobilis titulum suum nobilem præmittebat dignitati ex officio adeptæ, majori etiam & quæ hodie quantivis habetur. v. c. P. *Herr zu Bucheg, Landgraff in Burgund; Ulrich von Liebenberg, des Heil. Reichs Diener, und Burggraff zu Reinfelden &c.* vid. STYMPFIUM *Chron. Helvet. L. IV. c. 30.* Quid mirum itaque, cum præter dignitates

beneficiis ecclesiasticis præcipua sit illorum prærogativa;

gnitates seculares, nunc etiam ecclesiasticæ orientur, nobilibus & ad has viam aperiri. Porro nec illud prætereundum, quod his collegia canonicorum, monasteria, abbatia, prædia sua magnam partem ferant accepta, ut patet ex diplomatibus ap. PISTOR. *antiqu. Fuld. tom. I.* formulis donationum ap. GOLDAST. *reb. Alem. & aliis*; grati igitur animi officium exegit à clero, ut optimiora beneficia ad nobiles redundarent. *vid. TREISBACH. pag. 220. KLOCK. de contribut. f. 287.* præcipue jus nobilium illustrant, quæ adducta sunt ab ordine equestri Monasteriensi contra sic dictos Erbmannos, de quibus *vid. FABER in der Staats-Cantzellej.* Tandem ex clero sumebantur præcipua officia aulica, ut *Cancellarii, Archicancellarii*, idcirco cavendum erat, ne in collegiis ecclesiasticis majoribus omnes indistincte adoptarentur. Potissimum ex quo capitulis jus eligendi Præsules concessum, (quod alicubi maturius v. c. Paderbornæ sub Carolo Crasso *vid. SCHAT. annal. p. 193.* Trajecti sub Conrado III. factum est, diploma legitur ap. WILHELM. HEDAM. *bislor. Episcop. Traject. p. 164.* generaliter demum sanctionem de jure capitularium statuit Frider. II. *vid. CONRING. exerc. Acad. p. 443.* videtur nobilium major ratio habita fuisse. Nam nobilibus electio competeat olim ante capitula, ut patet ex electione Wigboldi Archiepiscopi Colonenf. *be war gekobren von Edelen, und von der Ritterschafft vid. Chron. Colon. 178.* Temperandum autem hic est ab omni regula uniuersali, nam hodiernum dari ecclesias cathedrales ubi

gativa, & ex illis canonici ** *capitulares, domicellarii* &c. eligantur.

§. XI. Est nobilium ruri degentium non exiguum privilegium, quod sint *status * provinciales,*

ubi præter nobiles, doctoribus aditus concessus est, Episcopatus Basiliensis, Brixienfis, & abbatia Sant Gallensis, cujus abbas hodiernus ab humili genere in altum surrexit, evidenter testantur. Licet hic dici queat, Doctores esse *nobiles Pontificis*, ratione primæ originis.

** Quantus exinde census in nobilitatem redundet, facile colligi potest. Ut taceam insignem honorem, quod Canonici eligantur *Abbatibus, Episcopis*, deturque hac ratione nobili occasio ad Principum fastigium aspirandi. Unde dolenda est nobilium protestantium conditio, qui sub ditione Præfulum Catholicorum vivunt, & quotidie experiuntur, quod extranei ipsis hanc palmam præcipiant: exempla addidissim, ni fuisset odiosum.

* De *libertate Germanica* noscuntur effata ipsorum Cæsarium & Principum: *Daß Teutschland ein freyes Reich, und billig das freyeste auf der Welt.* vide quæ conduxit auctor *der Grundf. pag. 10. seqq.* Neque vero libertas inter solos procerum imperii ordines continetur, sed in provinciis imprimis nobilibus sua libertas est. Ut proinde HUGO, vir in ipsis quondam rerum argumentis versatissimus, in libello suo habitum regiminis provinciarum ad integrum imperium magna industria & rectissime comparaverit.

**Cum

ciales, & quod ex ipsorum consilio res arduæ ac magni momenti jam antiquitus ** gerantur.

§. XII.

** Cum temporibus Cæsaris & Taciti ducatus, principatus elogia magis ratione officii in republ. quam proprio & patrimoniali jure possiderentur, nobilium, utpote quorum conditio non adeo remota erat ab illis, consensu vel dissensu pleræque provinciæ regebantur. Quare idem TACITVS *d. M. G. c. 43.* ait: *Lygii Gotbones regnantur quidem, non tamen supra libertatem.* De temporibus sequentibus consule è chronicis antiquis differentem BRODYF. *in gen. Princ. Anhalt.* qui mentionem facit *der Edelen Herrn, mit welchen Nabmen die ansehnlichsten und fürnehmsten von Adel benennet worden*, de quorum auctoritate vid. REINEC. *von des Adels Herkommen*, p. 142. AVENTINVS *in anal. Boic.* deliberationem cum statibus vocat morem perantiquum. Respexit hæc ordinum provincialium jura Rudolphus I. apud LEHMANN. *in conslit. pac. publ.* 1. 108. verbis: *Was auch die Fürsten mit der LANDSHERREN Consens setzen, &c.* Nec aliter GROT. *in anal. Belg.* vid. HERT. p. 409. t. II. significantius adhuc JCTORUM sui ævi Princeps STRYK. *de comit. provinc.* nullam provinciam senatu ordinum caruisse, vel carere vix potuisse, cum in eo salus populi & principum dignitas acquiescant, mascule pronunciat. Consimilia habet B. RHET. *prefat. jur. feud.* p. 75. præcipue vid. HERT. d. l. ubi tibi polliceor, 1.) probationem juris ordinum provincialium per plerasque Germaniæ provincias distinctam, 2.) testimonia annalium selectissima, 3.) auctoritatem

ritatem Jctorum summorum, 4.) sanctiones pragmaticas optimas; adde ejusdem viri omni elogio majoris *dissert. de super. territ.* Criteria ordinum provincialium v. *in assert. Libert. Bremens.* habes p. 89. sequentia 1.) *einen Stande des Ertz-Stiffes representiren*, 2.) *in solcher Qualitet auf den Land-Tag berufen werden und erscheinen*, 3.) *mit consultiren und schliessen helffen*, 4.) *das Ertz-Stiffische Hoff- und Oberland-Gerichte mit besetzen*, 5.) *Land Reibe halten, &c.* quæ tamen omnia universalia esse minime dico. Negotia, ad quæ concurrunt, sunt ardua, definitore MEVIO P. III. dec. 16. in *Rec. provinc. Marchic. d. ao. 1602. d. 11. Mart.* explicatius describuntur: *wichtige Sachen, daran des Lands Gedeyen oder Verderben gelegen. Mecklenburgici in Rec. prov. de ao. 1522. reddunt: in vorfallenden Nöthen. Lex provinc. Pomeran. ao. 1560. ad species descendit: in Kriegen, Verbündnissen, ohne der Stände Vorwissen und Willen, &c.* adde EGYDIVM von der MYLEN antiqu. Pomeran. Pleniorum harum causarum elenchum suppeditabit WILDOGELII *de stat. provinc. dissert.* In Saxonia nostra cum ao. 1530. de introducenda constitutione Carolina in comitiis ageretur, Elector per legatum in comitiis *Freitag vor Pfingsten* monuit: *Daß wenn die Hals-Gerichts-Ordnung solte angenommen werden, so möchte man es bey der Landtschafft (sc. si repugnaret juri Saxon.) nicht erhalten, wie denn zuvor solches in der Folge derer Enckelware erfabren worden.* Quid nuper ordines provinc. in electoratu ratione religionis humillime in diata provinciali petierint, ex iis, quæ ante paucos menses Ratisbonæ dictata sunt, discere potes; adde, si lubet, SECKEND. *im Fürsten-Staat II. 4. 4. & I. P. IV. de solutione der Land-Schulden, plura*

M

com-

§. XII. Prædia* nobilium, die Ritter-Si-

122

communicabit s CHOP. *in thef. feud. p. 282. seq.* Monendi sunt itidem ordines in alienationibus; de comitatu Waldeccensi, *vid. GVDLING. de jure oppign. territ. de alienatione oppidi Lubecensis in Westphalia, vid. METBOM. t. II. p. 224.* de oppignoracionibus paulo post eundem. Addendus est SCHATEN. *annal. L. IV. pag. 321. f.* Clarissimum exemplum habet TORNOV. *de feud. Meckh. p. 190.* de alienatione molendini Gultrovienfis p. 190. Dicuntur ibi ordines testes fideles, milites & facti PROMOTORES; est & ibi casus ex sec. XIV. Ne tamen ordines suis privilegiis abutantur, satis sibi prospexerunt Electores in capitulationibus, *vid. omnino capit. Josephi cum locis parallelis art. III. apud MULDNER. p. 21. sequ.* Sed pro instituti ratione satis.

* Quo magis solide demonstraretur hoc assertum, hic quadam de horum prædiorum origine commemur. Communiter docetur, nobilium prædia esse feudæ, feudæ autem beneficia dominorum, dominos in datione horum beneficiorum sibi reservasse varia jura, *vid. in hunc sensum MEICHSNER. t. II. L. 2. dec. fin. ROSENTHAL. t. 5. concl. 13. CARPZ. 2. decis. 98. BRVCKNER de dominio; c. 5. n. 25.* & nobiles sua fere ut donatarios præcario habere. Unde nobiles non ægre ferre debere, si interdum censura profiteri jubentur, aut pensationi subjiciuntur, ita pene poscentibus regulis grati animi officii. Antiquitus Duces, Comites &c. fuisse dominos universæ Germaniæ, eamque jure proprio & solitario possedisse, suc-

successu temporis, nec sine insigni generositatis specie,
 nobilibus militibus pro exantlatis belli laboribus & supe-
 ratas periculis de toto territorio particulas minutas seu
 prædia proemii loco contulisse. Unde locutio feudista-
 rum: *feuda ceperunt cum liberalitate.* GOEDD. *Disp. 1. de*
feud. §. 2. in not. vid. quos allegat ROSENTHAL. *cap. 1.*
concl. 6. in eundem sensum disseruerunt legati & consilia-
 rii cujusdam Principis in controversia cum nobilibus. Ne-
 que vero aliter fieri potuit, nam ortus & progressus præ-
 diorum nobilium fuit unice quæsitus in LL. quibusdam
 feudalibus. Qui communi tramite inceserunt, adierunt
 jus Longobardicum, qui autem qualicumque patriæ no-
 stra notitia sibi pollere visi sunt, sua hauserunt e jure feu-
 dali Francico. At utrumque jus sistit feuda tanquam di-
 recti dominii munus & donum, *vid.* ALTESERR. *de orig.*
feud. c. 1. 2. SCHILT. *p. 10. de parag. & apomag.* Netandem
 historicorum testimonia desunt, præter legislatores Fran-
 cos & Longobardos, in ipsa Germania, quatenus à Fran-
 cia & Lombardia separatur, videtur communem causam
 defendere WITICKIND. *qui ap. Meibom. t. II. p. 636.* mi-
 litibus possessiones armis obtentas Henricum divisisse
 narrat. Monach. Herveld. *t. I. ap. SCHARD. p. 781.* ubi
 Henricum IV. ablata Saxonibus beneficia militibus distri-
 buisse refert. Consentit *Chronic. Mont. Seren. quod p. 49.*
 feuda: beneficiarias possessiones definit. Similia disce-
 rit FELIX FABER. Monach. Ulmenf. *p. 66.* qui dono
 regio accepta fert omnia, quæ Principes, comites, baro-
 nes, domini, nobiles possident. Enim vero quam vane
 & falso hæc omnia jactentur, in aprico est. Nam fuerunt
 nobiles ante duces, & nobilium prædia ante territoria &

principatus. Quo altius in historia ascendis, eo magis omnis reipubl. forma ad libertatem vel optimarum, vel democraticam accedit. Secernebatur Caesaris ævo Germanorum populus in nobiles & reliquos, sive consistebat *ingenuis & plebe*, quod & Tacitus plus vice simplici asserit. Ille *L. 3. d. B. G. hic cap. 7. de M. G.* testatur, quod Principes, Duces, reges prodierint ex nobilitate, veluti è sua origine & stirpe communi. Imo quod nobilium nomen semper ac ubique, ducum autem ac regum non nisi belli tempore, vel inter quasdam provincias audiretur. Neque existimandum est, quasi hi nobiles cum fame & egestate colluctati sint, nam cum penes eos rerum summa esset, *vid. not. ad §. preced.* in acquirendis & conservandis prædiis sibi non defuisse admodum verosimile videtur. Accedit in gratiam incredulorum evidentissimus locus Taciti *c. 15. d. M. G. mos est*, inquit, *civitatibus* (nobilium cape, ut contextus demonstrat & analogia historiarum probat) *ultra ac virum conferre Principibus vel armentorum vel frugum, quod pro HONORE acceptum, etiam necessitatibus subvenit.* Unde consequens est, quod nobiles non saltem ad satietatem, verum etiam ad abundantiam possessiones habuerint. Ab hoc statu non abiit Germania, cum dein sub auspiciis Caroli M. in unum corpus coalesceret. Ornavit quidem nobilem gentem maximus Imperator infinitis honoribus & beneficiis, ut non difficulter è variis officiis aulicis in eam collatis constat, *vid. HINCMAR. epist. 1. c. 1. 8. 25.* quanti nobiles vero in militia fecerit, audiamus ex ipso Carolo M. *ap. GOLDAST. T. III. C. I. p. 120. ite*, inquit, *mei milites, vos heroes vocabimini, socii regum, iudices criminum.*

num. Vivite laboris expertes, consulite regibus, publico nomine, favete orphanis, juvate pupillos, consilio circumdate Principes. Ab his victum, vestitum & stipendium petite, si quis negaverit, infamis ingloriusque esto. Nec aliter obtinuit sub Saxonibus. Auspicia regni Saxonici Henrico Aucupi debentur, qui omnis in eo fuit, ut non tantum parta tuerentur nobiles, sed ut & opibus auferentur; ita enim WITICKIND. p. 641. d. l. cumque esset in exaltando gentem suam, rarus fuit aut nullus NOMINATORVM virorum in omni Saxonia, quem praclaro munere aut officio, vel aliqua questura non promoveret. Plane lege publica effecit, ut possessiones agrariorum militum essent aeternae, dum eos sub poena amittendae nobilitatis praerogativa magno numero in fundis suis rusticis subsistere iussit. Quod dein usque adeo in morem abiit, ut, ceu supra docuimus, non leve indicium genuinae & vitae nobilitatis sit, per aliquot secula ruri praedia tenuisse. Ut taceam jam adducta torneamentorum & alia instituta Henrici, quae unice ad decus & tutamen nobilitatis collimabant. Ad profusionem usque liberalis fuit gens Saxonica regia, quis crederet ipsam militibus nobilibus suas hereditates eripuisse. Henricus sancti nomen commeritus, id etiam laudis consecutus est, quod suum cuique tribuisset, reliquisset, vid. LEHMANN. L. V. c. 16. plane in exequiis Ottonis III. sanguinei: totum exercitum, quae debuit, liberalitate recepit, junxit sibi regia dona faciens per amicitiam, quos postmodum suscepturus erat in militiam. ADELBOLD. in vit. Henric. S. p. 432. t. I. Rer. Brunsvic. Quadrat huc ratio, quam ipse Henricus dein alia occasione reddit: male comparat regnum, qui in ejus adeptione animae, postponit detrimentum.

ADELBOLD. pag. 443. *ibid.* Sensit quoque eximios affectus sui in nobiles fructus, quanta enim animi alacritate, licet cum presentissimo periculo, latronum Romanorum faucibus eripuerint *lib. 6.* Dithmari describit Nicolaus SCHATEN. *in annal. p. 370. 371.* Inde judiciosissimus (quo rarissimo elogio mactat Mauricius Lehmannum) Iaví nostri historicus perillustis Dominus de LEIBNÜTZ, censet *in prafat. ad t. I.* Henricum sanctum, Principem egregium, non fuisse devotionibus insolitis deditum, ut posteriores scriptores tradunt. Post Saxones devenit imperium ad Franconia Duces, ecquis autem ostendere potest, quod sub his calamitosa nobilium tempora ingruissent, Henricus III, quo justitiae zelo in nobiles inclaruerit, ut ne quidem equum, qui ad nobilem pertinebat, ab abate sibi donatum, retinere vellet, describit GLABER. *ap. BARON. sub ann. 1047. t. XI. p. 163. 6. annal.* Imo licet nobilis abjecto veluti omni pudore, exutaque reverentia Imperatori debita, in ipsa via publica importune equum reposceret, respondebat tamen Henricus sine ira: *si tuus est equus, ut ais, accipe illum cum fessore, & educ tecum quo melius optas, & habcas utrumque, quousque per solutionem furvi suscipias &c.* Alia via quidem incesfit Henricus IV. de hoc enim querela monachi Herveldensis *p. 746. tom. I.* Schard. est, quod plura promiserit sacerdotibus, imo nimia, fueritque deceptus vicissim ab iisdem, quod MILISIMOS homines aluerit, quorum consilio rexisset imperium. Verum quam constanter Saxones, praecipue nobilium jura sint tutati, discere est ex eodem monacho. Pergamus ad Svevos. Fridericus I. summo opere cura cordique habuit, ut beneficia omnium fidelium, ergo & nobilium

bilium nulla ratione, vel alienatione ad alios devenirent, quod luculentius describit RADEVICVS p. 509. ap. VRI-
 STIS. 4. I. nec pratervidit LIGVRINVS p. 409. apud Reu-
 ber. Idem annotatum est OTTONI FRISINGO in vit.
 Frideric. I. ap. Urstilf. Curare observavit hic Imperator
 gradus nobilitatum in curiis regis, ut singulis ordinibus
 suum decus constaret, ut non obscure innuit iam nomi-
 natus Praesul Frising p. 452. ap. Urstilf. tom. I. Quomodo
 itaque credibile est, nobilibus praedia, quae nobiles a pa-
 tribus, avisque acceperant, hoc tempore ipsis fuisse ad-
 empta. Eadem mens fuit Friderico II. qui, referente fi-
 de digno scriptore CUNRADO a LICHTENAU pag. 130.
 plane decisionem regalium suorum unius nobilis duello
 submitit, & quidem per modum legis. Marquardum de
 Arnimvill ministerialem libertate & ducatu Ravennaten-
 si donavit, jus militia nobilibus vindicavit, quae & alia plura
 idem Cunradus lectorem docet. Sed fines nota excede-
 rem si per singulos Imperatores ire vellem. Idcirco de
 recentiore aeo producamus effatum Ferdinandi I. de an-
 no 1555. ap. GOLDAST. p. 284. der R. S. Keyserl. Majestat (ver-
 ba sunt Imperatoris) werde sich als ein Pfantzer und Hand-
 haber des Adels mit allen gebührlichen Vaterl. Gnaden zu er-
 zeigen wissen. Ex quibus omnibus evidens, nullum Im-
 peratorem nobiles veteribus possessionibus & praediis ex-
 cussisse, nec quae ipsis competierunt jura turbasse. Ecce-
 nit ut & ad allata in contrarium respondeamus, appone-
 re luber locum ex differt. B. SFRYKII de jur. sing. connub.
 in Germ. p. 35. ubi de oneribus feudorum differit, quod in
 Germania ex his dotatio, educatio filiarum inde debeantur. De
 ratione, pergit, hujus consuetudinis videbimus. Consistit illa

in improprietate feudorum Germanicorum, que non militaria sicut Longobardica sunt. Nunquam enim Germania fuit militibus distributa: & paulo post: inconuenienter igitur jus Longobardicum nostris feudis, que olim allodia fuerunt, si AV-LICA & pauciora MILITARIA excipias, applicatur. Sed quis curat, notanter addit, inconuenientiam, ubi interesse politicum versatur, quod NIC. VIGEL. J. Cius, qui Carol. V. Imp. à consil. fuit, in meth. jur. feud. p. 27. prodidit. Quare non obstat locus Wittickindi, nam esto, Henricus possessiones armis obtentas militibus dedit, quid inde? erat hæc datio debita merces pro periculis vitæ & laboribus, erat hæc distributio species juris antiquissimi Germanici, vel Francici, vîcujus præda inter Regem & milites distribuebatur. Imo spectabat hæc distributio ad quædam prædia, habebant jam antea nobiles longe plura prædia. Erat accessorium auctuarium veterum. Eodem modo monacho Herveldensi satisfit, quod Henricus IV. milites tanquam socios suos, sic enim illos Carolum M. appellasse, ante audivimus, passus venire in lucri communionem. Testimonia Felicis Fabri non sunt adeo magni momenti, ut aduersus præfat. jur. feud. Alem. Schilter. observat WERLH. specim. jur. Germ. Sed concedamus hic vera locutum fuisse quædam de munificencia Caroli M. limitanda tamen erunt Fabri dicta secundum ductum historia, ut non in universum Carolo tribuatur origo prædiorum nobilium, qua de in maxima parte in feuda veri cœperunt, de quo distinctius postea dicemus. Quod autor Chronici M. S. feudum describat beneficiariam possessionem, nobilibus non obstat, nam respexit ad feuda, qua mere salaria erant. vid. omnino EYBEN. p. 531. A. circ. m.

** Ad

12e ** omni ævo sunt ab oneribus tributorum

N

** Ad quam classem prædia nobilium spectent, quæri potest, sunt enim variæ in Germania species. Est celebris communis divisio in feudalia & allodialia bona. Ast duæ potissimum se objiciunt difficultates, nam 1.) hæc distinctio tot sensus fere habet, quod capita eandem adducunt; 2.) fuerunt, qui plane de ea dubitarunt, an apta sit ad complectenda omnia Germanorum prædia. Quod primam difficultatem attinet, horret sane ac refugit animus tot diverse sententiarum scriinia excutere, vel quoque crambem à glossariorum scriptoribus coctam denuo igni apponere. Sit secundum commune proverbium *proximus ad manum carissimus in hac doctrina* qui jam est toties allegatus, LEHMANNVS. Hic *chr. Spir. p. 159. a. pr.* haud titubanter dixit: *alode notat bona hereditaria propria, que Tbebanus de gestis Ludovici, nominat possessiones avi & tritavi; ut plurimum in diplomatibus habetur: PROPRIETAS v. c. in diplomate Ottonis I. p. 286. ap. SCHAT.: donamus proprietatis nostræ C. jugera, & p. 289. in diplom. ejusdem Imp. quicquid proprietatis habuit.* Videtur autem, sequestrato latissimo significatu, quo *predium* in universum notat *v. L. II. LL. Longob. l. IIX. l. 9. vel late sumi, pro omnino, quod quis hereditario vel alio singulari jure v. c. emtionis possidet.* Dividitur enim in allodium de *hereditate* & de *conquisita.* *vid. convent. Reg. Franc. & German. l. I. C. 2. apud GOLDAST. n. 20. vel stricte pro solo hereditario, sic legitur in diplom. Williswindæ de anno 763. p. 2. ap. TOLNER. C. D. qua mihi de parte genitoris mei obvenit, & undecunque*

zunque iura de ALODE, quam de COMPARATO, seu de quolibet adtractu ad nos noscitur pervenisse. Feudum potest hinc intelligi vi oppositorum, sc. quod non tenetur jure proprio, vel hereditarium non est. Sed nimis vaga est hæc definitio, recurramus ad G O L D A S T. d. l. ibi Carolus M. Rex Franc. post verba jam recitata *de hereditate & conquestissima* &c. pergit: *& quod de donatione nostri senioris habuerunt.* Vides, ni fallor, quid fuerit feudum antiquo tempore, & quare beneficium dictum, simul vides. Desumebatur isthocavo differentia à modo acquirendi. In LL. Longobardicis adjicitur alia differentia: *allodium est, quod vendi & alienari sine consensu domini potest.* 2. f. 54. inde feudum est, quod alienari nequit sine eodem consensu *eisd.* LL. Jus Svevicum c. 45. ita: *Des Dienstmanns Eigen, sive allodium, mag nimmer kommen in die Königl. Gewalt, noch auß ihrer Gortzbeuser Gewalt, ob sie sich verwürcken an ihren Rechte.* Hoc sensu erit feudum, quod delicto sive feloniam amittitur. Alias nec hoc jure, nec Saxonico allodium pro lubitu alienabile erat, sed cum consensu heredum, *vid. Jus Alem. p. 66. edit. Meichsn.* Aucta veluti definitio est apud SAND. p. 1. de feud. Geldr. *allodium est, quod est sine hominio, censu, sine vectigali, sine servitio;* eadem habet GVID. PAP. *decif. 560.* Proinde feudum est, quod vel hominium, vel servitium præstat. Allodium autem liberum prædium est, ut etiam indicatur ap. AVBERTVM MIRAEVM in donat. Belgic. c. 46. p. 100. *allodium nostrum cum omni jure LIBERTATIS ET DOMINII, quod ibi tenebamus.* Adde Sirmondum ad Goffrid. Vindocin. p. 5. subducamus nunc calculum, quid prodeat è collectis. Feudum est, quod tenetur à domino ut donatio, non alienabilis,

nabilis, revocabiliter & cum onere. *Allodium* quod habetur suo jure, alienabile sine consensu domini, irrevocabiliter & citra onus. Ex his evidens est, allodium fuisse nobilius feudo, utpote, quod pleniore jure possidebatur, & majore commoditate, imo & HONORE, ut diferte dicitur *t. XIX. cap. Kar. Calv.* Unde concludit EYBEN. *p. 531.* quod feuda habuerint olim rationem stipendiorum, allodia autem dominiorum in praediis. Dispiciamus de altera difficultate, quod feuda & allodia non sint genera adaequata, ad quae omnis praedii species possit reduci. Urgeteam BITSCH. *de feud. p. 674.* adducitque bona emphyteutica, libellatica &c. quae nec feuda sunt, nec allodia dici merentur. Nescio, an huc respexerit SGHILTER. successor Bitschii/Argentor. *in J. F. A. p. 32.* qui novam divisionem substituit in bona avita & acquisita. Quamvis distinctio haec non intersiat explicanda naturae emphyteusium; illud certum est, quod nec lex Longobardica adversetur monito Bitschii. Siquidem *p. 678. apud Lindenbrog.* exponitur de beneficio *l. 1. l. 4.* de terra tributaria *l. 2.* de terra censuali *l. 3.* de allodio nihil omnino, perspicuo indicio, quod non placuerit dichotomia, licet certo respectu tolerari possit. Et sane, ut nunc transeamus ad quaestionem, de qua agere instituimus, praedia nobilium ad neutram classem sive allodialium sive feudali-um satis exacte quadrare videntur. Ne hoc offendat communem turbam, viam nobis sternunt & muniunt STRYK. qui praedia nobilium *cis. loc.* feuda impropria dixit, EYBEN. qui idem fatetur *d. l. BVRGMEISTER* qui *pag. 20. 21. 475. 486. &c.* aliunde docet, quod nobilium possessiones sint veluti mixti generis, nec feuda pura, nec allodia. De feudis

*rum *** immunia.* Quamvis non omnes jurium
Doctores genuinam rationem assequantur.

§. XIII.

dis participant, quod in nexum fidelitatis reciprocum Principi ut plurimum (non opus erit, ut centies dicam, quod non in uniuersum loquar) sint commendata, quod nobilibus vasallis exinde specialis protectio debeatur, quod domino seruitia regulariter debeant; de allodio autem, quod non sint mera gratia donum, nec ob quodvis delictum dominique offensam revocabile, quod firmiter possideantur ob primam suam originem, quod incommodum familiae vasalli, varia onera, ut dotationis, educationis liberorum, ipsis inhareant, alicubi libere oppignorentur &c.

*** Inmunitas hæc non heri aut nudus tertius nata est, sed continet reliquias vetustissimi juris. Veteres Germanici nobiles solebant Principibus suis certam prædiorum partem assignare, ut inde fructus ferrent, & vitam tuerentur. De Gothis animadvertit PALTHEN. *differt. de nobil.* quod regibus suis concefferint quadrantem possessionem, dotrantem autem sibi reservarint. Similis mos à Germanis olim introductus est in Angliam, ut distincte commonstrat nuperrimus auctor *anonym. des fautes de deux côtés.* Apud Francos noscebantur bona fiscalina, dein etiam domania dicta, parata in sustentationem Imperantium. *Vid. B. HERT. de veter. Germ. pop.* Tributa solvere molestum erat ingenuis libertatis studiosissimis. Nam potissima ratio, quare jugum Romanorum excussissent, erat, quod tributa imperari ferre nolent,

DE PRIVILEGIIS AGRICVLTURAE NOBILIS. 101

lent, *vid. GREGOR. TVRON. L. VII. c. 15.* Omnis oeconomia, ut supra indicatum, erat nimium quantum frugalis, bonis fiscali, vectigalibus (erant tamen valde moderata pro usu viarum & pontium) *vid. LEHMANN. c. l. p. 102.* heribanno, fredo, nummo bannario, inferenda, Reges vivebant, conjux regina eadem administrabat, inde ipsi cedebat in hereditatem *das Spilltheil LEHMANN. L. II. c. 11.* in casu necessitatis solvebatur *die Schatzung.* Conringius *de negot. in comitiis* ita: *sero admodum in nostra Germania Regibus potestas concessa est, tributis & oneribus aule sustentandae, aut militum alendorum causa subditos imperii onerandi &c.* quod probat Hinemari, Gemblacensis & aliorum testimoniiis. Dissipatis denique bonis fiscalibus rogari ceperunt à testibus *die Reichs-Steuren.* Principes redditibus assignatis contenti erant, quos dicimus *die Cammer-Gefälle.* *vid. deduct. ord. equestr. Würteb.* à celeberrimo Burgmeistero Praefidi transmissam p. 54. Alii ita: *Principes contenti erant fructibus feudorum vexillariorum, bonorum patrimonialium & tributis; quae appellabatur die Ober- und Nieder-Beede,* de qua Rhet. *integr. dissert.* rationem census utraque precarii habebat. Unde & nobiles ea investiebantur, *vid. deduct. Mansfeld. Reg. Boruss. contra comit. anno 1701.* Neutra erat pars superioritatis, ut fateatur vir doctus & candidus OCKEL. p. 143. *add. deduct. Equ. V.* Luxu seculi ad tributa devenit, quae non sine ordinum provincial. consensu exigebantur, unde illud: *Ihr Herrenwilliget, die Schapskeulen werden kalt.* Asservatur à ministro status illustrissimo diploma Regis Danicae, quo Rex gratias luculentas agit ordinibus provincial. in Holsat. quod consentire voluerint in summam non adeo magni

momenti. Ne tamen Principes suis rogationibus abuterentur, obstitit prohibitio Frider. III. in *Reform. de anno 1441. p. 167. de P. R. S. GOLDAST.* Possunt collectari provincia invitæ zu *Erbaltung gemeiner Sicherheit und Ruhe, doch daß die Maß der Hülfe denen Untertanen kund gemacht werde. Rec. Imp. 1555. §. 82.* Ex jure belli, pacis, & fœderum *J. P. W.* orta tributa extraordinaria *OCKEL. p. 146. d. l.* Egregium est monitum, quod habetur in *d. R. I. 1555. §. und da ein &c. Steuern sollen zu nichts anders angewendet werden, als worzu sie gewilliget, das Ubrige soll aufgeboben werden.* Contrahamus quoque in summam, quæ collegit de historia tribut. *KLOCK. de contribut. c. I. Carolus M. inquit, exegit tributa tempore belli ab omni non militante.* Otto I. paratas & mansionaria imperavit Italis. Tempore Wen-ceslai rusticus solvit 26. denarios pro fumante per annum *n. 203. ibid.* Sub Sigismundo ad extirpandos Hussitas tributa indicta fuerunt. Sub Frider. III. & Maxim. I. vix unum & alterum exemplum legitur. Quicquid poscebatur, solventium consensu poscebatur, à nobilibus solum exigebatur hostenditium. *n. 231.* Ordines imperii suos rogare ceperunt è consensu comitali, *vid. Rec. Imp. n. 119. 120. adduct.* Weil *Stende aus ibren Cammer-Gütern die Last nicht allein tragen köndten, machten sie ihre Untertanen ümb Hülfe ersuchen.* Dicitur in LL. imperii, quod origo collectarum ordinariorum inceperit ab 30. 1495. antea ne rustici quidem tales solvebant. Ex his non difficulter de prædiis nobilium judicare licet, & illorum immunitatem perspicere. 1.) Nobiles ipsi contulerunt olim de prædiis suis, ut electorum ex eorum ordine Principum fiscus sive camera augetur. 2.) Nobilium consilio regebantur provin-

provincia. Caesar Rudolphus I. vocat nobiles *die Land-
Herren*, Dux Megapolitanus sui facti PROMOTORES di-
xit, *vid. supr.* 3.) Recessus Imper. exigunt, ut cum nobi-
lium consensu tributa communia indicantur. Uterius
4.) olim ne quidem reliqui cives collectati sunt. 5.) No-
biles *sollen nicht Bürgerlich leben, nicht Kauffmannschafft und
Städtische Nahrung treiben, und sich doch bonete aufführen, se-
eundum voluntatem Regum Germanix D. E. W. p. 6.* Alias
non habentur *Schildbeurttig, Ritterbürtig*, SAND. *pr. de
feud. Geld.* Porro 6.) nemo possidere debet *Ritter-Gü-
tber*, nisi nobiles multis hodiernum in locis; 7.) Plures
extant prohibitiones, ne nobilibus vendantur prædia tri-
butis obnoxia, nam suspicio est, ne & in his immunitas
pretendatur; 8.) Plane pœnale olim erat, nobilem pos-
sidere prædium censiticum. *Gloss. ad Spec. Sax. art. 21. L.
II. § art. 59.* Accedunt his rationibus non una leges.
Ludovici Pii sanctione *p. 9. 10. t. C. I. GOLDAST. Wartas
& paratas* facere jubentur, verdas quoque ad subvectio-
nem militum donare, alius census ab ipsis exigivetatur.
Nec aliter Sigismund. *in reform. ap. GOLDAST. t. II. p. 129.*
Wenceslaus *in dipl. ap. HEIDER. p. 600.* ALBERTVS *in
constit. Bude. p. 461. pr. t. III. Goldast. C. I.* antiquam liber-
tatem nobilium allegat. Imo quid opus est in diaris no-
bilibus consensum requirere circa tributa, si ipsi pro lubi-
tu sunt collectabiles. Inde Comes Eberhard. de Wur-
tenberg anno 1389. in litteris investituræ *Werners von Ro-
senfeld PP.* ait: *won aller Schatzung freynach HERKOMMEN
Edler Leute Güber.* Marehio Durlacensis in aliis simili-
bus litteris anno 1587. inferit: *freywie ANDERE Adel. Gü-
tber p. 100. D. E. W.* Quare litterus *de feud. Imp. p. 94. seu-
dum*

dum nobile definit, quod habet immunitatem. Testi-
 monia Jctorum habes ap. MATTH. p. 13. MYNS. dec. 15.
 Resp. 1. MAVRIT. de nobil. Germ. HERT. t. II. p. 486. MIN-
 DAN. L. II. c. 42. KLOCK. de contribut. p. 287. Graviter
 obflare videtur, quod olim nobiles liberi fuerint tanquam
 milites, hodie autem militiam à Principibus magno sum-
 tu conscribi, inde nobiles teneri contribuere. Ast ten-
 endum, quod hodiernum exhibeant: *Die Ritter-Pferde*,
 quodque rustici nobilium secundum placita diatarum
 provincialium tributa solvant, quodque ipsi nobiles in
 casu necessaria defensionis patriæ auxilia non sint dene-
 gaturi. Obligabantur olim ad *reisam*, de quo verbo
 BITSCH. in ind. & pro hac redimenda solvebant *hostenditium*
 vid. GÜNTHER Ligurin. VIII. vers. 608. ibique RIT-
 TERSHUS. FREHER. ad const. Carol. III. STRAUCH.
 de hostenditio §. 8. definit: *adjutorium, quod faciunt vasalli,*
dominis Romam cum rege in hostem pergentibus. Notat vero
 hostis exercitum, ut ex LL. Longobard. L. II. tit. 18. l. 5. LL.
 Salic. tit. XXXII. §. 6. LL. Bavar. tit. II. c. 4. Ripuar. tit. 63.
 Saxon. tit. 5. c. 1. probatur ibid. §. 3. 4. Simile onus apud
 Britannos scutagium. Qui vasallus ipse adesse non pote-
 rat, solvebat decimam partem reddituum de feudo suo.
 Auctor vet. de benefic. §. XIII. *ibunt cum domino, vel talento*
decimo iter redimant; vel utin jur. Sax. c. 4. *muß die Farth*
laesen mit den lebenden Pfund des Zinsis den er jehrlich von
ihm bat. Historice rem clarissime describit Radevicus ap.
 URISTIS. t. I. p. 510. *firmiter etiam statuimus, inquit ibi Im-*
perator, tam in Italia, quam Allomannia, ut quicumque in-
dictus a publice expeditione vocatus à domino suo ad eandem expe-
ditionem spatio competenti venire superederit, vel DIMI-
 DIVM

§. XIII. *Prædiis nobilium, castrisque com-
petunt varia jura *, jurisdictio **, jus venan-
di *** & si quæ alia.*

O

§. XIV.

DIVM (in LL. ut vidimus, habetur: pars DECIMA) *reditus fundi unius anni domino non ministraverit, feudum, quod ab Episcopo vel alio habet, amittat.* Observat BVRGMEISTER p. 32. has expeditiones non amplius imperari proceribus imperii, E. nec nobilibus; cœpit collectatio subditorum & miles lectus. p. 34. *ibid.* Præter hanc reitam denebantur olim vasalli nobiles servitia militaria ad usum provinciæ præstare. *vid. Jus feud. Sax. c. 46. SCHILT. ad c. 87. J. F. A.* indictio horum dicebatur *heribannum, vid. DU FRESNE b. verb.* Non indicebatur, nisi in casu defensionis necessariæ & juris persecutionis, inde nec facile ultra provinciam *vid. ROSENTHAL. VIII. 25. SECKEND. 247.* nec diuturna esse debebat expeditio cum magno rei domesticæ detrimento. *vid. R. I. d. 20. 1559. §. und wiewobl. STRYK. de jur. milit. imper.* Hac servitia hodiernum exiguntur sive è jure feudali à nobilibus & vasallis, sive jure sequela ab omni cive, *vid. TORNOV. de feud. Mecklenb. p. 330. seq.* ubi de recentioribus legibus Marchiæ, Pomeraniæ, & vicinarum regionum.

* Placat, *Verordnung im Dorfe zu machen und anzuschlagen*, est hujus loci, *Vid. dissert. EYBENII de regal. privatis.*

** Deprehendis hic, notante illustri THOMASTO, reliquias veteris disciplinæ domesticæ, quæ ingentis in suos homines proprios competebat. Post eorum manumis-

numissionem in locum juris domini successit hæc species magistratus, siue jurisdictio patrimonialis. Unde titulus: *ERB-LEHN- und GERICHTS-Herr*. Accedit observatio LEISERI *jur. Georg. p. 71.* quod *Burg-Sitz*, *Ritter-Sitz*, sint synonyma. Inde castrum, ut ex HERING. *de jur. Burg.* ibidem refert, est nomen universitatis, qui honorem, districtum & JURISDICTIONEM importat. Igitur, qui dicit, nobiles habent *Ritter-Sitze*, dicit, quod habeant castra, nam quod castra, siue *begrabene Hauser* sint nota nobilitatis supra *ex actis publ. der Erb-Menner* attulimus. Itaque ulterius, qui dicit, quod nobiles habeant castra, dicit, quod habeant Jurisdictionem. Investitus autem de principali, censetur investitus de accessorio, siue pertinentiis. Quare expressio Jurisdictionis in litteris investituræ magis spectat ad cautelas, quam ad necessitatem. Consilii sc. est, ut, cum tot sint Jurisdictionis species, divisiones & nomina v. c. Saxo dicit *Ober-Gerichte*, Francus appellat *Zent*, *Malefiz-Gerichte*, Bavarus *die Fraiß* &c. *vid. EYBEN. 445.* in litteris investituræ curatius sibi stipulentur nobiles, quod Jurisdictionis genus in suis prædiis exercituri sint.

*** Hoc jus plures invenit scriptores v. c. MOHR, KRAISSER & quos *sup. §. I. cap. 1. Sect. 1.* allegavimus. Nam Germanorum ingenui ab omni antiquitate venationi studuerunt, ut ex Cæsare, Tacito &c. discimus. Idem mos obtinuit sub Francis. EGINHARD. *in vit. Carol. M. assidue exercebatur in equitando ac venando; quod illi GENTILITIVM erat.* Henricus I. inter Saxones à venandi studio *vid. Gothofr. Viterb. ap. PISTOR. t. II. p. 474.*

A modo perpetuo cognomine dicitur Auceps.

Inter

Inter Francos quantum operæ venatui datum, vel inde colligi potest, Henricus III. *vid. Rec. convent. Alsat. tom. II. C. 7. p. 47.* venatores æque ac clericos pace publica tueri voluit; Henricus IV. plane venatum magis curabat, quam imperium. *vid. Chr. Halberst. t. II. R. Br. p. 12.* Venatum amarunt Svevi, ut probatur ex consuet. Frider. II. F. 27. *vers. nemoretia &c.* Rudolphi I. venationes frequentiores ex istius temporis annalibus discuntur. *vid. CVSPIN. in vit. & alios.* De Maximiliano I. res notior est, quam ut recenferi debeat. Antiquitus Reges sibi certa foresta v. c. in sylva Arduensi, reservabant, in quibus aliis venari nefas erat. *vid. cap. Carol. Calv. t. 43. c. 32.* ubi elenchus habetur. Unde noscebantur venationes solennes & regia. *vid. Turonens. L. 10. c. 10.* Hinc *Chr. Mont. Seren. p. 37.* sub Imp. Ottone II. ait: *erat circa locum, scil. non procul à castro Nortbeimge, quod nunc Nienburg dicitur, venatio publica Imperatoris.* Distinctius *Spec. Saxon. L. 2. artic. 61. Es sind drey Stædte im Lande &c.* Tempore Saxonum non secus observatum est, in locis, quæ ad regium fiscum spectabant, vel Regum propria erant, pertinebat jus venandi ad reges; quare sæpius monasteriis, Abbatibus, Episcopis concedebatur: diplomata Ottonem habet s CHATEN. p. 344. 357. &c. formula erat: *omnis venatio, quæ sub banno usuali ad forestum deputatur. p. 365. ibid.* Sub Henrico IV. in forestis regis Saxonie erat Comes de Spiegelberg imperii venator, danturque eidem ab officio insignia. *Chr. Oldenb. t. II. p. 142. f. ap. MEIBOM.* Constituti sunt venatores plures v. c. Marchio Misnensis, qui officium hoc imperiale exercuit in comitiis Metæ habitis a. o. 1356. quæ describit Albert. Argentin. p. 164. apud VRISTIS, t. II. &

fatus scriptores Bohemi. adde CZECHERODIVM in
Mart. Morav. Comites Uracenses pariter inter venato-
 res Imperii referuntur. vid. CRVS. in *annal. Svec. libr. pa-
 ralip. p. 81.* Quare hodiernum in insignibus Würteberg.
 superest venatorium cornu. Unde conjicit ZECH. *Eu-
 rop. Herold p. 257.* quod munera hæc fuerint provincialia,
 sic enim & Pomeranos & Carinthos venatores imperii in
 ehronicis dici, vid. AEN. SYLV. *lib. 7. c. 1.* HARTKNOCH.
hiflor. Pomer. Extat etiam constitutio Wenceslai hujus
 argumenti de ao. 1396. apud GOLD. *t. II. R. S. pag. 69. rubr.
 von Forst-Meiffer-Amt,* in qua Wenceslaus confirmavit
 privilegia Jacobi & Joh. Waldstromerorum in *dem Forst-
 meiffer-Amt über unser und des Reichs-Forst bey Nürnberg.*
 Enimvero hæc omnia tantummodo ad certos districtus
 restringebantur, falvis procerum & nobilium juribus.
 Unde toties interdicitur comitibus, ne foresta sive banna
 ferina nova, ubi hactenus non fuerant, introducant. Si-
 quidem ingenuus sive nobilibus jus hoc semper compe-
 tit, probatid satis antiqui regiminis forma, qua liberta-
 tem nobilium suis prædiis plenissime utendi fruendi affa-
 tim loquitur. Neque vero tantum annalium fide hæc ni-
 tuntur, sed & leges optime consentiunt. Speculam Sa-
 xon. jam audivimus, sc. *L. VI. art. 61.* in solo foresto ban-
 no munito à venatione cavendum non alibi, modo ne
 damnum detur segeti: *So das Korn geschoffe und Gliede
 gewonnen hat.* Apprime huc facit sermo Richardi Regis
 Angliæ apud Matthæum Parisiensi. ad ann. 1132. Ita enim
 hic Princeps: *fera juxta NATVRALEM LEGEM OMNI-
 BUS sunt concessa, inhumanum est, ut homines ad imaginem
 Dei creati pro feris de vita vel membris periclitentur.* Unde
 trans-

transgressores vel Angliam adjurabant, vel carcere vel multa coërcerentur. In LL. Ripuar. minor est poena in furtum in venatione commissum statuta, quam in res alias, quia fera habetur pro re non possessa. Rex Rotharis *vid. t. XXII. l. i. LL. Longob. de persecutione & vulneratione ferarum loquitur, ut leges civiles Modo venatores abstineant à foresto dominico & loco regali p. 558. apud LINDENB. in LL. Wisigotb. lib. 8. tit. 4. l. 21. refertur venatio, ut RES LIBERA & monetur tantum, omnes venatores, ut de fovea vel laqueo vicinos admoneant. Consimilia traduntur in LL. Salic. t. XXXV. p. 328. apud LINDENBROG. ubi dicta de vulneratione, persecutione &c. ferarum innuunt, quod venatio relata fuerit ad jus FVNDORVM, non ad classem REGALIVM. Magni argumentum hodiernis temporibus desummi solet è diplomatis, age, & hæc consulamus. In diplomate Cunradi ao. 1130. p. 162. ap. KETNER. venatio discrete refertur ad PERTINENTIA jura & prædium. Verba ita fluunt: *prædium cum omnibus ad prædium jure PERTINENTIBVS in proprium tradimus.* Quæ sunt autem pertinentia? audiamus Imperatorem, sic enim pergit: *cum VENATIONIBVS, vis, & in vis, terris cultis & incultis, aquis, aquorum decursibus, piscationibus &c.* Dicuntur pertinentia in hoc avo etiam: APPENDITIA; chartas habet SCHATEN. *annal. l. IV. p. 296. 311. 322. 345.* Distinctius in diplomate ap. KYRIANDRVM. *hisor. Trevir. p. 13. cum omnibus APPENDICIIS tam feudatis, quam non feudatis.* Diploma Ottonis II. apud LEVCKFELD. *antiquit. Poeld. p. 32. vocat eadem: VTILITATES ad rem respicientes.* Legales autem justasque APPERTINENTIAS*

TIAS dici maluit Otto II. p. 23. ap. KETNER. Henrico III. in charta, quam recitat TOLNER. p. 26. *Cod. dipl. Palat.* appellare placuit: INTEGRITATEM PRAEDII, quasi pradia nobilia sine his essent manca veluti & mutila. Protraxit SCHILTER. in *commentar. ad jus feud. Alemann.* diploma Imperatoris Ruperti de ao. 1401. ex quo constat, nec decimo quinto seculo quidem stylum mutatum, sed ad feudum nobile PERTINVISSE *venationem*. Quare in rebus Germanicis versatissimus EYBEN. *dissert. de jur. venand.* aperte definit, venationem non esse REGALE. In causa Lindav. p. 117. advocatus monasterii *venationem* non jus regale existimat, verum *servitutem*. Consentiunt KYLLING. *de jur. ven. concl.* 6. ZASIVS p. 830. HARPRECHT. *ad §. 12. d. R. D.* TIRAQVELL. *de nobil. c.* 37. n. 150. VULTEI. *J. F. S.* BOCER. *de regal. c.* 1. Sed adducamus Ictum Saxonem, quem autem alium potius, quam notissimum PISTORIUM in Seufeliz, cuius p. 1. qu. 15. hæc est philosophia: *cum in facultate in causa Stolbergenfi anno 1560.* (inquit) *disputarem, an venatio sit FRVCTVS feudi, allegabat D. Jacobus, quod non, per l. venationem 26. de usur. in contrarium allegabam l. 62. de usufruct.* NB. in exemplo, quo usus sum ad marginem scriptum est: *adde l. 9. §. aucupiorum &c.* Addit quidem in fine: *Sed an quilibet dominus feudi habeat jus venandi, alia questio est.* Enim vero hæc nobis non repugnant, nam licet dein Pistor, *Consil.* 14. negative respondeat, attamen capiendus est vel de pradiis novioribus, vel de dominis non nobilibus. Valde enim notabilia sunt, quæ refert HERT. t. II. p. 486. *In Clivia, ait, & comitatu Marcano, si civis feudum nobile acquirit, non dominus, sed possessor, Einhaber des Ritter-Sizes, apel-*

§. XIV. Nobiles prædia * sua, una cum
perti-

appellatur, nec JUS VENANDI afferere sibi audeat; id enim dormiit donec res iterum ad NOBILEM pervenerit.

* De origine prædiorum nobilium supra differimus *b. cap.* ostenso communi errore, quasi Principes olim omnia possedissent, & dein particulas inter nobiles distribuissent. Imposuit se. rerum patriarum non adeo gnaris doctrina beneficiorum apud antiquos, quæ mera salaria erant, quæ Principes vel è bonis, hosti ereptis, vel ad conservationem regiminis, (d'Etat nunc dicimus) ordinatis desumebant. Ab his immane quantum differebant prædia, quæ nobiles tamdiu, quamdiu fuit nobilitas, possederunt. *vid. EYBEN. p. 531. a. c. m.* Sc. prædia nobilium non multiplicantur per generationem, uti ipsi nobiles. Hinc numerosa proles per officia *aulica, militaria, beneficia* que vitam tueri annitebatur. Sentiunt nobiscum Jcti optima nota. WERNERVS THYMMERMVTH *in tract. Krummstab sebleusl niemand aus, fundam. II. n. 162.* Ex quibus omnibus, dicit, manifestum evadit, quanta injuria sit vasallis, qui hujusmodi feuda ex *SVIS BONIS* ob imaginarium reditum recognoverunt, & nunc numerantur quasi ex *BONIS DOMINI* pervenerint &c. & paulo post: nullum ex vicinis Principibus notabile aliquod feudum de *SVO* liberaliter largitum, sed omnia à Vasallis ex propriis *ALLODIIS* esse recognita. Haud multum aliter *RHETVS* comment. ad jus feud. p. 45. feudorum *OBLATORVM MAXIMA* per Germaniam pars est. Eadem probat solide *HERTVS* tit. II. p. 510. seq. Consilia leguntur apud *EYBEN. Elef. feudat. c. 9. §.*

pertinentiis obtulerunt ** variis ex causis ***
in

c. 9. §. 21. Doctissimus auctor *deduct. Wurtib. equit. p. 20.* feuda DATA, inquit, *sind die schlechtesten, OBLATA, die meisten und besten.* Harum rerum scientissimus STRYK. *Ex. jur. feud. c. II. feuda, inquit, Pomerania, Megapolitana, Marchica, Silesiaca sunt OBLATA.* Claudat agmen magnus SECKENDORF. *addit. des Teutschen Fürsten-Staats, §. 20. verbis: Die Vorfahren haben das EIGENTHVM mehrertheils gütwillig aufgetragen.*

** Oblatio vero non fuit uno modo facta. Jure feudali Alem. constat tribus actibus: allodium à domino, qui hactenus id possedit plane 1) traditur futuro domino directo, qui illud per annum 2) retinet, & dein 3) vafallo futuro per investituram reddit. Ast modus hic non est universalis, sed subinde alibi tantum ficta traditio intervenit, & mediante sola scriptura Principis res allodialis in feudalem commutatur. Diploma Ducis Wilhelmii Juliacenſis, quo prædium hæreditarium Kesenich, pertinens ad Rathbotum de Plettenberg, in feudum commutat, recitat THVMMERVTH p. 37. d. l. Collegit familia EYBEN. *elect. feud. c. 5. §. 37.*

*** Conduxit has causas HERTIVS d. feud. oblat. magna diligentia *opus. t. II. p. 488.* quibus sequentia addo *ex Deduct. E. O. W. interdum prædia offerbantur in feudum ob commissum crimen, ad redimendam vexam v. c. Ulrich von Rechberg hat ao. 1554. einen Württembergl. Hünervoge ohne Ursache bingerichtet und deswegen Rechberg in feudum offerret.* Pro transactione ob quædam jura dubia oblatio

in jus clientela & protectionis, unde orta sunt feuda oblata.

P

§. XV.

oblatio itidem facta, *Hans Kechler zu Schwendorf* bat 1516. *weil Obrigkeit, Frevel und Busse ihm strittig gemacht, sein Gut* 1516. *Württemberg in feudum offerires.* Dein quidam obtulerunt allodium in feudum animo lucrandi, ut plus reciperent à novo domino. *Jacob von Ebingen bat gegen Erhaltung und Erlangung eines Drittels der Obrigkeit, sein Schloß Boltringen Würteb. offerires.* *Wilhelm de Baldeck bat sein Gut, ümb zugleich mit dem Schloß Guttenberg belebnet zu werden, zu Lebn aufgetragen.* Nihilominus cum numerus feudorum oblatorum sit fere in Germania infinitus, negari nequit, quod plurima oblata fuerint sponte sine metu pœnæ ob delictum, sine necessitate transigendi, ut abunde probant exempla apud THYMMERM. SCHILTERVM in *supplem. ad commentar. jur. feud. Alem. p. 45. 47. &c.* AVBERT. MIRAEVM in *donat. Belgic. 514. &c. antiquitat. Fuld. ap. PISTOR. ZIEGLER. in doct. Eccles. &c.* Præcipue Principum in dies crescens potentia allexit nobiles ad offerenda prædia, quo temporibus turbidis magis essent securi; fidem dictis faciunt, quos adducit HERTIVS *p. 502. d. l.* Nicolaus Burgundus, *Ubbo Emmius, annales Flandric. &c.* imo res cohæret optime cum systemate juris feudalis Germanici, quod feuda oblata à temporibus interregni deducit, atqui isthoc ævo augebatur Procerum potentia, augebantur simul pericula bellorum. Itaque è scopo æstimandus est effectus, noluerunt nobiles per oblationes transire in statum vilissimorum man-

cipio-

§. XV. Dicendum adhuc foret de nobilitatione*

ipfa,

cipiorum, sed sub protectione & directione dominorum suorum in corpus feudale se arctius unire, ut fides inter superiorem & ipsos vassallos nobiles magis firmaretur, ut unio inter convassallos corroboraretur, ut promptior sequeretur à superiore protectio & à nobilibus prestarentur servitia, obsequiumque in communem reipublicæ utilitatem. Quod antiquitas his verbis extulit: *Getreuer Herr, getreuer Knecht.* Imo hoc, nisi fallor, respectu ordinis provinciales, quod sine fulcimentum rerumpubl. nostrarum, à STRYKIO &c. supra laudari cœperunt. Imo hæc facta quondam à vassallis prædiorum oblatio & redditio à domino tantum abest, ut oneri cesserit vassallis, ut plane species beneficii haberi debeat. Atqui per beneficium in nos collatum non debet deterior fieri conditio nostra. Quod autem oblationes beneficium contineant, patet inter cetera è diplomate Wilhelmi Ducis Juliac. p. 37. ap. THVMERMVTH. ubi ita: *Das wir angesehen und betragt handt, solchen getreuen dencklichen Diensten useliebe Raidt &c. biß anhero fleißig und getreulich gethan hat, haben wir sein Hauß, Hoff, Erbe und Guth zu einem Ritter- und Mann-Guth gefreyet &c.*

* Antiquitas jam nobiles non tantum natos, sed etiam creatos fuisse notat REINECC. d. tr. p. 140 ubi Henricum Aucupem post proelium cum Hunnis confectum, plures nobilitasse feribit, ut in occisorum locum novi surrogarentur, testem laudat BROTHFF. in *general. Princ. Anhalt.* Solet ab aliis allegari FABRII, in *orig. Sax. Lo*

Sax. L. II. ast similibus testibus parum demonstramus res Germaniae antiquas. Audiamus igitur WITIKINDVM, is in f. L. I. ita : cumque esset in exaltando gentem suam, rarus fuit, aut nullus nominatorum virorum in omni Saxoniam, quem praeclearo munere aut officio, vel aliqua quaesura non promoveret. Sane per nominatos viros intelligendi sunt nobiles, itaque ex hoc scriptore ritus nobilitandi vix probatur ; meliorem speciem pro se fert locus SIGBERTI ap. PISTOR. t. un. p. 577. Rex Henricus, inquit, quoscunque fures aut latrones, aut sicarios manu fortes & bellis aptos esse videbat, indulta eis venia agros & arma dabat &c. Ignarus monumentorum veteris aevi juraret, se hic creationem nobilitium detexisse. Ast res valde dubia est : ipsa nobilitas tunc vivebat magnam partem ex raptu & latrocinio. Adducit illustris LEIBNÜZ. in praefat. ad t. III. rer. Brunsv. versiculos :

Ruten roben dat is gheine Schand

Dat doym die besten von dem Land.

Non aliter appendix Reginonis. Multi enim illis temporibus etiam nobiles latrocinii insudabant. Quid notet : sic aus dem Stegreif nehen supra c. 1. ostensum est, ubi res testimonio nobilissimi LERCHII corroborata fuit. Addeat, qui ulterius dubitat, querelas LEHMANN. L. V. c. 112. die Kriegs-Tugend, inquit, ist zur Handbierung worden, daß man der Unruhe nachgetrachet, und durch solche Mittel Geld und Gut errungen. Ex EYBENIO p. 835. autem constat, titulum latronis notasse virum, qui acerrime pugnat, abstrahendo, ni fallor, à justitia vel injustitia. Secundum illud : iniquum rigido jus dicitur ense, vel ut distinctius efferatur à quodam :

*ipſa, de iudicio nobilium ** , tutela *** ,
diviſio*

*Plus nocuit, qui plus potuit, lex nulla coerces,
Fasque nefasque ſibi fuerat cujusque voluntas,
Unde juſ feud. Alemann. art. 113. ein jegl. Dienſtmann ſoll GE-
BOHREN ſeyn, & gloſſator ſpeculi Sax. ad l. 3. art. 42. : alle
Aemter ſind Satzungen, der Adel kommt von der Natur, da-
rumb obwohl des Rechts Satzungen eines Mannes Recht ver-
wandeln mag, mag es doch ſeine Natur, das iſt, ſeine Geburt
nicht andern. Volebat Rex Fridericus I. fortiffimum vi-
rum militari cingulo ornare, aſt ille ſe plebejum dicebat,
ſua forte contentum ſe vivere velle, unde Rex honeſte
donatum ad contubernia remiſit. Interim non praſtra-
ſte negabo, cum Reges antiqui virtutem magni fecerint,
1) raro, 2) ſine peculiaribus litteris militari ritu plebejos
interdum inter nobiles aſſumptos fuiſſe. Nam appendix
Reginonis jam alleg. dicit : nobiles ETIAM inſudaffe
latrocinii, ergo & quidam PLEBEII quoque. Confir-
matur hoc ratiocinium per teſtimonium patrum Domi-
nicanorum in anal. Colmar. ad ann. 1281. quod aſſerit,
multos IGNOBILES, factos fuiſſe MILITES, atqui mi-
les & nobilis olim erant ſynonima. Temporibus au-
tem Friderici III. litteras nobilitationis fuiſſe frequentiffi-
mas, teſtatur STUMPF. in der Schweizer Chronick : Adels
Briefe, inquit, ſind viel von Friderico III. vorhanden, und Al-
brecht von Buſſſeten hat deren etl. bundert gehabt, und damit
gleichſam gehandelt.*

*** Pertinebant olim iudicia ad nobiles, neque pri-
us ab his remoti ſunt, quam introducto jure civili & pro-
ceſſu*

DE PRIVILEGIIS AGRICVLTURAE NOBILIS. 117

cessu juris Canonici, ut ex CONRINGII *dissert. de jud.*
LEHMANN. *p. 87.* BRUMMERO *de scabin. c. 11.* discere
possumus. Præcipue si judicandum de nobili, judicium
ad nobiles pertinebat. Patet illud in causis feudalibus è
jure feud. *Alem. c. 18.* Plane inter servitia vasalli compu-
tatur *in judicio comparere, cognoscere de causis, & sententiam*
investigare. *vid. c. 9. ibique* SCHILTER. qui mos etiam-
num servatur apud Nassovios, *vid. elect. jur. publ. pag. 789.*
ubi recentissima controversia. Quamvis alibi per con-
stitututa judicia aulica & dicafteria ordinaria, judiciis feu-
dalibus nil fere amplius superfit. *vid. HERT. t. II. p. 449.*
Judicia criminalia in quæstionibus capitalibus exerce-
bantur pariter à solo nobilium ordine inter nobiles. Huc
refero *art. 12. L. II. Spec. Sax. Schuppenbare freye Leute mæ-*
gen wohl Urtheil finden, über einen iegl. Mann. Es mag aber
über sie niemand Urtheil finden, das an iren Leib gebet, er sey
ibnen denn ebenbürtig. Nobilium jus judicandi praxi ta-
men etiam ad COMITVM crimina extensum est. Unde
cum anno 1215. Engelbertus Colonienf. Episcopus occide-
retur à comite de Hsenburg, provincialium nobilium sen-
tentia crurifragio misere perit. *vid. Chron. Egid. p. 586. t.*
III. Rer. Brunsv. Locum hic merentur, quæ refert CRAN-
ZIVS *Saxon. lib. X. c. 6. quo tempore, ait, memorabilis execu-*
sio facta est justitie ex sententia Principum & omnis Saxonica
NOBILITATIS, COMES THEODORICVS de WER-
NINGERODE, qui pacem violasse dicebatur &c. à co-
mitibus & NOBILIBVS suspensio damnatus est, Quæsti-
adhuc sunt nobiles & equites magno numero 1548 Aug.
Vindel. daß andere sich in die Gerichte, so allein auf die Ritter
und die von Adel von Raimischen Keyser und Königen gewidmet

sind, welche auch zwischen denen Rittern und Adel zu erkennen haben, sich einbringen. *vid. LIMN. l. 8. c. 8. addit. 1. 2. 120. Judicia pacis publ. nominatim ad nobiles spectasse abunde constat ex DATT. LEHMANNO &c. De muneribus consiliariorum regionum, quæ olim penes solam nobilitatem erant, vid. LEHMANN. L. II. c. 22.*

*** Circa tutelam duriolem quondam fuisse nobilium conditionem, quam aliorum nonnullis pervasum est. Nam mortui vasalli nobilis reditus pertinuisse ad dominum, omni eo tempore, quo pupillus nondum ad justam, & armis ferendis aptam ætatem aspiraverat. Allegantur in hanc rem text. utriusque juris Germanici, *jure feud. Alem. extant art. 40. & 55. Saxon. autem art. 26. verbis: Der Herr ist immer des Kindes Vormunde an dem Gutze, das ein Kind von ihm hat, und soll das Geld des Gutes nehmen, bisß das Kind zu seinen Jahren komme. Conf. L. II. art. 58. Spec. Sax.* Angli dicunt hoc JVS NON INTROITVS, *WARDÆ. CRAG. jur. feud. L. II. c. 19.* Deprehenditur adhuc idem jus in Archiepiscopatu Trevirensi, secundum *ZECH. p. I. p. 208.* Sed hic Præful multa privilegia, exorbitantia plane, quondam à Carolo IV. impetravit, de quibus non adeo magnifice sentit *KYRIANDER in August. Trevir. p. 159.* nec ipsi constat an usu serventur, *add. THUMMERMUTH. p. 43. seq.* Imo *SCHILTERVS p. 297. ad J. F. A.* annotat, quod tum deum ususfructus feudalis sit domini, si non tutor adsit, qui servitia præstet, ut dominus cogatur interim alium militem substituere suis propriis impensis. Nec absone dici potest, quod hoc jus isto ævo usu fuerit frequentatum, cum principes ipsi cum nobilibus irent in expeditionem.

divifione †, & aliis. Sed certis ex caufis impediti, fpicilegium tantum in notis fiftendum est.

tionem. Verum, cum dein militia immutari cœperit, & publicos felectus è quocunque hominum genere institutus fit, in tributa à vaſallis fuiſſe in diariſ provincialibus conſenſum, proinde deſuiſſe reiſas antiquas ordinarias, cumque ipſis hunc eundem uſum fructum expiraſſe. Aliubi etiam in feudis non nobilium obtinuit ſimile jus v. c. *in Thal-Lebn Gûbern zu Halle batte der Ertz-Biſchoff gleichen uſum fructum, doch anno 1318. hat es der Rath Biſchoff Burckarden mit Einwilligung des Capituls, und der Stiffs Edelente abgekauft wor 500. Stendeliſche Marck ledigen Silbers &c. uti habetur in Chron. MS. Hallenſ.*

† Dividuntur nobiles in miniſteriales & liberos, ſic jus Svec. c. 46. *Dienſtmanne nement Erb und Erben, als Freyleut nach allen Recht.* Quod Svecus Germanice extulit, reddit Henricus VII. in diplom. p. 46. *antiqu. Poel.* ſive LIBER homo ſive MINISTERIALIS fuerit. Ex his videtur jam ſcire, quid miniſterialis, ſcil. qui alicui ſervit. Unde HEIDER. pag. 589. *in der Lindauſchen Ausfübr.* miniſteriales ſunt homines proprii 1.) quia poſſunt commutari, 2.) quia non poſſunt uxorem ducere v. c. extra monaſterium, cui ſerviunt, 3.) quia non poſſident homines proprios, 4.) quia adhaerent certo Burgo &c. Aſt WEHNERVS verb. *Dienſtleute*, eos appellat homines liberos, qui alicui miniſterium exhibent. Quod probari videtur per diploma Bernhardi ſecundi Epifcopi Paderbornenſis.

bornensis p. 882. *annal.* SCHATEN. ubi testes subscribunt MINISTERIALES, Camerarius, Dapifer, Pincerna, Mareschallus A. 1187. Eadem differit GOLDAST. *tom. I. Rer. Alem. pag. 131.* Nec ab his abludit SAND. *præf. ad feud. Geldr. p. 5.* qui addit, quod 1.) investitur zu einem wohlgebohrnen Dienstmann-Lehn, 2.) quod se purget manu singulari, quod juret deciforie sine conjuratore, 3.) contra ministerialem non testetur servilis, 4.) ministerialis non respondeat servili, 5.) habeat jus militia, *adde 6.) art. 46. Jur. Sæv. 7.)* ministerialis sepeliatur ibi, ubi Princeps sepelitur. *Chr. Mont. ser. p. 28. 8.)* donabantur torque, MEIBOM. *t. I. p. 413. 9.)* convocantur à superiore in re magni momenti v. c. Marchionissa Misnia convocabat ministeriales, & illis ostendebat, se esse pregnantem. Recte idcirco *Spec. Sæv. c. 52. §. 2. ihr Recht ist so mannigfaltig, daß es nicht zu beschreiben.* Ipse Hederus fatetur, quod duplices liberi & non liberi fuissent *ibid.* In genere ministerialis notat omnem nobilem & fidelem, vassallum. *Vid. Chron. Osnabrug. p. 217. ap. MEIBOM. p. 218. 250. 251.* Quatenus autem seruiat, dependet ex conventionione *vid. SCHIPH. pag. 143. Meibom.* Plura jam addere non lubet. *vid. sep. alleg. ded. ord. equ. Wurteb. Wigul. HUND, BURGMEST. 311. 328.* ubi ita: *in 500. Jahren findet man den Nabmen ministerialis nicht mehr vom Schwabischen Adel.* Cum tamen olim plane feminæ essent ministeriales, *vid. diplom. Henrici Aucup. anno 927. p. 4. diplom. KETNER.* ubi Rex Williburgam vocat fidelem SVAM ministerialem. Porro nobiles sunt vel nobiles simpliciter, vel nobiles domi. Allata fuit hæc distinctio à quodam Camerali in lite pendente *der Erbmannen und Ruterstaffe zu Münster*, quasi Erb-

Erbmanni essent tantum nobiles domi. Enimvero non est hodie, aut nudius tertius excogitata, ipse Cicero Hemelium Heronis filium Syracusanum dicit: hominem inprimis DOMI suæ nobilem, plura habet SAND. *de feud. Geldr. p. 6.* Dein nobiles sunt vel *agrarii* vel *urbani*. Originetenus sunt omnes *agrarii*, ut supra docuimus. Successu temporis tamen multi concesserunt in urbes, sic Lindavia jus civicum olim impetrarunt Kœnigseccii, Neideckii, Schellenbergii &c. *Vid. Lindauische Ausfuhr. pag. 82.* Spiram quondam ingressi sunt Lauterburgii, Gummersheimii &c. quos nominat LEHMANN. *L. VI. c. 1.* nobilebant appellari Burgeti, *sondern Münzerer und Hausgenossen, p. 278.* Cum tamen turbas quandoque excitarent, non admittebantur, nisi datis reversalibus, formula est *ap. eund. p. 621.* Qui Ulmam, Francofurtum & plures alias urbes jam sub Francis inhabitant, fusc recenset BVRGMEIST. *p. 134.* ubi etiam plures adducit, qui ob paupertatem plane civico ordini adscribi cœperunt. Quem etiam de causis, quare urbes dereliquerint, *p. 133. sequ.* consuluisse non pigebit. Cum itaque tot ad urbes abierint è nobilibus, sunt qui credunt, divisionem *in Stadt- und Land-Adel* non esse juridicam, & nullius momenti. *vid. SPEIDEL.* & quos allegat *verb. Adel.* Verum uti hoc facile conceditur, quod sola habitatio nullum præjudicium inferat statui, præcipue si nobiles in urbibus exercent munera vel MILITVM vel JVDICVM, quæ ipsis ab omni ævo propria fuerunt; (suerant in urbibus Schultessi, Scabini, LERCH. *p. 1. p. 44.*) ita negari nequit, quin à Cæsariibus, qui plane civico vitæ generi se addixerunt, honoribus suis quadantenus privati fuerint v. c. sic

Q

in

in ordinat. Frider. III. torneamenti Heilbruna 1485. à torneamenti abesse iubentur. *vid. TREISBACH. pag. 220.* Mansit hodiernum diversitas in convocationibus ad diartas, ubi conscribuntur: *Die Stände von Ritterschafft und Städten.* Dispersuntur quoque nobiles in Landfaffios & immediatos. Immediati sunt in Provinciis, ubi Principatus veteres ante exortam superioritatem territorialem sunt sublati, novi autem sensim è variis dynastiis concreverunt. Immediatos posse arceri, ne Landfaffii fiant, docet BESOLD. *v. Reichs-Standt.* Imo licet Landfaffii sint semel facti, integrum esse imperatori hos tanquam suos SERVOS fugitivos vindicare & retrahere. Dicuntur sane adhuc recentissime in privilegio juris retractus anno 1698. extenso: *Unsere treue edele KNECHTE, sowohl ihrer eigenen Verdienste als unsers vornehm. dabey versirenden Kayserl. præcipui tamen INTERESSE willen, wie es an sich billig und unser KEYSERLICH AMMT erfordert zu conferiren, Landfaffii dividuntur in Schrifftfaffios & Ammtfaffios. vid. WEHNER. v. Amtfassen, STRUV. dissertat. de Schrifftfaffis, SCHILTER. de eod. argum. dicuntur autem Schrifftfaffii: Die aufsonderl. SCHRIFFT unsrer Cantzley sitzen Corp. Nov. Sax. p. 131. in ordin. prov. de anno 1482. circumscribuntur: Ritterschafft &c. den wir in andere Sachen zu schreiben pflegen. vid. KNICHEN de invest. p. II. c. 5. n. 1. & 3. præter honores tituli a. habent peculiare forum, nec non jus contradicendi divisionibus, es muß der Schrifftfassen Corpus nicht getrennet werden, ut exemplis in electoratu Saxonie confirmat SCHILT. ad J. F. A. Ceterum Landfaffiatus in Saxonia extenditur plane ad episcopos*
vid.

DE PRIVILEGIIS AGRICVLTURAE NOBILIS. 123

vid. SCHOPP. jur. feud. p. 211. Apud Pomeranos præcipua compellatio quorundam nobilium est, quod dicantur Schloßgeseßene. vid. TORNOV. de feud. Mecklenburg. STRYK. de feud. Pomer.

SOLI DEO GLORIA.

**Sphalmata, quæ propter absentiam auto-
ris irrepserunt, LECTOR BENEVOLUS**
haut gravatim ita emendabit.

P. 2 lin. 7. lege expressissima p. 3. lin. 4. lege SUMMERMANNUS p. 6.
lin. 10. lege videbatur. p. 20. lege academiis p. 33. lege adaptatur p.
10. lin. 25. lege putabit. lin. 28. lege actionum p. 17. lin. 2. lege tra-
ctu, lin. 11. lege efferebant. lin. 17. lege tum vetere p. 20. lin. 32. lege
dignissima p. 21. lin. 27. pro quæ pone quas p. 23. lin. 23. pro posse lege
posset p. 24. lin. 28. lege FOPPENS p. 25. lin. 17. lege Gothanos lin. 25.
lege affluenter p. 27. lin. 4. lege terras p. 28. lin. 24. lege consummata.

Reliqua hic inde observata L. B. emendationi relinque-
re cogor.

Optimum, que propter aliam aut
tis inquam, LECTOR BENEVOLE
hanc gravem emendat.

Et a. h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.
h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.
h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.
h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.
h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.
h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.

Et a. h. 17. leg. expellitur p. 2. in 2. leg. dicitur p. 2.

ULB Halle

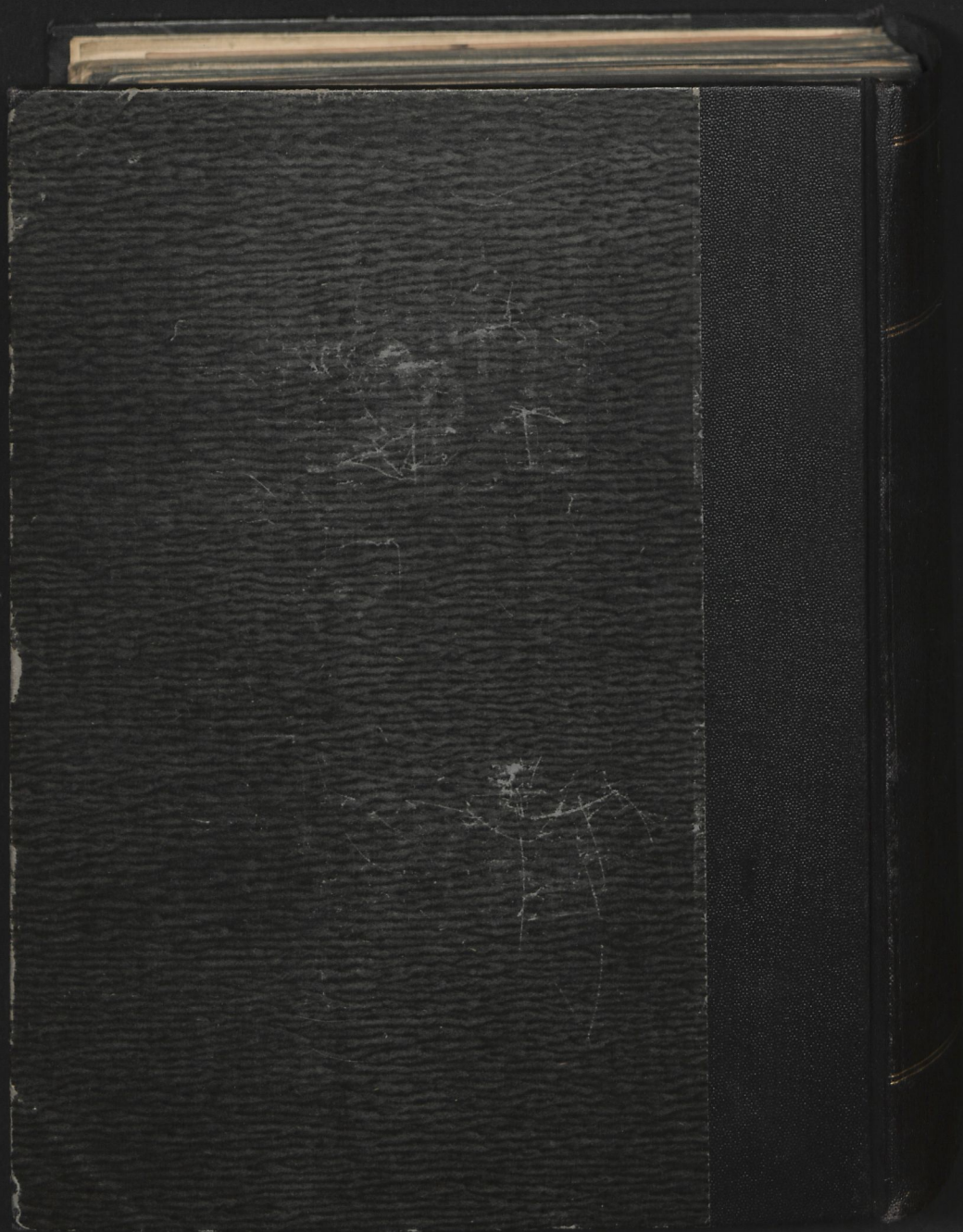
3

005 121 795

vd 12

283.

IO. PAVLLI KRESSII,
ICTI,

IN REGIA DVCALI IVLIA
ORD. IVRID. SENIORIS,

DE

PRIVILEGIIS
AGRICVLTVRAE
APVD GERMANOS,

Ober :

Son Freyheiten und andern Berech-
tigkeiten des Ackerbaues in Teutschland.

LIBELLVS SINGVLARIS.

IENAE,
APVD IO. FRIDERICVM RITTERVM,
CIO IO CCXXXVI.

1712-13
18
16

16.

1712

